A.C. Joshi Library
P.U. Chandigarh

MSS No. 158 Subject Language

Name of MSS अमरकोष

Author — —

Period n.d. Folios 082

Script Sanskrit Source Prithipal Singh, Amritsar

Missing Folios 2, 3, 11, 14, 22, 35

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वसाशुक्रमसृक्मज्जा कर्णविट्
मूत्रविट्नखाः श्लेष्मादूषिकास्
वेदो द्वादशैते नरां मलाः इति ३

श्रीस्तिवनपादिनाशुष्क
मांसस्य

उत्क्रेचपञ्चकोष्ठतीकाप्रोक्त्व
ईगाव्यधोगुर्यहृदयंतद्दिजानी
याद्धित्ये स्यायतनं महत्

अंतः

उत्तप्तं शुष्कमांसं स्यात्तद्वल्लूरं त्रिलिङ्गकम् ३ रुधिरेऽसृग्लोहि-
सप्तश्रोणित नस्य । स्त्री लिंग नस्ते के अंतः पुंलिंगोपि । उ अस्ति । वेत्यादि एकार्थः

तास्ररक्तक्षतजशोणितं ७ बुक्काग्रमांसं २ हृदयं हृत् २
अंतः श्रीस्तिचरवीति त्योतस्य । कं गोल । नाम

मांसस्कन्धस्य धातुविशेषस्य

मेदस्तु वपा वसा ३ पश्चाद्ग्रीवाशिरा मन्या १ नाडी तु ध-
अन्ताः नाहरवाहिन्याः । फकाना ह्रदकपुरूषदंति ह्रुमसकमवग्रताकारस्ते हृत्ये उ इति । नाम

शुष्कमांसस्यपः स्नेहः
तावला इतिवेधः ३

मनिः शिरा ३ तिलकं क्लोम २ मस्तिष्कं गोर्दं २ किट्टं
सामान्ये न तासां श्रीस्ति
पश्मिन् जलपूर्णे पुरुषस्य
तन्यत्वंस्तिर्भवति

गतोग्रग्रा पश्चाद्ग्रीवा
शिरा नस्यात् कं द्विविधा
शिराकाय नाडी एकावा
पुवरा प्रधमाश्च वि
दुर्धिनी त्यमनाह्वता
तिव्याता:

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

158

देह सत्तकमवच्छेदाकारस्य स्नेहस्य — आंत्रनाम — देहपुत्रस्य — किपकः — नांतः — देहकुक्षिवामपार्श्वस्थमांस खंडस्य — गोला — देहकुक्षेर्दक्षिणभागस्थपिंडस्य मांसस्य २

१०४ मलोस्त्रियां २ अंत्रंपुरीतत् २ गुल्मस्तुप्लीहापुंस्यथ २ वस्नसा

अ०द्वि०

नाडी — देहनहुरइति — कालामांस — एतौ — = — लिलनाम

स्नायुःस्त्रियां २ कालखंडयकृतीतुसमेइमे २ सृणिकास्यं

नीरलाल इति ख्यातस्य — दूषीकाच — चपर — एकं पिचोइति नाम — मूत्रनाम — देहपुत्रस्य — विष्ठा: विष्ठानाम

दिनीलाला ३ दूषिकानेत्रयोर्मलम् २ मूत्रंप्रस्राव २ उच्चा

नवविष्ठाया:

रावस्करौशमलंशकृत पुरीषंगूथंवर्चस्कमस्त्रीविष्ठावि

१०४ ॥
कल्पमजी

समुदितप्राणीशरीरास्थि सं
घात: त्वक् मांस सहित: २

खोपरी द्वे शिरोस्थिखंडस्य हड्डी

श्रोणिकयो ९५ स्यात्कर्परः कपालोऽस्त्री २ कीकसं कुल्यम

श्रोणिस्थि स्थि मात्रस्य गात्रस्थिनाम कर्कटस्य त्रयं पृष्ठमध्यास्थि खंडस्य

स्थि च ३ स्याच्छरीरास्थ्नि कंकालः १ पृष्ठास्थ्नि तु कशेरुका १

करंच द्वे शिरोस्थ्नः पसली नाम पार्श्वस्थ्न द्वे पार्श्वस्थ्नः

शिरोस्थनि करोटिः स्त्री १ पार्श्वास्थनि तु पर्शुका १

अंगनाम चरणादिहस्ताद्यवयवस्य शरीरनाम संज्ञा:

४

अंगं प्रतीकोऽवयवोऽपघनोऽथ कलेवरम् गात्रं वपुः संहननं

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१०५
श. द्वि.

तनुः देहस्यपि ती

शरीरं वर्ष्म विग्रहः ॥ कायो देहः क्लीबपुंसोः स्त्रियां मूर्त्ति

द्वादश देहस्य द्वे पादाग्रस्य पैर नाम ह्रीं चत्वारि पादस्य

स्तनुस्तनूः १२ पादाग्रं प्रपदं पादः पदंघ्रिश्चरणोऽस्त्रि

तस्य चरणस्य ग्रंथी २ गिटे नाम द्वे पादग्रंथ्योः खुरी एडी नाम एकं गुल्फाधोभागस्य

याम् ४ तद्ग्रंथी घुटिके गुल्फौ २ पुमान्पार्ष्णिस्तयोरधः

नाम द्वे जंघायाः जानू गोडे नाम त्रीणि जानुदि गोडे पट्ट नाम

जंघा तु प्रसृता २ जानूरुपर्वाष्ठीवदस्त्रियां ३ सक्थि ॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रोणिस्पृक्‌तिर्यग्भागस्य

एकं जान्वर्धभागस्य

पट्‌ तस्य ऊरोः संधि नाम

द्वे गुदनाम

क्लीबे पुमानूरूः ॥ २ ॥ तत्संधिः पुंसि वंक्षणः ॥ १ ॥ गुदं त्वपानं पा

पत्तलाद्दिठ एकं नाभेरधोभागस्य नाम द्वे कटिस्थान इति

युर्ना ॥ ३ ॥ वस्तिर्नाभेरधो द्वयोः ॥ १ ॥ कटो नाश्रोणिफलकं २

कटीरस्त्र स्त्रीकट्याः नाम एकं स्त्रीकट्याः पश्चाद्भागस्य

कटिः श्रोणिः ककुद्मती ॥ ३ ॥ पश्चान्नितंबः स्त्रीकट्याः ॥ १ ॥ क्ली

अत्राहस्यते नाम = एकं कट्याः संमुख भागस्य कुकुंदरमस्थिस्कंदतिज्ञाव लोपितया ज्ञोति कूपाविवनिम्नत्वात् द्वयार्थे का

बे तु जघनं पुरः ॥ १ ॥ कूपकौ तु नितंबस्थौ द्वयहीने कुकुंदरे ॥ १ ॥

स्त्रीकट्याः पुरः भाग भागः जघनं क्लीबे

नितंबं नाम्य तेकाय कैः स्वरतलं संपदिन

नितंबवद्द्वयस्थौ कूपकौ पृष्ठवंशाद धोभागे तौ

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्वयोरित्यस्य योनिना
न्वयः २ द्वेपलकद्वयस्य

भगलिंगयोः
नाम

१०६

स्त्रियां स्फिचौ कटीप्रोथा २ वुपस्थो वक्ष्यमाणयोः १ भगं यो

द्वयोस्त्रे: लाघनेच प्रोक्तस्य लिंगं: तरुणाम्[illegible] ट्टिः श्रीं तंद्र कोपास्व

निर्द्वयोः २ शिश्नो मेढ्रो मेहनशेफसी ४ मुष्कोंडकोषो वृष

पृष्ठवं श्रास्याधरे त्रिमातीत्रिलिर स्थिसिर्धरितेपिठ तुंदिस्य हृदिवे पंचोदरस्य

णः ३ पृष्ठवंशाधरे त्रिकं १ पिचंडकुक्षी जठरोदरं तुंदं: ५

स्तन द्वस्तनयोः स्तनवृंतनाम एकस्य १॥ धानी लिंगं:

स्तनौ कुचौ २ चुचुकं तु कुचाग्रं स्यान्नना क्रोडं भुजांतरं उरो

व क्षोरु होड्रोक्षोउरसिज्जोच

१०६ रामजी०
रामजी०

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वत्सं च वक्षश्च ५ पृष्ठं तु चरमं तनोः १ स्कंधो भुजाशिरोंसो
स्त्री ३ संधी तस्यैव जत्रुणी १ बाहुमूले उभे कक्षौ २ पा
र्श्वमस्त्री तयोरधः १ मध्यमं चावलग्नं च मध्योस्त्री ३ द्वौ
परौ द्वयोः भुजबाहू प्रवेष्टो दोः ४ स्यात्कफोणिस्तु कूर्परः २

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पुरस्य कूर्परस्योपरि भागः प्रगंडः इति १

मणिबंधात्

अस्योपरि प्रगंडुः स्यात् ॥१ प्रकोष्ठस्तस्य चाप्यधः ॥१॥ मणिबंधा

कनिष्ठापर्यंतं एकं हस्त हस्तः करस्य

दाकनिष्ठं करस्य करभो वहिः ॥१॥ पंचशाखः शयः पाणिः ॥३

नाम अंगुष्ठसमीपांगुल्या: अंगुल्या: अंगुली नाम नाम

स्तर्जनी स्यात्प्रदेशिनी ॥२ अंगुल्यः करशाखाः स्युः ॥२॥ पुंस्यं

नाम नाम नाम नाम नाम

गुष्ठः प्रदेशिनी ॥ मध्यमानामिका चापि कनिष्ठा चेति ताः क्रमात् ॥१॥

प्रदेशिन्यादि

१..६
प्रकोष्ठ... मणिबंधः ... करस्य करभो बहिः

तर्जन्यादियुते तते
विस्तृते ऽङ्गुष्ठे प्रादेशादि
त्रयं तत्र तर्जन्यां युते
तते ऽङ्गुष्ठे प्रादेशः मध्यमा
सिकायुते तते ऽङ्गुष्ठे गो
कर्णः ३॥

काप्यङ्गुष्ठोऽपि नाम वर्णादिनखस्य तर्जन्यायुक्ते ऽङ्गुष्ठे विस्तृते मध्यमायुक्ते ऽङ्गुष्ठे विस्तृते

पुनर्भवः कररुहो नखोऽस्त्री नखरोऽस्त्रियां ४ प्रादेशतालगोक

अनामिकायुक्ते ऽङ्गुष्ठे विस्तृते त्रीणि क्रमेण पृथक् कनिष्ठासहिते ऽङ्गुष्ठे विस्तृते वितस्ति

र्णास्तर्जन्यादियुते तते ऽङ्गुष्ठे ३ सकनिष्ठे स्याद्वितस्तिर्द्वा

तस्याह्वः नाम विस्तृताङ्गुलि पाणौ चपेटादयः त्रीणि चपेटः

दशाङ्गुलः २ पाणौ चपेटप्रतलप्रहस्ता विस्तृताङ्गुलौ ३

द्वौ वामदक्षिणौ प्रतलौ संहतौ संहततल उच्यते प्रतलं द्वयं मिलितं संहततलः स्यादित्यर्थः

द्वौ संहतौ संहततलप्रतलौ वामदक्षिणौ २ पाणिर्निकुब्जः प्रसृ

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१०८
प्र. द्वि.

ति २ स्तौ पुतावंजलिः पुमान् २ प्रकोष्ठे विस्तृतकरे हस्तो २ मु

ष्ट्या तु बद्धया स रत्निः स्या २ दरत्निः स निष्कनिष्ठेन मुष्टिना २

व्यामो बाह्वोः सकरयोस्ततयोस्तिर्यगन्तरं २ ऊर्ध्वविस्तृत

दोः पाणिनृमाने पौरुषं त्रिषु २ कंठो गलो २ ऽथ ग्रीवायां शि

तिर्यक्ततयोः विस्तृतयोः सकरयोः करसंबद्धयोः बाह्वोः भुजयोः यदन्तरं स व्यामः कथ्यते इत्यर्थः

रोधिः कंधरेत्यपि ३ कंबुग्रीवा त्रिरेखा सा १ अवटुर्घाटा

कृकाटिका ३ वक्त्रास्ये वदनं तुंडमाननं लपनं मुखम् ७

क्लीबे घ्राणं गंधवहा घोणा नासा च नासिका ५ ओष्ठाध

रौ तु रदनच्छदौ दशनवाससी ४ अधस्ताच्चिबुकं १ गंडौ

१०९
भा० टि०

कपोलौ २ ततः परो हनुः १ रदना दशना दन्ता रदाः ४ स्तालु तु का

कुदम् २ रसज्ञा रसना जिह्वा ३ प्रान्तावोष्ठस्य सृक्विणी २

ललाटमलिकं गोधिः ३ ऊर्ध्वे दृग्भ्यां भ्रुवौ स्त्रियौ २ कूर्चमस्त्री भ्रु

वोर्मध्यं १ तारिका दृशः कनीनिका २ लोचनं नयनं नेत्रमी

लोला कुंठिका गल
घंठिका च

नेत्र: त्रिलि पुंसि चक्षुष: स्त्रीलिङ्गे नेत्राम्बुन: पंचाश्रुण:

क्षणं चक्षुरक्षिणी दृग्दृष्टीचास्रुनेत्राम्बुरोदनंचास्रमश्रु च ५ अ

एकं नेत्रांतस्य पुंदर्शनात् एकं कर्णस्य नाम

पांगौ नेत्रयोरंतौ १ कटाक्षोऽपांगदर्शने १ कर्णशब्दग्रहौ श्रो

षट्कर्णस्य क्लीब: सितनाम स्त्रीत: त्रींत: उत्तमांगस्य

त्रं श्रुतिः स्त्री श्रवणं श्रवः ६ उत्तमांगं शिरः शीर्षं मूर्धा ना मस्तको

पंचमस्तकस्य नाम त्रिषु शिरःस्थ षट्केशस्य केशस्य समूहे

ऽस्त्रियाम् ५ चिकुरः कुंतलो बालः कचः केशः शिरोरुहः ६ तद्वृं

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्वे क्षत्रियकुमाराणां शिखा पंचकस्य शिखा त्रयस्य त्वत्ते उक्तं च बालानां तु शिखाः कार्याः त्रिशिखं मुंडमेव चेति अन्ये तु सामान्येन चूडायाः इत्याहुः २

१ चूर्णसंयुक्ताः

द्वे   द्वौ वैदिश्चलकं   तुल्यकाः कुन्तलाश्च   अलकाः एव प्रलंबवलयाल ललाटवर्त्तिमानाः   केशाः कर्पूरादि लोद्रः चूर्णतल कुंतलाः तद्धि तत्त्रयस्य ते इत्यन्ये

११॰ द्वे कौशिकं केशप २ अलकाः चूर्णकुन्तलाः २ ते ललाटे भ्रमरकाः १

अ॰ हि॰ द्वे क्षत्रियकुमाराणां   केशानां मार्जनाबंधविशेषस्य वशः ।/ मौक्तिकपत्राणां तिलकादिना वहिः संयताः कचाः केशकलापाः

[illegible]

काकपक्षः शिखण्डिकाः २ कबरी केशवेशो १ धम्मिल्लः संयताः

शिखाशिरोमध्यस्य चूडायाः   व्रतिनो जटा सटा स्यात् कटं च   अन्ये पुनरत्र रत्नार्थप्रवेष्टकं द्वयोभिल मल्लिकादि धार्यमाणकेशरचनादि विशेषस्य नाम

कचाः १ शिखा चूडा केशपाशी ३ व्रतिनस्तु सटा जटा १ वेणिः प्र

द्वे स्नातः स्नानादिना वा निर्मलस्यान्योन्यासंसक्तस्य केशस्य विशदे व्यक्ते तैलादिना संपूर्णे

वेणी २ शीर्षण्यशिरस्यौ विशदे कचे २ पाशः पक्षश्च हस्तश्च क

कचादिपर्यन्ते निर्दिष्टाः तेन कचात् कच पर्यायात् परे स्थिताः पाशादयः कलापार्थाः समूहार्थाः केशसमूहार्थाः केशपाशः केशपक्षः केशहस्तः १

कूर्चोद्राडि काव्यग्रन्थे च

केशपाशनाम   शैखिके प्रादामस्यनाम   संतः शैखिलोमः   पुरुषस्यास्येतेषां वृद्धौ श्मश्रु सोनतः तेषामिश्रम स्याते

२ पं.प
दशैते इत्यादयस्त्रि
यायां ते साहूं मघोनकं
शैषि देवपुस्तके दृश्यन्ते
तत्रस्त आमार्थस्ये वेति
मुकुटसार संग्रहकोशे
२

लापार्थाः कचात्परे ३ तनूरुहं रोम लोम ३ तद्वृद्धौ श्मश्रु पुंमु

पंचालंकारादिकृत प्रोभाषा:

खे १ आकल्पवेषौ नेपथ्यं प्रतिकर्म प्रसाधनम् ५ दशैते त्रि

प्रोभासंयुत

ष्वलंकर्त्तालंकरिष्णुश्च मंडितः प्रसाधितोऽलंकृतश्च भूषितश्च

संतः   दृप्रोभाषा:

परिष्कृतः विभ्राड्भ्राजिष्णुरोचिष्णू १० भूषा तु स्यादलंक्रि

एते व्यन्त्यात्माः दश
धः त्रिषुः वाच्यलिं
गा इत्यर्थः २॥

तुग्रहणात् एकादशाद्यादेशो
स्त्रीलिंगे त्वताद्यादिन सर्वभाक् तुग्र
हणेन ह्लिंगपदं अप्यचनामपदं निर्लीयते १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्वे शिरोऽलंकारस्य भलमस्तस्य मुकटइति २

छत्रप्रमनामानि

गहनानाम

पंचहारके मुक्तादेः

भलस्य नाम

१११म॰
द्वि॰

या १२ अलंकारस्त्वाभरणं परिष्कारो विभूषणम् मण्डनं च ५

मुकटनाम मौलिस्थ हे नाम द्वे शिरस्थ २ रत्नस्य द्वे स्वर्णादिनारचितललामस्य नाम शीसफूल नाम

थ मुकटं किरीटं पुंनपुंसकम् २ चूडामणिः शिरोरत्नम् २

रार्के हारस्य मध्यस्थ नायक मलो: नाम नायकस्य चौंकनाम द्वे सीमंत स्थिता या: स्वर्णादिरचिता या: त्रिलिंग नाम दामिनी नाम

तरलो हारमध्यगः १ बालपाश्या पारितथ्या २ पत्रपाश्या

द्वे सीमंतिकाया ताम्यस्या स्वर्णादिरचितललाटाभरणस्य नाम

नत्थडे नाम कर्णफूलनाम द्वे कुंडलस्य नाम

ललाटिका २ कर्णिका तालपत्रं स्यात् २ कुंडलं कर्णवेष्टनं २

द्वे ताटके ति कर्णाभरणस्य

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

निर्विषो घेलहार प्राद्धेम सप्तकलापेवते २

छोटीमालानाम दुकंठाभरण मातृस्थनाम

देनामिले वितं कंठिका दे:।

लंबीमालाह नाम।

सेवललंतिका मुक्ता भीरचिताया: नामएकम

ग्रैवेयकं कंठभूषा ॥ लंबमानं ललंतिका ॥ स्वर्णैः प्रालंबिका ॥

सेवललंतिका मुक्ताभीरचिता नाम मुक्ताहार नाम मोतीयाकीमाला = देहारस्य शतयोहार: शतयष्टिके: शतलतिक: स्तन

थोरःसूत्रिका मौक्तिकैः कृता ॥ हारो मुक्तावली ॥ देवछंदो सौ

सौलडाहार नाम एकं यष्टीनां लतानां भेदात् हारलों भेदा: हारभेदा: स्यु: ३२ २४

शतयष्टिकः ॥ हारभेदा यष्टिभेदा गुच्छगुच्छार्धगोस्तनाः ॥

६४ २० एकयष्टिको हार: सप्तविंशतितारा नक्षत्रारलों मालेका सेव एकावली मुक्ता रचिता नाम

अर्धहारो माणवकः ॥ एकावल्येकयष्टिकः ॥ सैव नक्ष

नक्षत्रं शाङ्गिरः षोविधातिभिः कीर्तितोऽर्द्धगु
च्छाख्यः षोडशाभिः माणवको द्वादशभिस्तु ह
माणवकः इतिवराहः गोस्तनस्तु चतुर्थोपिता
स्मेदः प्रकीर्तितः चतुष्षष्ट्यातुयष्टीभिरर्द्धहार
उदाहृतः २॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

११२ख
अ० द्वि०

प्रत्येकं नामानि कंठानाम सुवर्णखचित वा रत्नरचित अकोष्ठा भरणस्य नाम

त्रमालास्यात्सप्तविंशतिमौक्तिका ॥ १ ॥ आवापकः परिहार्यः कटको

चत्वारि कटिकस्य नाम बुहटानाम द्वे भुजमंडनभूषणस्य नाम मुंद्री अंगुठी द्वे अंगुलीयकस्य

वलयोऽस्त्रियां ॥ ४ ॥ केयूरमंगदं दोर्भूषणं ॥ अंगुलीयकमूर्मिका २

ऊर्मिके व साक्षराक्षमुनामाक्षरमुहर कंकणनाम द्वे कंकणस्य नाडानाम स्त्रीकट्यां घंटिका नाम

छापनाम एकं रचनाविशेषकटकस्य

साक्षरांगुलिमुद्रा स्यात् ॥ २ ॥ कंकणं करभूषणं ॥ २ ॥ स्त्रीकट्यां मेख

किंकिणीकलापस्य एते सर्वे उभयोनीवीच नाम तड़ागी नाम

खला कांची सप्तकी रशना तथा स्त्रियां ॥ क्लीबे सारसनं ॥ ५ ॥ सैव

पंचस्त्रीकट्याभरणस्य

११२
कृष्णजी
रामजी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सैव कांची पुंस्कट्याभरणं मत

एकं पुरुषस्य कट्याभरणस्य   झांझर नाम
तगडागी नाम

पुंस्कट्यां शृंखलं त्रिषु २ पादांगदं तुलाकोटिर्मंजीरो नूपुरोऽस्त्रि-

कडीपादे नाम   षट् नूपुरस्य   पावटे नाम = द्वे

२ क्षुद्रघंटिकाकंक णोत्तिष्ठायांकंकणः स्यात्किंकर: किंकणी क्षुद्रघंटिका इति भागुरिः २

याम् हंसकः पादकटकः ६ किंकणी क्षुद्रघंटिका २

त्वगादीनि चत्वारि वस्त्राणां योनयः कारणानि भवंति तत्र त्वक् क्षुमादेर्वल्कस्य त्वचः विकारः क्षुमाया विकारः क्षौमं

त्वक्फलक्रिमिरोमाणि वस्त्रयोनिर्दश त्रिषु वाल्कं क्षौमादि

फलस्य विकारः कार्पासी बदरी भ्यां फलाद् इति विकारेण तस्य फलं तुकृतान्तोऽस्य   कुत्सित वस्त्र नामैकं नाम

फालं तु कार्पासं बादरं च तत् २ कौशेयं क्रिमिकोशोत्थं ॥१

कपास वस्त्रस्य नाम   पट वस्त्रस्य नाम

क्रिमीणां कोशस्थानं निर्गतं सूत्रकृतः कुड्मलाकारः कोश तस्मात् कोशादि इत

त्वगादीनि चत्वारि वस्त्राणां योनिकारणं उदशेति वस्त्रयोनिरिति क्षौमादिव र्जं वल्कफालादीनि त्रिषु वाच्यं तानि दश त्रिषु: चकारात् देशादन्यत्र कश्चित्संभूतिः

क्षौमस्यागतो वस्त्रमात्रं इह वाल्कस्य विवरणं त्वगात् दितं तेन सह त्रिषु तिनेसं वध्यते ३

३
वस्त्रमात्राणि क्षौमा दिवर्जं वल्कादीनि त्रि
१ धावाच्यतानि
दशत्रिलिंगा इति
क्षौमात् सीतं दुकूलं
३

१ रंकाख्यमृगभेदः तल्लोमजाता दर्व्यै रंकोरमतु
बो एवेत्यमर रांकवं पश्वोपि मृगाइतिवक्ष्यते
शतोमेषादिलोमजमपिकंबलादिरांकवं इति मुकुटः १॥

पशुभ्योनेत्यादिना तवाकौर्त्तिः चत्वारि नववस्त्रस्य

नाम

रांकवं मृगरोमजं ॥ अनाहतं निष्प्रवाणि तंत्रकं च नवांबरे ४

धौतवस्त्रयोर्युगनामनाहितात् प्रक्षालितयोर्वस्त्रयोर्युगमं निर्मिलवस्त्र नाम द्वे

तत्स्यादुद्गमनीयं यद्धौतयोर्वस्त्रयोर्युगं ॥ १ ॥ पत्रोर्णं धौतकौशेयं

बहुमूल्य महार्घितमूल्यधनानस्य दुशालानाम द्वे कौमारव्यवस्त्रस्य द्वे श्वेतवस्त्रनाम चलावस्त्र

प्रधोत्तर

बहुमूल्यं महाधनम् ॥ २ ॥ क्षौमं दुकूलं स्यात् ॥ २ ॥ द्वे तु निवीतं प्रा

द्वेऽोढितवस्त्रस्य वस्त्रस्य स्थलेलग्न सदास्त्रीलिंगबहुवचनेन द्वे दशायः तानी

तस्मेतिपर्विः

वृतं त्रिषु ॥ २ ॥ स्त्रियां बहुत्वे वस्त्रस्य दशाः स्युर्वस्त्रयोर्द्वयोः ॥ २ ॥ द्वे

वासिरे कवचनांतानि इस्ततुदशासमा
नाधिकरण्या बहुत्वमिति स्वामीति वाड्मीत १

२१३ श्री
अ॰ हि॰

तत्र बहुमूल्यम्
महाधनं बहुमूल्यं पर्विः
स पिबद्धं वस्त्रमेव
स्तेन तत्र वस्त्रमेव
वस्त्रे नपुंसके सद्य
बपुरादिकृतः प्रायन्
महाधनेवि वाध्येते
पः स्मृतिगीति मंगले
शेषप्रधानं दिप्राप्यसंस्थिनी
महार्घितानि द्रावति वे शृंगारस्ते ३

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वस्त्रस्य दशाः वस्तयः कथ्यंते दशा वर्तते
वर्तमानाः स्त्रियां वस्तिः स्त्रियां द्वे लिंगः स्त्रियां

त्रीणि दैर्घ्यस्य चौडा विस्तारस्य द्वे जीर्णव
स्त्रस्य

दुकूलनवत्वादिदूष्यजी
र्णवस्त्रं दूष्यवस्त्र
मात्रस्य केचित २

र्घ्यमानाहश्चायामः ३ परिणाहो विशालता २ पटच्चरं जी

वस्त्रनाम सात

र्णवस्त्रं २ समौ नक्तककर्पटौ २ वस्त्रमाच्छादनं वासश्चैलं वस

चीथंड बटवस्त्रस्य कोरा कपडा नाम द्वे वस्त्रस्य

नमंशुकम् ६ सुचेलकः पटोऽस्त्री २ वराशिः स्थूलशा

द्वे स्थूलवस्त्रस्य उपकी कपडा सालापट सघन द्वयापिक

निचोलो पि निचोलास्या
दिति रभसः निचोलपु
त्रे पुंसकं इति च तत्रैव हे
येन वस्त्रेण तल्पाच्छाद्यते
प्रावाराधिवात्तस्य १

टकः २ निचोलः प्रच्छदपटः २ समौ रल्लककंबलौ २ अंत

स्यूतेनास्यूतेन वापेनांगं प्राविष्यते तस्य १ रवा द्वे कंबलस्य

निचोलप्रच्छदपटसमौ
रल्लककंबलौ कास्यते-
का सनी योक्ति १॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कूर्पर: क फोलि: जानु च द्वयम स्यते स्त्रियते त्रनारी लाथि तर्थ:
ति पाइ तिविद्वो हो लो कौ वुंसोप्पे ता त्रूपमा नादे स्त्रि समगि: २

वस्त्रोत्तरेत्तायिहितै
वस्त्रमुपसंव्यान

चत्वारि परिधानवस्त्रस्य

१२४ सं. हि.

रीयोपसंव्यानं परिधानान्यधोंऽशुके ४ द्वौ प्रावारोत्तरासंगौ समौ ब

चादर	दुपट्टा	पंच उत्तरि वस्त्रि नवस्त्रस्य	कुडता	स्त्री हृत्तेक	द्वे स्त्री पुंस चुलिकाया:

हतिका तथा संव्यानमुत्तरीयं च ५ चोल: कूर्पासको स्त्रियाम् २

दो मा का पसीरे वडा पट्ट	हि मानिल निवारणे प्रावारे पटी कंवला दो

नीशार: स्यात्प्रावरणे हिमानिलनिवारणे १ अर्धोरुकं वरस्त्रीणां

हितवस्त्रस्य	लहंगा	पुरका नाम	एकं पादाग्र पर्यंत लंबमान स्त्र वस्त्रादे:

स्याच्चंडातकमंशुकम् १ स्यात्त्रिष्वाप्रपदीनं तत्प्राप्नोत्याप्रपदं

यत् वस्त्रं आप्रपदीनं प्राप्नोति नाम पादाग्र पर्यंतं
प्राप्नोति तत् आप्रपदं कथ्यते त्रिषु तत्र १॥

विरम्ध स्त्रीणां अर्धोरु
कं विधानके चालनाका
रे वस्त्रे चेंडातकं, अर्धोरुकं
स्त्र तं द्वय मरस्या लायां
प्रमाणयि १॥

एकं कर स्त्रीणाम् अर्धोरु
पिधाय कस्य चुलना
का रेणयारि हितवस्त्रस्य

१२४

चंदोया , द्वे चंद्रातपस्य

तंबू

कनातनाम

ह्रियत १. अस्त्री वितानमुल्लोचो २ दूष्याद्यं वस्त्रवेश्मनि १ प्रतिसी

त्रीणी यवधायकपस्या! कोउपदृस्येत लत्ले

योगपट्ट

राजवनिका स्यात्तिरस्करिणी च सा ३ पर्यस्तिकापरिकरः पर्य

कमारियोगपट्टस्य

परलानाम

एकं

नाउसुप्यलका

कष्ट्ठावसक्थिका ४ प्रचलं तंपड्को तस्या १ त्रीवीस्यारस्यन

द्वे

देहसंस्कार

द्वेनाम

निर्मलकरणं

ष्वयः २ परिकर्मांगसंस्कारः २ स्यान्मार्ष्टिर्मार्जनामृजा ३

द्वे कुंकुमादि नाङ्गशरीरप्रोमाधानरूप

संस्कारस्य त्वगो द्वर्त्तनादेरिति स्वामीनाम

त्रीणि प्रोधनादिनांगनि

र्मलीकरणमात्रस्य

आदिशाद्यात्स्कुट

र पटु कुटी पट

वासाद्गिगहः गृल

लपिठ्हस्य संच

आदशाद्यात्पटकु

टी गुणलापिनी

स्यानेम

आदिशाद्यात्कुटम

पटकुटी पटवासादि

गहः गुणलायिसि

स्यलेच

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्वे अनुलेपन पूर्वं गंधस्य पत्रविशेषेण
पूर्वसोगंधमापादस्य २

द्वे उद्वर्तन द्वयोः सांगस्य निर्मलीकरणमात्रस्य

श्रीखंडस्नानस्य वेदनमल्ला
मज्जनेच नाम

२२५ अ० टि० उद्वर्तनोत्सादने द्वे २ आप्लाव आप्लवः स्नानं ३ चर्चा तु चा

श्रीखंड चंदनादिनां विलेप सुगंध कर्म पत्ररचना नाम

निवेशनस्य

र्चिक्यं स्थासकः ३ प्रबोधनम् अनुबोधः २ पत्रलेखा पत्रांगुलि

द्वे स्तन कपोलादौ कस्तूरि
कादिरचितपत्रवल्ल्याः टीका नाम
ललाटे तिलकस्य

र्द्वे स्त्रियौ २ तमालपत्रतिलकचित्रकाणि विशेषकम् ४ तिलकं विशेषक इमे द्वे नास्त्रियां स्त्रियां द्विलिंगे

एतन्मध्ये द्वितीयतुरीयं तिलकविशेषके नास्त्रियां पुंनपुंसके इत्यर्थः

द्वितीयं च तुरीयं च न स्त्रियामथ कुंकुमम् काश्मीरजन्माग्निशिखं

१५
हरुसजी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

घुसृणं च एकादश कुंकुमस्य
लाखनाम
वरं वाह्लीकपीतने रक्तसंकोचपिशुने धीरं लोहितचंदने ॥ लाक्षा
षट् लाक्षायाः नाम लौंगनाम लक्ष्मीपर्यायनामकं
राक्षा जतु क्लीबे यावोलक्तो द्रुमामयः ६ लवंगं देवकुसुमं श्री
श्रीसिलवंगस्य श्रगुरुभेदाः श्रीसिकालियइति अगुरकाष्ठस्य नाम
संज्ञ २ मथ जायकम् कालीयकं च कालानुसार्यं च ३ अथ समा
नाम षट् नामान्येना गरुकाष्ठस्य कालागुरुनाम
र्थकम् वंशिकागुरुराजार्हं लोहं कृमिजजोंगजम् ६ कालागुर्व

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

यत् मल्लिगंधि अगरु तं सततेव अगरु
मंगल्या मल्लिवत् गंधो यस्य तत् २ वेलावत् यदगुरु मल्लिर्मल्लिकातद्गंधि
गंधजिसकी २ तत्मंगल्यास्यात्
द्वेरुध्यागरुणः
रवेल

धूपनाम

११६ अ.
द्वि.

गुरुः स्या २ त्तन्मंगल्यामल्लिगंधियत् १ यक्षधूपः सर्जरसो

द्वे नामाम्रुगंधिन तस्य दर्शनामाधि धूपस्य २

अहाल पंचधूपस्य केयाहो वाधूप

रालसर्वरसावपि बहुरूपोप्य ५ थवृकधूपकृत्रिमधूपकौ २

हरमलदाधूप चत्वारिसिह्लारव्यसुगंधिद्रव्यस्य वरोजा

ते

तुरुष्कः पिंडकः सिह्लो यावनोप्य ४ थपायसः श्रीवासो वृकधूपो

पंचसरलद्रवस्य कस्तूरी नाम नाभिस्रुविमदोप्यत्र पंचकस्तूर्याः

द्वे ईसरिच

पि श्रीवेष्टसरलद्रवौ ५ मृगनाभिर्मृगमदः कस्तूरी चा ३ थको

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्रीणि काकोल इति   कर्पूर नाम   घनो मेघस्तस्य सारं रूपं इति
[illegible]नाम

लकम् ककोलकं कोषफलं ३ मथ कर्पूरमस्त्रियां घनसार

पुष्पाक कपूर नाम पंच   चंदन नाम

श्चंद्रसंज्ञः सिताभ्रो हिमवालुकः ५ गंधसारो मलयजो भद्र

चत्वारि चंदनसामान्यस्य   चंदनविशेषाणां पृथक् ५ पृथक् नामानि

श्रीश्चंदनोऽस्त्रियां ४ तैलपर्णिकगोशीर्षे हरिचंदनमस्त्रियां

३।।वंति   रक्तचंदनस्य पंच नाम   जायफल नाम

तिलपर्णी तु पत्रांगं रंजनं रक्तचंदनम् कुचंदनं च ५ अथ जातीको

धवलं स्वलतं शीतलं चंदनं तैलपर्णिकं मलयादिदेशजमेव कालताव्यामिश्रवर्णमुत्पलगंधि गो
शीर्षमिति चाशिवरीकेतिमाधवी श्रुतिसुरभीति तलतयासदेव सर्पैर्वेष्टितमिति सुरभिनामा
स्यादिति सुभूत्यादयः हरिः मंडुकः तदाकारपर्वतभागे जातत्वात् हरिकपिलं तद्वर्णत्वाद्धरि इंद्रस्य
चंदनं वा यत्तु रक्तचंदनाकारं पत्रांगं तद्धेषपर्णीलस्य तेइति सुभूत्यादयः ।।

चंद्रवर्णानाम आह्लादकत्वात्

२

तिलस्येव पर्णमस्येति तिलपर्णीवृत्तम् चंदनस्य तो जातः गोः शीर्षे गोशीर्षे तदाकारदेश लेपैकदेशे जातमिति सुभूतिः श्रीकंठश्च

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२८
श्री: हि:

कर्पूरागुरुकस्तूरीकक्कोलघुसृणानिकाएकी
कृतानिद्रसंर्वनामतोयक्षकर्दम इत्याधन्वंतरि: १

द्राक्षाईफलइति

सकुंकुमेरित्यागम:

यक्षानीफलेसमे २ कर्पूरागुरुकस्तूरीकक्कोलैर्यक्षकर्दम: १

चक्षाग्निगात्रानुलेपनयोग्यपिष्टस्य
सुगंधिद्रव्यस्यनाम

द्वे पटवासादिलोटस्य
गंत्रीरत्नेके

गात्रानुलेपनीवर्तिर्वर्णकंस्यादिलेपनम ४ चूर्णानिवा १

द्वेसुगंधिद्रव्यवासि
तस्य

गंधमाल्यधूपादिभिर्वस्त्रतांबूलादी
नांय: संस्कार: सोधिवासनं

सयोग्या: स्यु २ भाविनंत्रिषु २ संस्कारोगंधमाल्याद्यैर्य:

फुलेलभाषायांनाम

पुष्पमालानाम

स्थितमाला

स्यात्तदधिवासनं १ माल्यंमालास्रजौमूर्ध्नि २ केशमध्येतु १

त्रीणिमालाया: मूर्धापि
कर एकं

कुंकुमागुरुकस्तूरी
कर्पूरं चंदनंतथा
महासुगंधिमित्युक्तं
नामतोयक्षक
र्दम: धन्वंतरि: १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मास्यमेवकेशमध्यार्थि करणकम् १

शिखालंबिनी लंबकर्ण्माहा

तदेवमाल्यंशिखातः कंठालंबमानम्

तदेवमाल्यंपुरःसंमुखभागे न्यस्तंललाटपर्यंत मागतम्

तदेवमाल्य पर्यंतंकंठात् ऋजुलंबमानं प्रालंबम्

गर्भकः १ प्रभ्रष्टकंशिखालंबि १ पुरोन्यस्तंललामकं १ प्रालं

उरसियज्ञोपवीतवत्तिर्यगवलंबितंतत्

बमृजुलंबिस्यात्कंठा १ द्वैकक्षकंतुतत् यत्तिर्यक्क्षिप्तमुरसि १

द्वेशिखोस्थितमाल्यस्यनामनी

पत्ररचनादिकर्ण्णी द्वेकुसमादेःप्रबंधे: पत्रभंगादेश्चरचनया:

शीकेपांतिनृशिखे धीकरलंकेवामाल्यं उतेस्य ३॥

शिखास्वापीडशेखरौ २ रचनास्यात्परिस्यंद २ आभोगः

सामान्येपरिपूर्णता यथाखनाभोगः पी डाभोगः नाम ३

सिरहरानाम

विछाईनाम

पूर्णिकानाम

परिपूर्णता २ उपधानंतूपबर्हः २ शय्याहंशयनीयवत्

हि॰ ग्रं॰
११८

श्रीलिङ्गशय्या
खट्वास्य खट्वनाम मंजीतिभाषायां ० धंक्रि निवदंरव उपायसमा गर्बान तस्याधि कीलर वलानि खट्वाया: खेदननाम ढुंडुकस्य नाम दीप नाम

३ ॥।

शयनं मंचपर्यंकपल्यंकाः खट्वया समाः ४ गेंदुकः कंदुको २ दीपः
ह्रदीपस्य ह्रआसनस्य नाम ३व: नाम ह्रसंपुट ह्रतिख्यातस्य पेकधानी

प्रदीपः २ पीठमासनम् २ समुद्गकः संपुटकः २ प्रतिग्राहः
ह्रप्रतिगह ह्रति कंगानाम ह्रकंकवीति पिष्टेन कुंकमचर्णादिना ऽ तति पटोवास्य तेऽनेन

पतद्ग्रहः २ प्रसाधनी कंकतिका २ पिष्टातः पटवासकः २
शीघ्रा: नाम ,आत्म दर्शस्य परवानाम ह्रव्यजनस्य नाम ,अन्यत्रापि व्यसन
मुपचारान

दर्पणे मुकुरादर्शौ ३ व्यजनं तालवृंतकम् २ इति मनुष्य

ऽऽ ॥ श्रीरादर्पणस्य नाम ॥ ऽऽ ॥ वर्गः समाप्तः ॥ ऽऽ ॥ ॥ ✿ ॥

श्रीकृष्ण
जी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कुलनाम नववंशस्य नाम

ॐ संततिर्गोत्रजननकुलान्यभिजनान्वयौ ॥ वंशोऽन्ववायः संतानो

ब्राह्मणक्षत्रियवै
श्यशूद्रा वर्णशब्द
वाच्या इत्यर्थः

वर्णाः स्युर्ब्राह्मणादयः ॥१॥ विप्रक्षत्रियविट्शूद्राश्चातुर्वर्ण्यमि

नाम: द्वे राजवंशभवस्य यस्य कस्यचित् कुलभवः

ति स्मृतं ॥२॥ राजबीजी राजवंश्यो ॥२॥ बीज्यस्तु कुलसंभवः ।

एतच्चातुर्वर्ण्यमि
दितं तद्वर्णे समुदाये
आश्रमो वर्तते ॥

नाम षट् उत्तमकुलभवस्य

महाकुलकुलीनार्यसभ्यसज्जनसाधवः ६ ब्रह्मचारी गृही वा

[illegible] नाम:

नप्रस्थो भिक्षुश्चतुष्टये आश्रमोऽस्त्री १ द्विजात्यग्रजन्मभूदेव

[illegible] पति हंवंन [illegible]

इदं साध्ययनदानादि
यजनाध्यापने तथा
प्रतिग्रहस्तैर्युतः
षट्कर्माभिः प्रोच्यते

ब्रह्म वेदः तदध्ययनाय यद्व्रतं तच्चिह्नं चरति मेखलादि धारणं
तद् [illegible] ब्रह्मचारी तत्र [illegible] देशाः [illegible]
दाराः [illegible] गादिभिः वनस्य प्रस्थः एकदेशः तत्र भवो [illegible]

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२९ ब्र॰
द्वि॰

षट्कर्मब्राह्मणस्य — कौ ब्राह्मणः यागो यज्ञं तेदामिर्युक्तः — एकैनाम

वाडवाः विप्रश्च ब्राह्मणो ॥ ऽसौ षट्कर्मा यागादिभिर्युतः ॥ विद्

पण्डितनाम — सांतः — नांतः — नांतः — इनंतः

न्विपश्चिद्दोषज्ञः सन्सुधीः कोविदो बुधः ॥ धीरो मनीषी ज्ञः

वनंतः — सूरिः सूरः विचक्षणाइतिनाममालायां नांतोपिसि यां तु वाङ्मता मनंतः — नांतः

प्राज्ञः संख्यावान्पण्डितः कविः ॥ धीमान्सूरिः कृती कृष्टिर्लब्ध

इनंतः — द्वाविंशतिः पण्डितस्य — वेदपाठीनाम — इनंतः

वर्णो विचक्षणः ॥ दूरदर्शी दीर्घदर्शी ॥ २२ श्रोत्रियच्छान्दसौ समौ ॥ २

द्वे वेदाध्येतृब्राह्मणस्य नाम

केचित्तु दूरदर्शी दीर्घदर्शी पण्डितस्य निद्ध्रंति तदयुक्तं दूरदृक्कोविदः स्मृतिरमसोद वेकं पर्याय तदर्शनात्

११९
कुदस

निषेकादीनि कर्माणि यः करोति यथाविधिः संभावति चान्नेन स विप्रो गुरुरुच्यते १

उपनीय तु यः शिष्यं वेदमध्यापयेद्द्विजः सांगं च सरहस्यं च तमाचार्यं प्रचक्षते

ऋत्विग्यागविषये सम्यक् संपादनाय यो वृतः कर्म कुरुते तिरत्विजा आदेष्टा को यागस्वामी व्रतस्थे लीयनादिधारणेन नियुक्तो व्रती यष्टा यजमानस्थी लोयजमानस्योच्यते ॥२॥

विद्यागुरुः नाम

उपाध्यायोध्यापके २ यस्यान्निषेकादिकृद्गुरुः १ मंत्रव्याख्या

आचार्य गुरुनामान्तकं

कृदाचार्य १ आदेष्टात्वध्वरेव्रती यष्टाचयजमानौ ३ य

सव्रती सोमयागस्य तस्य द्वे यजमानः इत्यायागः नित्यं तत्कर्ता नित्ययज्ञकर्ता

एकं

स्सोमवति दीक्षितः १ इज्याशीलो यायजूको २ यज्वा तु

विधिना वेदबोधितविधानेन कृतयागः सयज्ञः गीष्पतीष्ट्या बृहस्पतिसवनेनाम्ना

एकं

विधिनेष्टवान् १ स गीष्पतीष्ट्यास्थपतिः १ सोमपीथी तु

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सांगोऽधीती स्यात् सांगवेदं
प्रवचने वेदाध्यापने अ
धीती तेषु अध्ययन:
कृतवान: स्यात् २

१०२
ग्रं० १६

सर्वस्वं विन्नवान् सर्वस्वं वेदयति लंवपातिरुत्विज इति वालाभार्यस्त्वेदे. सर्वनादसत्
सर्वस्वं दक्षिणा यत्र स सर्वस्वदक्षिणो विश्वजिन्नाम यागः स येनेष्टः संपादितः स्थे संगीकृतो वा
तस्य ध्रुवे विश्वजिता तितीर्षति स्नुषा विसार्गित कोशजातं यथा तं विद्यागुरुदक्षिणार्थी कौत्सः
प्रपदे वरतंतुशिष्यः इति रघुवंशे लिंगं २

सांगवेदपाठी
नाम ४

सोमपाः। २ सर्ववेदास्तु येनेष्टो यागः सर्वस्वदक्षिणः॥ १ ॥ अनूचा

सांगवेदाध्ययनानन्तरं गार्हस्थ्याय गुरोः सकाशात्
लब्धानुज्ञः समावृत्तः स्यात् निवृत्त इत्यर्थः

३
अनेन ब्रवे: स्त्रिन्मात्रावि
तु प्रस्तावात् यागांगस्नानं
तत् कृतवान् यः सः सुत्वा

नः प्रवचने सांगेऽधीती॥ १ ॥ गुरोस्तु यः लब्धानुज्ञः समावृत्तः॥ १

अंत:
एकं चाटरु
शिष्यस्य

सुत्वा त्वभिषवे कृते॥ १ ॥ छात्रान्तेवासिनौ शिष्ये॥ ३ ॥ शैक्षाः

प्रथमचाटूनाम
परस्परं नाम

प्राथमकल्पिकाः॥ २ ॥ एकब्रह्मव्रताचारा मिथः सब्रह्मचारिणः॥ १

प्रथमरव्यवेदाध्ययनानां
ब्रह्मवेदस्तदेकस्माद्गुरोरध्येतुमपि व्रतं ब्रह्मचर्याख्यं व्रतमाचरन्ति ये ते
ऽन्योन्यं उपचारात् ब्रह्माध्ययनार्थं व्रतमाचरन्ति ब्रह्मते च व्रतं तीति लिंगि: १२ रूहस्तो

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

समानेतीर्थवसंति ... यैकाग्रतिवात ... पंदेशवाकरउव देशनाम

स्तौ य्यास्तिकगुरवः २ भुक्तिवानगितमतिचित्त १ ष्टेवर्यो

इति हृदकोरकमित्वदेयत:प्रतिवसतीति ... हृनाम ... ऋत्यको ग्रात धर्मप्रारव्यासा ... निरूपकः

पदेशः स्याद्देतिहासिति हासव्यपरः २ मीमांसको जैमिनीयो

वेदान्तीनाम ... न

यो वेदान्ती ब्रह्मवादिनि वैशेषिकः स्यादौलूक्यः सौगतः

... तार्किकनाम

शून्यवादिनि नैयायिकस्त्वक्षपादः स्यात्स्याद्वादिक आर्हतः

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative.

२.२१
अ॰ द्वि॰

विनोपदेशेन यत्प्रथमं ज्ञानं यथा वाल्मीकेः श्लोकनिर्मिते ज्ञानमाद्य नाम

चार्वाकलौकायतिकौ सत्कार्ये सांख्यकापिलौ ॥ उपज्ञानमाद्यं

उपज्ञानपूर्वक आरंभः   एकं नाम   यज्ञ नाम

स्यात् ॥१॥ ज्ञात्वारंभ उपक्रमः ॥१॥ यज्ञः सवोध्वरो यागः सप्ततं

सप्तयज्ञस्य   पाठो वेदस्याध्ययनाध्यापनं देवतोद्देशेन हविस्त्यागो यज्ञेषु होमः अतिथीनां गृहागतानामासनादिदानेन

तुर्मखः क्रतुः ७ पाठो होमश्चातिथीनां सपर्या तर्पणं च

सप्ता नाम

लिः एते पंचमहायज्ञा ब्रह्मयज्ञादिनामकाः ५ समज्याप

अर्घ्यादिदानेन च सपर्या संतोषणं तर्पणं पितृलोकाख्य वाड्वादीनां विधिना जलान्नदानेन तत्तृप्तिसंपादनं देवेभ्यो भूतेभ्यश्च भुवंतरे तच्चान्नविततेयो बलिः अध्यापनं ब्रह्मयज्ञः पितृयज्ञस्तु तर्पणं होमो देवो बलि भौतो नृयज्ञोतिथिपूजनमिति मनुः २॥

पाठो १ ब्रह्मयज्ञः होमो २ देवयज्ञः अतिथीनां सपर्या नृयज्ञः ३ तर्पणं ४ पितृयज्ञः बलि भूतयज्ञः ५ एते पंचमहायज्ञा स्वाध्यायो ब्रह्मयज्ञः स्यान्नृयज्ञोतिथि पूजनं तर्पणं तु पितृयज्ञः भूतयज्ञो बलिः स्मृतः देवयज्ञास्तु होमः एते पंचमहायज्ञाः ३॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

समास्थानी क्लीब आस्थानं स्त्री नपुंसकयोः सदः ॥

हविर्गेहं प्राग्वंशः ... पूर्वदेशे ... सदस्या विधिदर्शिनः ॥ २ ॥

सभायां सीदन्ति सभासदः ।

षट्त्रिंशत्सभासदनविशारदः

नव सभायाः नाम

द्विषद्वेषी सभासमितिसंसदः ॥ १७ ॥ आस्थानी क्लीबमास्थानं स्त्री

सदः पूर्वभागनाम

नपुंसकयोः सदः ॥ प्राग्वंशः प्राग्घविर्गेहात् ॥ १ ॥ सदस्या विधि

विधिदर्शकाः नाम

सभायां साधवः सभ्याः सभास्ताराः सभासदः नाम

सभालापक चत्वारि याग सभायाः सभ्या नाम

दर्शिनः ॥ १ ॥ सभासदः सभास्ताराः सभ्याः सामाजिकाश्च ते ॥

यजुर्वेदादिविदां ऋत्विजां क्रमेण अध्वर्य्वादिनामत्रयं

अध्वर्यूद्गातृहोतारो यजुःसामर्ग्विदः क्रमात् ॥ १ ॥ आग्नीध्राद्या धिष्ण्याः ६ ॥

यजुःसामऋग्विदः क्रमात् ... होता नाम

... उद्गाता होतारः ॥

सभासदः सामाजिका यजुः

धनादिदानाय ... यज्ञ ... पुत्र ... हविः ...

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१२२
अ॰ ब्र॰

नाम हे नाम नाम नाम परिष्कृता यज्ञार्थं संस्कृता भूमिः परिष्कृता ॥

धनैर्वार्या ऋत्विजो याजकाश्च ते २ वेदिः परिष्कृता भूमिः १

हे यज्ञार्थं परिष्कृतायाः भूमेर्नामनी ... षट्कारकः ... स्थण्डिलचत्वरे ...

समे स्थण्डिलचत्वरे २ चषालो यूपकटकः १ कुम्बा सुगहना

एकनाम ... कुम्बा ... द्वे

वृतिः १ यूपाग्रं तर्म २ निर्मन्थ्यदारुणि त्वरणिर्द्वयोः १

त्रीणि नामानि ... एकनाम

दक्षिणाग्निर्गार्हपत्याहवनीयौ त्रयोऽग्नयः ३ अग्नित्रय

विवाहादिशमशानान्तं ... गार्हपत्य ... दक्षिणाग्नि ... आहवनीय ...
... दक्षिणाग्नि ...
... आहवनीय ... १

दक्षिणाग्निर्गार्हपत्याहवनीयौ ... त्रयोऽग्नयः ... आहवनीय ... ॥

पूर्वं गार्हपत्याहवनीयावित्यत्र ... अग्नित्रयमुच्यते १

गार्हपत्याद्यग्नेरानीयो ह्रुत्ययः प्रणी
यते प्रणाय्यते तेऽग्ना नाय्यः २

पः प्रागितः गार्हपत्यादग्नेरानीयते कुत्यंदक्षिणा
ग्निः प्रणीयते स्थाप्यते तस्मिन्प्रणाय्य २

स्वाहादेवहविर्दानेदितिवक्ष्यते तदा ब्यापदेश
तेऽनेनंगाष्ठिपाश्रीदेवताग्निभार्य्याप्रिवदवक्ष्यते
तदाद्रव्यवृत्तिदानतव्यपतनयाहुर्येवह
विर्भुक्‌प्रिया २

मंत्रादिसंस्कृतोग्निः प्रणीतः

पत्नाग्निर्विशेषेप्रयोगरूपेणाग्नि प्रयोगिग्निः
प्रयोगव्यात्तवैरणम्धीः ॥

एके

सिद्धे तान्॥१॥ प्रणीतः संस्कृतोनलः॥१॥ समस्तव्यपदिवाप्यापचा

एतनवसंज्ञेहूत

य्या; प्रगेता प्रयोगिलः॥३॥ यो गार्हपत्यादनीयदक्षिणाग्निः प्र

संस्कार नाम

अग्निभार्य्यानाम

णीयते॥ तस्मिन्प्रणाय्य॥ आग्नेयी स्वहा च क्रतभुक्प्रिया॥२॥

अग्निसमिंधनेज्वालनेयाऋक्सामते
तत्रहृसामिधनेवापाठः

ऋक् सामिधेनी धाय्या च यास्यात् दाति समिधनी॥ गायत्री

१ सामिध्यादिनागे: समिंधनंसमुद्दीपनं
तन्निमित्तंपानचमुरूस्याप्यसमिंधनाधीयते
गांवाते व्यन्तेसा सामिधेनी धाय्याचोच्यते
गायत्र्यादिछंदः शब्दवाच्यप्रमुखपदेन उष्णिगनु
ष्टुप् बृहती पंक्तत्रादियुग्मः षड्बरपदागायत्री सप्ताक्षर

दृष्टेग्नग्नैहवनीयोग्निर्द
क्षिणाग्निस्तदक्षिणः
उक्तागार्हपत्यस्तेव
नाग्निसन्निकर्ष्यते १

पदिवाप्योपचाय्यास्म
स्मात्समंस्कृतेवहूयह
तिरनेकाः

१.२३
स.द्वि.

अतेते ज्ञा वर्णितेन तच्च दीदे दधियोगाधा यदि का काशा
विकृते येय तेनात् हविर्विप्रोक्षतादस्यात्र कथनम् १

नाम संतः हव्यं देवार्थमन्नं तस्य पाकः हव्यपाकः नाम एकं चामत्र्

प्रसृते छदे १ हव्यपाके चरुः पुमान् १ आमिक्षा सा शृतोष्णा या दी

मृगचर्मदायरवः हे मागते संधुत्र लायस गच्च सिंगाक् इमश्रा रत्नाय द्रचितं व्यजनं तत् धवित्रं धुवित्रमपि के चित्

रे स्याद्दधियोगतः १ धवित्रं व्यजनं यत्तद्रचितं मृगचर्मणा १

दध्नामासि ते ज्ञाज्येमिश्रीकृते हे पायसस्य पायसं तु क्वचित् पुंसे स्त्रीवा यथाक्रमं देवतामत्रे तस्मैनाम सपरमान्नयोगितिसदति हव्यं पित्र्यं कव्यं

पृषदाज्यं सदध्याज्ये १ परमान्नं तु पायसम् २ हव्यकव्ये दैव

नाम वटपत्राकृति चक्राकारपार्श्वच्छेदाकृतिः पुमान्

पैत्रे अन्ने २ पात्रं स्रुवादिकम् १ ध्रुवोपभृज्जुहूर्ना तु स्रुवो मे

पात्रं भाजनं तत्प्रशस्ता वालयत्तसं वेधिद्रव
मिदं स्रुव तस्मात् तथा तादि कस्रुवः

यज्ञपात्राणां पृथक् पृथक् ध्रुवादयः स्त्रीलिंगाः
स्रुवा तु पुमान् स्रुचा स्त्रियः स्रुच इति बहुवचनं ध्रुवाद्या ता
वटपत्राकृतिः ३ ब म्नन द्वयं चक्राकारासाह च पर्या सो
तं तु हूरड्र चंद्राकृतिः ना पुमान् स्रुवः स्रुचः इति मुकट १

स्रुवेति स्रुक्‌ वायुः
इति स्रुक इति सुश्रुते संस्कृतं
स्त्रियाः इति सुश्रुते तमाहुः १
वधार्थक मिति वाचकः २
यः क्रतौ यज्ञे अभिमंत्र्य हतः पशुः
उपाकृतः स्यात्‌ १
शास्त्रेण हतः समर्थः १
मंत्रेण प्रतीकृतः १ एकं

दाः स्रुचः स्त्रियाः ॥४॥ उपाकृतः पशुरसौ योभिमंत्र्य हतः क्रतौ ।

यते त्रयः प्रचयपशुहननेस्य एते यज्ञार्थे हताः पशवो वा उत्पत्तेवा वाच्यलिंगाः

परंपराकं शमनं प्रोक्षणं त्रयो वधे ॥३॥ वाच्यलिंगाः प्रमीतोपसं

प्रमीतोपसं प्रमीतागोः प्रमीतं कौलीनं २

मोक्षाहायानाम त्रीणि हुते हीनयज्ञे सान्नः

पन्नप्रोक्षिता हते ॥३॥ सान्नाय्यं हविः ॥४॥ अग्नौ तु हुतं त्रिषु वषट्

अग्नौ हुतं त्रिहविर्द्रव्य अग्निर्नाम सर्वेषु मुख्या दिक्षात्रय यज्ञवषट्कृतं त्रयोदश वषट्कृतायां वा हविः हविः २

कर्मसमाप्त यस्य यज्ञकर्मणि योग्य

कृतम् ॥ ॥ दीक्षांतोवभृथो यज्ञे ॥१॥ तत्कर्मार्हं तु यज्ञियं त्रिषु ।

यज्ञियो यज्ञार्हः यज्ञिया यज्ञियं द्रव्यं

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१२४
श्री हिः

[illegible marginal commentary]

क्रतुकर्मेष्टं १ पूर्तं खातादिकर्मणि २ अमृतं विघसो यज्ञशेष

नाम — दाननाम

भोजनशेषयोः २ त्यागो विहापितं दानमुत्सर्जनविसर्जने वि

उत्सर्गस्य

श्राणनं वितरणं स्पर्शनं प्रतिपादनं प्रादेशनं निर्वपणमपव

[illegible interlinear gloss]

र्जनमंहतिः १३ मृतार्थं तदहर्दानं त्रिषु स्यादौर्ध्वदेहिकम् १

[illegible marginal commentary]

यास्येनसाम्प्रेतविधानेनपात्र ... भोजनादितत्श्राद्धं ॥२॥

वर्जनं संहतिः ॥ १३ ॥ मृतार्थं तदहे दानं त्रिषु स्यादौर्ध्वदेहिकम् ॥

मरणस्य — दूरे पित्राद्युद्देशेन नानवस्त्र सुवर्णादिदानस्य — षोडशश्राद्धानि मासिकानि

पितृदानं निवापः स्यात् ॥ श्राद्धं तत्कर्म शास्त्रतः ॥ १ ॥ अन्वाहार्यं

मासिकश्राद्धस्य — पंचकपालप्रभृति — धर्मकाण्डेन

मासिके ॥ २ ॥ ऽशोऽष्टमोऽह्नः कुतपोऽस्त्रियां ॥ १ ॥ पर्येषणा परीष्टि

श्राद्धकालोपयोगः — चतासि तर्कादिना यथा बोधितं धर्मस्य — गृहस्थ्यैवा — नाम

श्चान्वेषणा च गवेषणा ॥ ४ ॥ सनिस्त्वध्येषणा ॥ २ ॥ याच्ञाभिशस्ति

हेतुबोधदानाधनस्य सत्कार पूर्वकं विद्धिद्योनियोजनस्य

पर्येषणानिवापात्र लयपितृलोकमि तिरघुः ॥

पंचदशमुहूर्तात्मक स्याह्नः दिनाष्टमः भागः कुतपः ॥ दिवसस्याष्टमो भागो मंदी भवति भास्करः स कालः कुतपो ... पितृणां दत्तमक्षय्यमिति प्रमाणतयात् ॥

चतासि सिद्धताया मि तमाधस्य

१२५

श्री हि

र्याचनार्थना षट् तुस्त्रिष्वर्घ्यमर्घार्थे १ पाद्यं पादाय वारिणि २

क्रमातिथ्यातिथेयाच तिथ्यर्थेत्र साधुनि २ स्यादावेशिकआ

गंतुरतिथिर्नागृहागते ३ पूजा नमस्यापचितिः सपर्याचा

र्हणाः समाः ३ वरिवस्या तु शुश्रूषा परिचर्याप्युपासनं ४

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रीगीता ज्ञानवज्ञान सनत्यायाज्ञस्य॥

व्रतकेवाक्रियचलना तीर्थयात्रा॥ ईर्य्यतेऽनेनः शास्त्रप्रसन्नयाज्ञायतेईर्य्यातस्याःपंथाऊ पंथः ईर्यापथः तत्र स्थानं यर लक्षु पदेपरि भ्रमणादि नायास्थितिरवस्था नं तस्याःपरिस्थाशःच र्या॥ पर्यायः॥१

,प्रदाय ध्यर्दटनं स्प्रद्दतिस्न क्वाशादराजि

व्रज्याटाट्यापर्यटनं २ चर्यातीर्यापथस्थितिः १ उपस्पर्शस्त्वाचम

दु आचम नस्य — प्रभाषण नाम — नावोलणा हुमौनस्य — ,प्राचेतसः नाम — नाम — नाम

नं २ अथमौनमभाषणं २ प्राचेतसस्त्वादिकविः स्यान्मैत्राव

नाम — नाम — गाधेरपत्य — नाम

रुणिस्तुसः वाल्मीकिश्चाथगाधेयो विश्वामित्रश्चकौशिकः ३

इत्यस्यकोश

व्यासोद्वैपायनः पाराशर्यः सत्यवतीसुतः ४ आनुपूर्व्यांस्त्रियां

नाम — पंचानुक्रमस्य — क्रमनाम — दुर्नाम्नोघननामक्रमस्य

वावृत्परिपाटीअनुक्रमः पर्यायश्च ५ अतिपातस्तुस्यात्पर्यय

आनुपूर्व्याः स्त्रीः चर्या ते, आवृत्परिपाटी वेतियो २ विभाजमतोच्यते आनुपूर्व्येच २

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ऊर्ध्वं लिंगप्रासक्तबोधितस्य
लोकव्यवहारास्पृष्टस्यार्थ
स्यपदितगस्य २

तस्त्रोपवासादिलक्षणं स्वल्पकालं नाचरितं
चेत् पुण्यकमुच्यते आदिना ग्रासयोजनादि २

नाम

नाम द्वे व्रतस्य नाम

१२६
अ॰ द्वि॰

उपात्ययः ३ नियमो व्रतमस्त्री २ तच्चोपवासादि पुण्यकम् २

उपवास द्वे उपवासस्य नाम प्रकृतिपुरुषयोः विभागेन ज्ञानं विवेकः वेदाध्ययनस्य यो सं पन्नः शुद्धोऽर्थप्रभावः तत्र ब्रह्मवर्चसं

औपवस्तं तूपवासो २ विवेकः पृथगात्मता २ स्याद् ब्रह्मव

वेदपाठस्तत्र विभागार्थयोजनलिः क्रियते सः पाठेऽञ्जलिः ब्रह्मांजलिः स्यात्

नाम सं हृत्स्वहस्तावध्येयं तद् ब्रह्मांजलिः स्मृता इति मनुः

र्चसं वृत्ताध्ययनर्द्धि २ रथांजलिः पाठे ब्रह्मांजलिः २ पाठे वि

वेदपाठे मुखस्य जलकणाः ध्यानयोगयोः तासने स्याति ... आसनादौ द्वे नाम विधिनाम कल्प इति त्रयं वैदिक विधाने यागादिषु २

प्रुषो ब्रह्मबिंदवः १ ध्यानयोगासने ब्रह्मासनं २ कल्पे विधि

श्रुत्या विहितः प्रथमोऽर्थे
मुख्यः कल्पः एकं नाम गौणः एकं नाम

क्रमो ३ मुख्यः स्यात्प्रथमः कल्पो १ ऽनुकल्पस्ततोऽधमः १ सं

संस्कारो वटुकरणं तत्पूर्वकं वेदस्य ग्रहणम् एकं नाम द्वयनाम

स्कारपूर्वं ग्रहणं स्यादुपाकरणं श्रुतेः १ समे तु पादग्रहणम

द्वे अभिवादनस्य भिक्षुक नामानि कर्म्मभिः क्षपितं पापं ददाति देहः दायति वा त्रयो नामानि

भिवादनमित्युभे २ भिक्षुः परिव्राट् कर्मन्दी पाराशर्यपि म

पंच चतुर्थाश्रमे ऋषि नामानि इत्येते त्रयः तपोधने द्वे मौनेन व्रतिनः

मस्करिणो
स्करी ५ नामानि तपस्वी तापसः पारिकांक्षी ३ वाचंयमो मुनिः २॥

संस्कारपूर्वं श्रुतेर्वेदस्य ग्रहणं संस्कारो द्वाभ्याम् वटुकारणं तदनंतरं वेदोपदेशः उपाकरणं स्यात् ओम् भगवन् वेदं अध्यापय इत्यादि २

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

आप्लाव: स्नानं तत्र व्रती
नित्यस्नायी २

१२७

अ॰ टि॰

शक्नोति तपसा य: क्लेश: तं सहते तस्मिन् सत्यपि नोद्विजते स दान्त: १

नाम द्वे ब्रह्मचारिण: नाम ऋषयोऽतीन्द्रियार्थदर्शिन:

तप:क्लेशसहो दान्तो २ वर्णिनो ब्रह्मचारिण: २ ऋषय: सत्य

ब्रह्मचर्यं तस्य क्रिया यो गृहाश्रमं गत: स: निर्जितस्ववशोऽस्थापित इन्द्रियाणां ग्रामो गण: येषां ते

वचस: २ स्नातकस्त्वाप्लुतव्रती २ ये निर्जितेन्द्रियग्रामा यति

ऋषिस्तिव्रसिष्ठादि: व्रतं नियमस्तत्संपादनाय य: स्थण्डिले तृणादिनाच्छादिते भूभागे शेते स स्थण्डिलशायि स्थण्डिलपाद्या स्मृच्यते इन्नेत:

नो यतयश्च ते २ य: स्थण्डिले व्रतवशाच्छेते स्थण्डिलशाय्यसौ

सत्त्वगुणयुक्तपुरुषनाम द्वे नाम शुचि: पुण्यपात्रस्य नाम

स्थाण्डिलश्चा २ च विरजस्तमस: स्युर्द्वयातिगा: २ पवित्र: प्र

द्वयातिगा: रजस्तमा: शत्र्वा: सैवैकनिष्ठ: सात्त्विकस्तिवृत्तस्य: जीवन्मुक्ताख्या साध्यो विरजस्तमसो द्वयातिग उच्यते द्वितीये रजस्तमसी येषां ते द्वयं द्वौ न मनिक्रम्य गच्छंतीति ११

ऋष्यं गतिं ज्ञानसंसारपारं गच्छन्तीति ते च सप्तविधा: स्मृता: ब्रह्मर्षि देवर्षि नरर्षि महर्षि परमर्षय: काण्डर्षि श्रुतर्षि राजर्षि क्रमावरा इति रत्नकोष: १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सर्वेषां वर्णाश्रमाणां लिंगं चिह्नं लिंगं सर्वाश्रमाणां लिंगानि सन्ति १

त्रीणि शिवभक्तस्य नाम | वहुवेषधारिणः द्वे नाम | व्रते व्रह्मचर्ये व्रतिनां पलाशकाष्ठकृतो दंडः

पशुपतः ३ पाखंडाः सर्वलिंगिनः २ पालाशो दंड आषाढो व्र

एकं = | लोटः नाम | द्वे कमंडुलोः | द्वे नेते ? | कुशासने

ते १ रंभस्तु वैणवः १ अस्त्री कमंडलुः कुंडी २ व्रतिनामास

एकं नाम | मृगचर्मनाम | भिक्षाकासमूहनाम | एकं

नं वृसी १ अजिनं चर्म कृत्तिः स्त्री २ भैक्षं भिक्षाकदंबकं १

द्वे आवृत्त्या वेदाध्ययनस्य नाम | यज्ञस्नाननाम | सामग्रहणातसुत्यानितं स्त्रीलिंगे

स्वाध्यायः स्याज्जपः २ सुत्याभिषवः सवनं च सा ३ ॥

त्रीणि व्रतचर्यादीनां धार्यत्वेन वोधितायां मृगादित्वचः २ | त्रीणि नामानि

रंभो वेणुः तत्कृतो दंडो ब्रह्मः सचकुश्यादिस्थापनार्थः व्रतादन्यत्र वैणव एव २

सोमलतासेधानस्य योग्यताकरणस्य च साद्धिति सुत्यापरामर्शः २

पक्षान्तयोरमावस्यापू
र्णिमास्योर्यागः स्यातः

मानसादिसर्वपापानामपध्वंसि विधाति जप्तं गंडूषाणं
तस्मादेवाघमर्षणं वेदावयवो जप्यते ३ स्त्रार्धनेतत

ग प्रतोत्तरे स्थितो त्रैलोक्यं प्रश्नमासस्य घोषो ... प्रयाणादौ तो पाककृती यत्न
मौ: क्रमेणैक नाम १

सोयामघमर्षणं गीत लिंग

अरिष्टं सिद्धसत्यवचनं वृत्त
चर्यम कल्कता ज्ञास्त्य
मिति पंचैते यमा श्लोक
व्रतानि चेति मनुः ३

सर्वैनसामपध्वंसि जप्यं त्रिष्वघमर्षणम् १ दर्शस्तु पौर्णमास

९ अमावास्यायागो दर्शः पौर्णमास्यां यागः पौर्णमासः ३ पापोत्तरे स्थित पद्मेन पुरस्तादेव यत्साध्येति त्वं
यावज्जीवन यप्य कार्यं तस्मात्तत्याद्दिकं यत्कर्म तद्यमः

श्च यागौ पक्षान्तयोः क्रमात् २ शरीरसाधनापेक्षं नित्यं यत्क

सर्वव दत्तं तत्काम्यं ददात्येक रसोत्तत्प्रत्यवायानिषिद्धं क्रियमाणेन प्रत्यवायमपि यथा
स्नाहिल: ऋतुकाले पाठिकाले च दशादि वर्जनमिति सर्वनियमादस्माभेदः

र्म तद्यमः १ नियमस्तु स यत्कर्मानित्यमागन्तुसाधनम् १ व

पक्षाहोऽदिगंबरः नग्नकः श्रवणाह्वको निर्ग्रंथः जीवकौ ॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ंगुलीनाम ग्रे मूले ब्राह्मं देवं दैवं संबंधि तीर्थं हस्ते तत्र तेषां
संनिधे: तेभ्यः पाल्लिकिं चिजलादिकं दैवं दैवेन व तीर्थेन देयमिति स्मृते: ४

हजामत नाम — चेताली मुंडनस्य नाम

क्षौरं तु भद्राकरणं मुंडनं वपनं त्रिषु ४ कक्षांपटस्तु कौपीनं

यज्ञोपवीत नाम — दक्षिणे करे सति वामस्कंधे स्थितं यत् यज्ञसूत्रं पवित्रमुच्यते

दे वस्त्रिभिस्तिलस्मृतः ४ उपवीतं यज्ञसूत्रं प्रोद्धृते दक्षिणे कर

अपसव्य दोऽन्यस्मिन् वामकरे प्रोद्धृते सति तदेव — करद्वयो बहिः स्थिते कण्ठे संस्थिते सति

एकं नाम — भावेन कंठे लंबितं तत्

दक्षिणे करे प्रोद्धृते सति यज्ञसूत्रं यथा पतितं तत् २

रे १ प्राचीनावीतमन्यस्मिं १ निवीतं कंठलंबितम् १

अंगुल्यग्र नाम — कनिष्ठिका नाम्नयो मूलं अधो भागे कायं तीर्थं — अंगुष्ठतर्जन्योर्मध्ये पैत्रं तीर्थम्

प्राजापत्य तीर्थं

अंगुल्यग्रे तीर्थं दैवं १ स्वल्पांगुल्योर्मूले कायम् १ मध्येंऽगु

यत्कर्माऽनित्यं काले कर्त्तव्यं न तु यावज्जीवं संगत
मि: कदाचित् तो नाम ना
समय द्विदोषादिभि:
सहकारादिभि: सहकार
दि: साध्यमुपवासा
दित तत् नियममुच्यते

क्षौरं डोर्ध्व कौतलिक:
सिद्धो तीर्थ कृत्सा र्थक:
पो चार्थिक: पाशुपतो
ना कुलो च महाव्रती
कापालीसोमनासिद्धांती
तांत्रिक: स्या द्विधोक
दक पामलोक पवमार्गी स्यात् द्विकमदीक्ष उद्धिक: पूर्वाम्नायी महामार्गी शैव वादं दक्षिणागामी
माक्षीपाममत्रान्तिसिक: कौलमान्त्रिक: समोहकार्णव: तत्सर्वेश्व: पंचरात्रिक:
स्तोव दो वेदतस्य प्राकाश्व लवर्धक: सिद्धो श्वेत: श्वेतपट: ॥ ॥

अंगुली नामग्रे ऊर्ध्वं देवं दैवं स्वं वा देवतीर्थं देवतातत्तीर्थं सन्निधिः
ते अंभेयं किंचित् जलादिकं देयं देवेभ्यो वा तीर्थेन देयमिति स्मृतेः १

अंगुष्ठतर्जन्योर्मध्ये पैत्रं तीर्थं

अंगुष्ठस्य मूलेऽपि रेखा धारले

ब्रह्मलोकभवनं तादृग्भूयं ब्रह्मभूयं ब्रह्मत्वं ब्रह्मभावः ब्रह्मणस्सायुज्यं तत्
सार्वलोकाः सर्वधाम्नि सत्युक्तं तद्भावो वा सायुज्यम्

ब्रह्महेलानाम

१२९
अ॰ द्वि॰

ष्ठांगुल्योः पैत्रं १ मूलेंगुष्ठस्य ब्राह्मं १ स्याद्ब्रह्मभूयं ब्रह्मत्वं

त्रिरूपमित्यर्थः देवभूयं देवत्वं देवसायुज्यं

प्रायश्चित्त
नाम

ब्रह्मसायुज्यमित्यपि ३ देवभूयादिकं तद्वत् १ कृच्छ्रं सा

न्तपनादिकम् २ सन्न्यासवत्यनशने पुमान्प्रायो १ वी

वीरहा नष्टाग्निः २ कुहना लोभान्मिथ्येर्यापथकल्पना १

लोभाद्धनादिहितपरस्वग्रहणामिलाषाया मिथ्यातन्त्रस्य
ईर्यापथस्याचारभेदस्य कल्पना सा

कृच्छ्रं तप्तिपाकाग्निकृच्छ्रं
नामतपः सेतापने भवः
सांतापनं यत्स्मृतिः अ
हस्त्यायंत्र्यहं त्र्यहमयाद्
याचितं त्र्यहं परं चानाश्नी
यात्तत्कृच्छ्रं सांतापनं सम त
तो दिष्टादित्यपराकादिग्रहः

सांतापनं चांद्रायणं प्राजा
पत्यादिकं प्रायश्चित्ते कृच्छ्र
पदवाच्यं यथा गोमूत्रं गो
मयं क्षीरं दधि सर्पिः कु
शोदकं एकरात्रोपवा
सश्च कृच्छ्रं सांतापनादिकं २

सम्यङ्न्यासः त्यागःमात्य
न्तिकस्त्यागः सन्न्यासः त
द्युक्तोऽनशनेऽभोजनेऽपा
वर्तते स चार्दतः पुमान् सं
न्यस्ते तु भिक्षायः इति स्यात्तेच्छु
नास्ति प्रियो यवेशानसीतिवद
पनिर्दिश्य वेत्तिरघु २

अथ विप्रात् संस्कारहीनः षोडशवर्षादूर्ध्वं कृतव्रतबंधो व्रतगृहस्थलक्षणवर्जितं ग्रसेद्वेदा
ध्ययनगायत्रीकोदानाद्यकर्ता द्विजः व्रात्यः व्रात्यसंज्ञको भवति १ अपसने स्वाध्यायः ततस्तस्य

संस्कारहीन नाम

एकं

वेदरहितनाम

धर्मजीव कोर्थं जटा धारनाम

व्रात्यः संस्कारहीनः स्यात् १ दस्वाध्यायो निराकृतिः २ धर्म

हेतुपजीवकार्थं जटादि धारस्यनाम

नष्टव्रतसंयुत

स्खलद्ब्रह्मचर्यस्य स्त्रीसंगादिना ध्वस्त व्रतः

ध्वजी लिंगवृत्ति २ रवकीर्णी क्षतव्रतः २ सुप्ते यस्मिन्नस्त

मेति सुप्ते यस्मिन्नुदेति च अंशुमानभिनिर्मुक्ताभ्युदितौ तौ

नाम तज्जेतः

यथाक्रमम् २ परिवेत्तानुजोनूढे ज्येष्ठे दारपरिग्रहात् १ परि

ज्येष्ठे अनूढे अकृतविवाहे सति अनुजः कनिष्ठो दारग्रहोद्यतो परिवेत्तोच्यते १

यत्र स्वप्ने निद्राले ऽस्तमुपग
तेर्कस्तमायाति स स्वप्ता च
लं गच्छति सोभिनिर्मुक्तः
यत्र स्वप्ने र्क उदेत्युदया
द्रिमौलिं याति सोऽभ्युदितः
२

तस्य परिवेत्तुः ज्यायान्
ज्येष्ठः परिवित्तिः स्यात् १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१.३.
अ.हि.

दानं धर्मः यथाविधि
विनियोगो सेवनं कामः
अर्थो धनं एतैः पुरुष
स्य कर्त्तव्यतयोपदिष्टै
स्त्रिभिः रवयवैरुपल
क्षितो वर्गः त्रिवर्गः स्या
त् त्रिगलोपि ३

विवाहोष्टविधः ब्राह्मः दैवः आर्षः प्राजापत्यः आ
सुरः राक्षसः पैशाचः गांधर्वः तत्राद्याश्चत्वारो
ब्राह्माद्याः प्रोक्ताः स्वपरात्यालंकृता कन्याहूय यत्र कन्या
हूय यत्र कन्या दीयते स ब्राह्मः गोमिथुनेन सह दैवः
यज्ञस्थाय विप्राय
दीयते स आर्षः याचि
तो कन्या दीयते स प्र
जापत्यः परस्पराऽनु
रागेन गांधर्वः पुरुह
रणादासुरः द्रव्या
दाना ब्रह्मसः सुप्त प्रम
त्तादि हरणात् पैशाच
इति १॥

एकं नाम — नाम

विवाहस्तुलझाया १ विवाहोपयमौ समौ तथा परिणयोद्वाहोप

अष्ट विवाहस्य — भोग नाम — सुरतं मोहनं संप्रयोगश्च

यामाः पाणिपीडनम् ६ व्यवायो ग्राम्यधर्मो मैथुनं निधुवनं

पंच रतेस्य — एकं नाम — मो क्षसहितैर्धर्मार्थकामैः रुपलक्षितो वर्गः

लेच नाम

=

रतिः ५ त्रिवर्गो धर्मकामार्थैः १ चतुर्वर्गः समोक्षकैः १ सब

बलैः पाक्षिः समान बलैरन्यूनाधिक — तार्गिता ब — वरस्य जन्मालये सिग्धा स्तत्र यज्ञगण स्यादयस्तेजन्याः

शाक्तिभिः तैर्धर्मादिभिः स्तु लुभिश्चतुर्भद्रं

लैस्तैश्चतुर्भद्रं १ जन्याः स्निग्धा वरस्य ये १ इति ब्रह्मवर्गः

१३. अ.
कृष्णजी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

जातिःक्षत्रियांनमस्कारकरणामस्य
नमस्क्रियाऽन्यकोऽद्यो

क्षत्रियनाम पंचक्षत्रियस्य राजानाम

ॐ मूर्धाभिषिक्तो राजन्यो बाहुजः क्षत्रियो विराट् ५ राजाराट्पा

सर्वराजानाम तांतः

र्थिवः क्ष्माभृन्नृपभूपमहीक्षितः ८ राजा तु प्रणताशेषसा

एकैनाम नाम समुद्रपरिवृत्तायाम्पृथ्व्याः

पर्यायपाठः

मंतः स्यादधीश्वरः १ चक्रवर्ती सार्वभौमो २ नृन्योऽन्यो मंडलेक

अधिपतिनाम अल्पदेशीयराजानाम

देशाधिकः मंडलस्यादुग्रास्येश्वरो मंडलेश्वरो देशाधिप इत्यर्थः

२
प्रणतावशीकृताः
प्रणामकारिणोऽशे
षाः सर्वे सामंताः स्व
विषयानंतरराजा
नः यस्य सोऽध्याधिक
ईश्वरः अधीश्वरः स्यात्

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१५१
श्र॰ हिं॰

रामनाम
पंचनाम सप्तमाधूयेन कथितं
नाम

रामो दाशरथी रावणारिः काकुत्स्थो राघवः ५ सौमित्रिर्लक्ष्मणो २ ॥

रावणादिरावणस्य ४

लंकापतिः पौलस्त्यो रावणो दशास्यः ४ इंद्रजिन्मेघनादो मंदोद

श्रीमितरावणपुत्रस्य
२ नाम
सुग्रीवनाम
२ अंजनेयस्तु हनूमान्
द्वेनाम
अंजनीसुतस्य

रीसुतः किष्किंदाधिपः सुग्रीवो हनुमान्मारुतात्मजे द्वे

द्वेनाम
युधिष्ठिरनाम
चत्वारि नाम

जटायुजटायुषो अजातशत्रुः शल्यारिर्धर्मपुत्रो युधिष्ठिरः ॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

विश्वामित्रस्यनाम नाम भीमसेन

गाधेयो गांगादिवः कर्णो भीमसेनो हिडिंबजित् ॥ मारुतिर्कीचका

हृ॥ अर्जुननाम

रातिर्बकवैरी वृकोदरः धनंजयोऽर्जुनः पार्थः विजयः शाक्र

नंदनः ॥ गांडीवी फाल्गुनः सव्यसाची मध्यमपांडवः ॥ जि

अर्जुननाम॥ नु नाम

ष्णुः किरीटी बीभत्सुः श्वेतवाजी कपिध्वजः ॥ पथ्याकुंतीसुता

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१२२
श्री॰ द्वि॰

प्रत्येकं नाम — विक्रमादित्य नाम

त्पंचाली याज्ञसेन्यपि द्रौपदी विक्रमादित्यः साहसांकः शकांत

शालवाहन नाम — बलि नाम

कः शूद्रकस्त्वग्निमित्रो वा कलः स्यात्सातवाहनो वैरोचनिर्बलिः

कार्तवीर्य नाम

कार्तवीर्यार्जुनः सहस्रदोः ॥ इत्यन्यकोषोल्लिख्य ॥ नृपोन्यो मंड

मंडलेश्वर नामैकम् — राजसूयः चक्रवर्तिसाध्यो यागविशेषस्तेन येनेष्टं

लेश्वरः १ येनेष्टं राजसूयेन मंडलस्येश्वरश्च यः शास्ति यश्चा

छत्रपराजमंडलेश्वरः

शकाना हंता शकांतकः नामत्रयं

यश्च सर्वभूपालप्रा स्ति यश्च सवव्यापारे नुनियोजयति एके सार्वभौमस्य विशेषस्य

राज्ञां समूहः क्षत्रियाणां समूहः

त्ययाराज्ञः सम्राट् १ थराजकं राजन्यकं च नृपतिक्षत्रियाणांगणे

क्रमात् २ मंत्रीधीसचिवोमात्यो ३ न्येकर्मसचिवास्ततः १ ॥ ८ ॥

महामात्राः प्रधानानि २ पुरोधास्तुपुरोहितः २ द्रष्टरि व्यवहा

राणांप्राड्विवाकाक्षदर्शकौ २ प्रतीहारोद्वारपालद्वाःस्थद्वाःस्थित

अर्थिप्रत्यर्थिनोर्विवादस्याना तिव्यवहारास्तेषां द्रष्टरि २

धर्माधिकरणी कश्यसकाटलि कम्

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

एतानि त्रीणि रक्षिवर्गः समूहोऽनीकस्थस्य चत्वारि
वर्गसमूहो नाम हे सनीकस्थस्य धीयते इत्यमरमाला

अधिकारी
अध्यक्षे अधिकृत
नाम
एकत्र ग्रामे अधिकृत
योजितः
अनेकविषये जाते ग्रामे अधिकारी
स्थायुकस्य द्वे

रक्षि

१३२
अ॰ द्वि॰

१ रक्षिवर्गस्त्वनीकस्थो २ ध्यक्षाधिकृतौ समौ २ स्थायुकोऽधि

मूर्ध्नि ग्रामस्य वर्णो अधिकृतः
सौवर्णकाधिकारी
पटवारी
नाम सदी

कृतो ग्रामे १ गोपो ग्रामेषु भूरिषु १ भौरिकः कनकाध्यक्षे २

रूप्यस्य जाते तन्दे वर्णिके
रूप्यकाधिकारी
द्वे कालधि साल
नियुक्त
स्वर्णकाधिकारी

रूप्याध्यक्षस्तु नैष्किकः २ अंतःपुरे त्वधिकृतः स्यादंतर्वंशिको

बहिःसंचारं नी नास्ति अन्तःपुरस्त्रीणां पुरुषाकारः पुरुषाणां [illegible] पवन्नधर्म [illegible] स्त्रागा
देव हि [illegible] नाम चतुष्कम्
कोऽनाः

जनः १ सौविदल्लाः कंचुकिनः स्थापत्याः सौविदाश्च ते ४

[illegible]
[illegible] स्त्री [illegible]
[illegible] दुष्टाः [illegible]
[illegible]

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नाम एकार्थत्वक्लीबत्वं ... ह्लीबकानां द्वे द्वे नाम
श्रीकृत सेवकस्य द्विकाया: स्वदेशात् तस्माद् अनंतरो व्यवहित: एक: विषयमाधिपतिर्वैरी शत्रुत्वं याति

षंढो वर्षवरस्तल्पो २ सेवकार्थ्यनुजीविनः ३ विषयानंतरो

शत्रो: शत्रु: परस्य मित्रं स्थितो यदि ... कारितात् वैरक
सीत्कारं कुर्याद् वनस्पति

राजा शत्रु ३ मित्रमतःपरम् २ उदासीनः परतरः २ पार्ष्णि

= एकं शत्रुविशेषस्य शत्रु नंतः
दुकारांतः दंतः

ग्राहस्तु पृष्ठतः १ रिपौ वैरिसपत्नारि द्विषद्द्वेषणदुर्हृदः

षांतः उकारांतः नांतः दुकारांतः

द्विड्विपक्षाहितामित्रदस्युशात्रवशत्रवः अभिघातिपरारा

(Right margin:) विजिगीषो: शत्रुमित्र भूमिताव्यवहित: पर तरस्तद्व्यवहितात्मा देवतापकारी नायका सिकेवल

(Left margin:) शत्रु ... विजिगीषो: शत्रु पतनकेनय: यादि मे पश्चात्पादं गृह्णाति

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मूलत्व्यासहनदेविधिधास्यप्रस्थानेकिनस्य॥

कृतार्थि शर्मी प्रत्रेः

नोतः नोतः हितल श्रीमित्रियस्य वयसः नाम

१२४
प्र॰ हि॰

निकृत्यार्थीपवित्रेवस्थितः १२ वयस्यः स्निग्धः सवया २ अथ

श्रीमित्रस्य देमरव्यस्य देशमत्यादिस्य संपाक लोड दनस्य

सो हार्दं मैत्री सौहृदं सोहृदयेप्रजसंची

मित्रंसखासुहृत् ३ सख्यंसाप्तपदीनंस्यात् २ अनुरोधोनुवर्त्त

हलकार

नं २ यथार्हवर्णः प्रणिधिरपसर्पश्चरः स्पशः चारश्चगूढपु

सप्तचरमात्रस्य स्वकहनिवालः ज्योतिषी ज्योतिषिको दिवकृतोद्दिष्टमुकुटवंमुहर्त्त तोयमित्यादेस्यादिः

रुषः ७ आप्तः प्रत्ययितास्त्रिषु २ सांवत्सरोज्योतिषिकोदै

यागदेवविनिर्मुक्तप्राप्तइत्यभिधीयते
दृष्टनिसंवादिवाक्यहितविश्वासाधास्यप्राप्तस्यप्राप्तवक्ता॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तन्मन्यते ... ज्योतिर्विद्वान्नक्षत्रं पा
ठमेष्वारैवधकसौत्रिकादित्तेदेवे

कार्तांतिका ग्रहदेवस्य

वज्ञगणकावपि स्युर्मौहूर्तिकमौहूर्तज्ञानिकार्तांतिका अपि ८

हेतुशास्त्रार्थज्ञाताः

नाम = ग्रहस्याधिकारी इत्यतः इत्यादिना तकर्तारि हस्तस्य

तांत्रिको ज्ञातसिद्धांतः २ सत्री गृहपतिः समौ २ लिपि

चंचुपदमपि ते लाते अक्षरादिलेखकस्य लिपिलेखकः

लिखारी

कारोक्षरचणोक्षरचंचुश्च लेखके ४ लिखिताक्षरविन्या

चत्वारि लेखे नाम संदेशहरस्य

से लिपिर्लिबिरुभे स्त्रियौ ४ स्यात्संदेशहरो दूतो २ दूत्यंत

चञ्चुश्चाक्षरविन्यासे
लिखिताक्षरविन्यासे द्वे
क्लीबे केचित्सवृत्यं ...
... पदमात्र स्यात् ... पा
हितिलिखितमितिविग्र
हः ... स्यात् लिपिर्लि
बिरुभे ... हरं ... नेत्रमेव ... विदुः ... लिपिनादत्तैः तेनाक्षराणि

तस्य दूतस्य भावः
प्रवृत्तिनिमित्तं क
र्मक्रियायां दूत्यं
दूत्य

यथाह रघुकालिदासः उपपन्नं ननु शिवं सप्तस्वङ्गेषु यस्य मे इत्यादि

उच्छिद्यमानो रिपुणा निरुपायप्रतिक्रियः ।
शक्तिहीनः संश्रयते बलिनं धार्म्मिकं नृपम् ॥

१२५
अ॰ टि॰

स्वाम्यादयः सप्त राज्याङ्गानि इत्युच्यन्ते स्वामी राजा अमात्यादयः प्रसिद्धाः एते प्रकृतयश्चोच्यन्ते राष्ट्रग्रहणेनैव पौरश्रेणीनां ग्रहणात् आध्यात्मतान्तर्भावः स्वाम्याद्याः

धारणी

ध्रुवकर्म्मणि १ अथ नीतेर्धर्मो धन्यः कोपः पथिक इत्यपि ५

राजा मंत्री मित्रं जनपदवती पर्वतादिदुर्गं पुरं भूमिः सैन्यं सप्तनाम

स्वाम्यमात्यसुहृत्कोशराष्ट्रदुर्गबलानि च राज्याङ्गानि ७

एते सप्त ... राज्याङ्गानि ... प्रकृति ... स्वाम्यमात्यादीनाम (red ink)

प्रकृतयः २ पौराणां श्रेणयोऽपि च २ संधिर्ना विग्रहो यान

यानासनद्वैधमाश्रयः ६ ते संध्यादयो गुणाः षड्गुणाः शब्दवाच्या इत्यर्थः

तत्र प्रभुत्वसाधकत्वात् कोशदण्डजा प्रभुशक्तिः विक्रमबलं उत्साहशक्तिः

मासनं द्वैधमाश्रयः षड्गुणाः ६ शक्तयस्तिस्रः प्रभा

पौराणां श्रेणयोऽपि च प्रधानेन राज्याङ्गानि प्रकृतयश्चोच्यन्ते यथाह भरतः पौराणां श्रेणयः सद्भिः प्रकृतयः स्मृताः तत्र स्वामी राजा अमात्यो मंत्री सुहृन्मित्रं सुवर्णादियुक्तं भाण्डागारं कोशः राष्ट्रं जनपदवती भूमिः पर्वतादि दुर्गमं पुरं दुर्गं बलं सैन्यं एतानि सप्त प्रकृति शब्दवाच्यानि सप्ताङ्गं राज्यमिति कस्यचिन्मतं आश्रित्याह पौराणामिति पौराणां श्रेणीनि स्वाहार्थं राज्यमिति दर्शित स्वाम्यमात्यसुहृद्राष्ट्रं च दुर्गं कोशो बलं सुहृत् परस्परोपकारी दशाङ्गं राज्यमुच्यते २॥

संधाकीर्त्यो साम्यादीनां च यथावस्थापनं तन्त्रज्ञानबलं मन्त्रशक्तिः शास्त्रे तेजनुसन्धानं

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ग्निचिह्नेपाः वमानादेः प्रय
त्नात्स्वपरेत्त्वयत् प्राणात्य
येऽप्रसह्नं तत्तेजः समु
दाहृतं इतिभरतः

रणमुत्साहप्राप्तिः संध्यादीनां
सामादीनां च यथावस्थानं तु
तान्नवलं मंत्रशक्तिः शक्तते जैत्र
वंशागमं त्रैशक्तिरिति माधवी

षमतयां ॥१॥

प्रियवाग्गर्भप्रदानसंवंधादिभिः क्रोधोपशमनं सांत्वनं साम स्वधनस्य परस्य
वप्रतिपादनं दानं पात्रे परमात्यादीनामुपायेन परतो भिन्नत्वात्मसात्करणं ।२
मेषवर्गात्मनाम पचयः क्षयः तेषामेवोपचयो वृद्धिस्तेषां नोपच
यः प्रस्थानं ऽपचवर्गीयप्रकृषिर्वलिवयथोदुर्गस्सेतुः कंजरवंधनं स्वन्याकारवलादानं
शत्रुस्थानां च निवेशनम्
मितिः १॥

वोत्साहमंत्रजाः ३ क्षयः स्थानं च वृद्धिश्च त्रिवर्गो नीतिवेदिनां ३

कोषो धनं दंडो दमः तद्भूतत्तोत्सैन्यमपि दंडः ताभ्यां यत्तेजो जायतेस्य

भेदः दमनं दंडः शान्ति २

शमयति विरोधं इति साम
नीतिशास्त्रज्ञाना
नां क्षयादिभिः त्रिवर्गः

=

स प्रतापः प्रभावश्च यत्तेजः कोषदंडजं २ सामदानभेददं-

तालव्यादि मुकटे
स्वार्थसंपादनकरणमुपायः

त्रीणि दंडस्य
दिलासानाम

डाविर्त्युपायचतुष्टयम् ४ साहसं तु दमो दंडः ३ साम सांत्व-

२ उपायचतुष्टयमिति
वर्गः क्षेपेण बंधनं जांऽनादि
इत्युपायचतुष्टयं अन्ये तु
पापानुवंधे दंडजालं च सप्तोपा
याः प्रकीर्तिताः इति तत्र म
दोपेक्षे दंडएवांतर्भवतः इंद्र
जालं च भेद इति ग्रंथकृदभि
प्रायः १॥

भेदोपजापौ द्वौ भासो

मथो समौ भेदोपजापौ २ उपधा धर्माद्यैर्यत्परीक्षणम् १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vedika Bharata Initiative

१६६
अ. टि.

द्वाभ्यां यो मंत्रः क्रियते
तृतीयाद्यविषयः

षडक्षीणाद्यानि श(ला)कान्ताः पंचत्रिषु

खलावत्

विविक्तो ऽपरिजनस्य

पंचत्रिंशत्षडक्षीणो यस्तृतीयाद्यगोचरः १ विविक्तविजनच्छ

रहसि निधुवने विस्यान्देहे गुह्यं नपुंसकमिति स्मृतः

ख्यात:

रहोनाम

न्ननिःशलाकास्तथा रहः रहश्चोपांशु चालिंगे ८ रहस्यं

मंत्रकारो ऽन्तेप्पिन्नगो
मुनप्यहे

द्वे विश्वासस्य

यथोचितात्

यथाप्राप्तात्
भ्रंशोऽधःपत
नेभ्रंशः

एकं

नाम

प्रोप्यासस्य

तद्भवे त्रिषु १ समौ विस्रंभविश्वासौ २ भ्रेषो भ्रंशो यथो

एकं
नाम

योग्यनाम

पंचोचितस्य

चितात् १ अभ्रेषन्यायकल्पास्तु देशरूपं समंजसम् ५

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

एते पुक्तादयः षट् त्रिषु
षट् नाम्नां गतद्रव्यादेः

पुक्तो पाधिके लम्बमज्जमानानामिनीतवत् न्याये च त्रिषु षट् ६

सम्प्रधारणा तु समर्थनम् २ अववादस्तु निर्देशो निदेशः

प्रास्त्वं च सः शिष्टिश्चासा च ६ संस्था तु मर्यादा धारणा

स्थितिः ४ आगोपराधो मंतुश्च ३ समेत्कृद्दानबंधने २

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

अपराधे प्राप्तेऽपराधिना दण्डात् द्विगुणो दण्डोऽर्थग्रहणात् १

हेरः श्रीरिकर्षकादितो राजग्राह्यभागस्य

मसूल

१३७ द्वदेवजा ... मित्रादिभ्य प्रीत्या प्राप्तं दीयते तस्य

प्रा. द्वि. ॥ यजुं इति ख्यातस्य

पुत्रकं यो नित्यं वेधस्तत्र मवं युतकयोर्वरवध्वोरिदं यौतकमुपकारः सध्या माधि यौतकं तच्चोतिमा बस्यपति: कन्यादानकाले जामात्रे देयं यौतकं श्वश्रू आदिना दूतमित्रादिव तत्र यद्देयं तत्सुदायः यौतकादि धनं दायो दायो दानं च कथ्यते सुदाय इति मुकटे हरणं च तत् ३

द्विपाद्ये द्विगुणो दंडो १ भागधेयः करो बलिः ३ घट्टादिदेयं शुल्कोऽ

मोपोलिकाठोकनं च

डालीनाम

स्त्री २ प्राभृतं तु प्रदेशनं २ उपायनमुपग्राह्यमुपहारस्तथोप

पुत्रकं यो नित्यं वेधस्तत्र मवं युतयोर्वध्वरयोर्देयं येन तकम्

वरनृपादेरुपे ढौकनी यस्य

द्वकर्न्यादानकाले जामात्रादिभ्यो ... भिक्षादौ च दीयमानं दाजनाम द्व्यस्य

द्वैवर्त्तमानकालस्य

दा ६ यौतकादि तु यद्देयं सुदायो हरणं च तत् २ तत्कालस्तु तदा

आगामकालः नाम

एकंनाम

तत्कालं आयारंतरमेव यत्फलं तत् यत्फले तत्

त्वे स्यात् २ आयतिः कालउत्तरः १ सांदृष्टिकं फलं सद्य १ उद

घट्टस्थले घट्टते ... घट्ट घट्टो राजग्राह्यभागस्य स्थानादि घट्टो वर्त्तते तत्र राजदेयभागः शुल्क इति माधवी, प्रादिना गुल्मप्रतोल्यादि ग्रहः पोलाति प्रतिबन्धोऽनेन शुल्कः घट्टादौ देयं घट्टादिदेयमिति सर्वसंहः घट्टो नदीतीरस्थाने आदिना हट्टप्रवेशाने निष्क्रमणे च राजग्राह्य ... स्य नाविशेषः १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

चर्कसैन्यं राष्ट्रं च स्वचक्रात् स्वबलात् परबलाद्वा परराष्ट्रजाद्वा चौरादि धिकारा
दे: परचक्रात् प्रयद्भ्यं हि लोपादि स्यैतत् दृष्टमुच्यते । अस्मात्कारणात् दृष्टं परचक्रादीनि तस्कराः ।

भावितः कर्मफलस्यैकं

स्वपक्षात् स्वमहायाज्ञातं
भयमहिभयं प्रहीनां
रहस्यान्तादावतीकार
तोप्रसाधर्म्यादि हि दिवाहि
स्तेनामयमहिभयमुच्यते
अहिभयेनैव महीभुजां
तं देधोनद्दष्टादृष्टभया
नां तेतन्यस्योपिभवतः
पतः स्वपक्षविधः तिजोप
से नृपस्य सन्निश्रितस्य संव
धतः कार्यसमुद्भवस्मान्तो
गृहीतोविविधोपचारैः
पर्तेबुधाः स्वपक्षविधं वदंति २

र्कः फलमुत्तरं २ अदृष्टं वह्नितोयादि २ स्वदेशपरचक्रजं १ मही

अधिकारनाम

भुजामहिभयं स्वपक्षप्रभवं भयं १ प्रक्रिया त्वधिकारः स्यात् २

चामरनाम द्वे चामरस्य द्वे मण्यादिकृतराजासनस्य तत्र नृपासने स्वर्णविर्मितं सत्

चामरं तु प्रकीर्णकं २ नृपासनं तु यद्भद्रासनं २ सिंहासनं तु

द्वे छत्रस्य नाम तस्य त्रयं यदि राज्ञस्तु चामरं सोच्छ्रितात् शुक्लं कनकमूलं च नृपस्य लक्ष्म चिह्नमुच्यते कावरी

तत् हैमं १ छत्रं त्वातपत्रं २ राज्ञस्तु नृपलक्ष्म तत् १ भद्रकुम्भः

भयमित्ति व ह्यमाले
नप्रत्येकं संबंधात् को
उकारं वह्नितोयादि
भयहेतुत्वादृष्यं अ
तिवृष्टिरकतोप्युत्पात:
तोयभीतिव त्हिरूपं
धादिनाव्याधिमक
रमूषकपालभद्
र्गिसमरकंपोल्कादि
ग्रहः दैवकृतमदृष्टं
देयतस्मिन् वह्नि
तोयादि दैवकृतत्वाद
दृष्टमुच्यते तदुक्तं हुताश
नो जलं व्याधिर्दुर्भिक्षं मकरस्त
था प्रेतिवाधिरस्मादृष्टिर्भयं भवः
पालाभयः २॥

तज्ज्यामिषकायनानालीधादि अस्पस्थिकन्नकंकुंभस्य

द्वे सर्णे घटित अलावाक्यस्लोना

लशकमडेरानाम

द्वे आगंतुकसेन्यवसतेः शेद्ध इति क्लीव लिंगे इत्यर्थः १

स्कंदावराः सैन्यवासस्य

१३८ द्वे सेन्यर द्वे स्तायति क्र. द्वि. युक्रफाहरि कादिनामस्य

धर्मकुंभो २ अंगारः कन्नकालिका २ निवेशः शिविरं षंढे २

पहराचैकीदारनाम पदतीनांसमूहनाम हस्त्यादिचतुष्के सेनांगं स्यात्

सज्जनं तूपरक्षणं २ हस्त्यश्वरथपादातं सेनांगं स्याच्चतुर्विधं १

हाथीनाम

दंती दंतावलो हस्ती द्विरदोनेकपो द्विपः मतंगजो गजो नागः

पंचदशहास्तिनःनाम सरदारहाथीनाम

कुंजरो वारणः करी इभस्तंबेरमः पद्मी १५ यूथनाथस्तु यूथपः २

समाजासिंधुरःकुंभीच

वनकरिणां यूथस्य संघस्ययोनाथ ईश्वरः महावलवान्सः द्वे यूथ मुख्यकादिनः नाम १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मदेन मदानां वा उत्कटो मत्तः सच पंचविंशत्यब्दपर्यंतं

द्वे उन्मदस्य हस्तिनः बालकहाथी कलभ उच्यते मदसंयुक्तहाथी नाम

मदोत्कटो मदकलः २ कलभः करिशावकः २ प्रभिन्नो गर्जितो

त्रिषु स्त्र मदस्य हस्तिनः मदरहितस्य द्वे समूहे नाम द्वयं हाथिनी नाम

मत्तः ३ समावुद्वान्तनिर्मदौ २ हास्तिकं गजता वृन्दे २ करिणी

कपोल द्वे कपोलयोः गजगंडस्य नाम द्वयं करिकराद्विनिर्गतो जलकणो वमथुः प्राक्तु वाच्यः वा फुत्कीवा जलकणः

धेनुका वशा ३ गंडः कटो २ मदो दानं २ वमथुः करशीकरः २

करिशिरसो बृहद्वौ पिंडौ द्वे वोन्नतभागो कुंभशब्दवाच्यौ शिरसः कुंभौ पिंडौ इत्यादि विस्तारसंग्रह अवग्रहस्य द्वे संपूर्णेन

कुंभौ तु पिंडौ शिरसः २ तयोर्मध्ये विदुः पुमान् २ अवग्रहो ल

तयोः कुंभयोर्मध्यभागे मर्मस्थानं तद्द्वे स्त्रकुशाघातनाम १

२ द्वे राजगजस्य प्रस्तावतो हस्तिनां वृंदे हास्तिकं गजता स्यातां राजवाह्यस्तु पकाह्यः सान्नाय्यः सन्नाहोचितः इत्ति हिपः द्वे रणयोग्यस्य २

१३९
अ० द्वि०

एकं चक्षुर्गोलकस्य ईषीका तु स्त्रसमधा
दीर्घानधापिण्डरत्नसमय यथि ए दोचमानेषीकं
द्विरदस्य तत्रोहेति आक्षूर्यमंजरी मेध: १॥

अवग्रहस्तु ते शंकुरोन
एकं कंपिल
नाम ललाटस्य

तापी नाशहि!

कर्णमूलं कर्ण

कनीनिकाभ्यां गदो निर्याणं
रुद्धकाय: निर्याणं तेन
निस्पदनं तो

लाटं स्या १ दीषिकात्वक्षिकूटकम् १ अपांगदेशो निर्याणं १ क

कर्णमूलमूलं नाम चूलिका कथ्यते कुंभोत्र कालकुंभ: तेच ललाटाधोभाग: तस्याधोभाग: अश्वग्रहित्थस्या धोभागो दंतयो मध्यभाग: प्रतिमानं स्यात्

एकं

र्णमूलं तु चूलिका १ अधः कुंभस्य वाहित्थं १ प्रतिमान

नाम्य नेत्र गज स्कंद देशे कदेश: मुखादिस्थो बिंदुसमूह:

नाम

पद्मबिना

मधोस्य च १ आसनं स्कंददेशः स्या २ त्पद्मकं बिंदुजाल

गजपतिस्थारोह: पक्षीकाभाग उच्यते दंताग्रभागनाम एकम्

कं २ पक्षभागः पार्श्वभागो २ दंतभागस्तु योग्रतः १

हस्तिनां पार्श्वभाग: पक्षभाग: पक्षतिपाश्व हस्तिनां यात्म नेत्र
अग्रतोयोभाग: सदंतस्य हस्तिमुखस्य भा गो दंतभाग: मुखत: स्कंद पर्यंतोपोग्रभाग:

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

गजस्य पूर्वं शरीरस्य जंघे
आदिदेशः पस्य नगात्रं प
श्चात्यां शरीरस्य पश्चादिदेश
यस्य तद्वरं पूर्वं जंघाभा
गो गात्रं पश्चाज्जंघाभागो
वरं यथा पूर्वं जंघयोरादिदे
शो गात्रं पश्चाज्जंघयोरादि
देशो ऽवरं पूर्वजंघादि
देशो गात्रं पश्चाज्जंघादेशो
ऽवरं गात्रं संतोकलेवरे स्तम
रनादि जंघादि विभागे पि
स्मीति तं शवरं यथ नार्थे
स्यात् पश्चाद्भागे च दंति नाहीति
विश्वः गात्रावरे वाने तेच
रूपभेदादनयोः स्त्रीनपुंस
कत्व मिति स्पष्टं इतिः द्वौ पूर्व
पश्चाज्जंघादिदेशो गात्रा
वरे नाना दृष्टि तेरभसः शु
तो द्वौ हि यौ स विभक्तः
२

पूर्वजंघयोरादिदेशो गात्रं पश्चाज्जंघयोरादिदेशोऽवरं केचित्त्वाहुः अग्रीवञ्चापादयोर्भसवरमथ स्तुगात्रमिति १॥
२ आलानं बंधस्तंभे यस्मिन्नेन बध्यते स हस्ती तस्माहाहरद्वंद्वं इत्याहुः
तेन बध्यतेस्मिं च आलानं आलानं आलानकरि लं सह इतिरघु
न्द्रजालान ताम्रा प्रोक्तः सहकारस्य गुरु दृशेरिति चतत्रेवाम यत्र प्रयोगः २

प्रेरणदंडः वाचकनाम द्वे दंतोदन दंडस्य नाम

द्वौ पूर्वपश्चाज्जंघादिदेशौ गात्रावरे क्रमात् २ तोत्रं वेणुकं २

= कील्ला द्वे नाम दीर्घ त्रयि शृंखलापुं स्कंदीव तोवंध वलिगडे त्रिलिंगि मेदिनी श्रीलिंगडस्य

आलानं बंधस्तंभे २ ऽथ शृंखले ऽंदुको निगडोऽस्त्रियां ३

अंकुशः = द्वे अंकुशस्य नाम पीठ कीरसी नाम कंठरज्जो नाम श्रीलिंग कादृष्यं इति दृष्या तेकाय ते पृष्ठमा न दृष्यत नीयते

अंकुशोऽस्त्री सृणिः स्त्रियां २ दूष्या कक्ष्या वरत्रा स्यात् ३

द्वे नाम कक्ष्या तेह स्तायागज सज्जीकरणस्य नयाकरण नाम कुल्लनाम नाकृता

कल्पना सज्जने समे २ प्रवेण्यास्तरणं वर्णः परिस्तोमः

गालला कारसाकुथांकुथशि तालव्यचे द्गोपीसर समे प्यस्तरणं स्या गताविति त्रिषु त्यपेस्यानि ।
दुस्यादि वाद्युता स्त्रीलिंगकु प्रावाचीवकीपरिस्तरणं वाचक इति समेदताल व्यादिस्त्रीवम
वस्त्रलिंगष्ठिता ताग मितिमाघः स्त्रीलिं द्वयोरिति पाठः साधुः २॥

श्रीलिंकंठरज्जो कुथा
दीर्घवद्ध वर्गादि स्त्रीद्वु
न्यषादु घेति स्वामीका
रयाविष्व प्रकाशे कवर्ग
द्वितीयोयुक्ता तो तापि
त्य जमः २॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

घोटे सैंधव गंधर्व हय
वाजी तुरंगमः इति रभसः
पीति नाम्ने स्त्रियां पाते
इतिमेदिनी पीते पानेत
घोगान्तीतीनां तावि वृत्ति
१.४० मुकुटेपि
१४ हि. इति सुलि
पंचाप्युंता २

पंचगजन्थित्रके वलस्य नाम

कुथः कथस्समाख्यातो
कुथा स्याद्वत्करिकंबलेति
धरणि वः १

स्यादारोहस्थलं
हस्त्यश्वं वीतमुच्यते
एकं
गजबंधन्याहे
वारी व सूत:
हाथीका तवेला

कुथो द्वयोः ५ वीतं तु फल्गु हस्त्यश्वं १ वारी तु गजबंधनी २

घोडा नाम
इकारांतः
नातापि
नांतः
नांतः

घोटके पीति तुरग तुरंगाश्व तुरंगमाः वाजि वाहार्व गं

त्रियोदशघोटस्य
ति पावा इनंतः
अजानेये साधिपो ठांत दकुलीना स्त्रियामाजानेयाः स्युः
अस्य कुलीनकुलीनानां नाजानेयशब्दो वि किसोर के कुवर इति नाममाला ॥

धर्व हय सैंधव सप्तयः १३ आजानेयाः कुलीनाः स्युः २

विनीतस्तु साधुवाहिता:
सुखवाह्याः २

वनायुसंज्ञो देश भेदः ततो जाताः
कांबोजे जनपदेभवः

विनीताः साधुवाहिनः २ वनायुजाः पारसीकाः कांबो

नाग्निपु जोदीर्घादिनाममालायां आजानेयः कुलजो वनायुजः पारसीकः
३ कंटु इति कोषेहृस्वादि नंदीवहाय वनजा त्वनायुजा इति रघुः
पारसीको देशस्य वाह्लीको देशे योपि पारसीक कंबोजवाह्लीका देशवाचका
उत्पत्ति दशानतादेतेवाहस्य पर्यायाः वनायुज पारसीक्यो भेदो व पर्याय लापि
वानायुजः धीवाकाला: १ पारसिकदेश भवा:

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वाह्लीकस्य वाह्लिकेषु जात वर्हतुमवां: व्वर्थके व्वर्थक — देशाश्वमेधीयाश्वस्य

अश्वमेधाय हित: ३ ययुक्त: रजवीच साहदारघोड:

जा वाह्लिकाहयाः ४ ययुरश्वोश्वमेधीयो २ जवनस्तु जवाधि

द्वेवेरवशम्वेतस्ये वाहिनो स्वस्यरट्ठू देनाम। लाटू नोतः नीलघोड: श्वेत: रथकाघोड नाम

कः २ पृष्ठ्यः स्थौरी २ सितः कर्को २ रथ्यो वोढा रथस्य यः।

वछेरदे नाम घोडी नाम त्रीणी अश्वाया: वडवानां समूहे नाम त्रिवर्षिणि अश्विनेोधाअश्वीनं वर्मा अश्वीनाध्वनीयद्वर्ष एकेनाश्वेनैकदिनेन

वालः किशोरो २ वाम्यश्ववडवा ३ वाडवं गणे २ त्रिहायणी

अश्वेनकरला दिनेनरोकेनगम्यते श्राप्यते तत एकं वर्ममध्यस्य ताडनी घोडिलनानाघोडादि किदृदसे चाबुकनाम हिलकाल: नाम

नैपदश्वेन दिनेनैकेन गम्यते २ कशां तु मध्यमश्वानां २ हे

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१४८
अ. टि.

[illegible]

अश्वानां शब्दनाम — गलनाम अश्वानां गलसमीपभागः — अश्वानां समूहे नाम

आह्रेषा च निःस्वनः ३ निगालस्तु गलोद्देशे १ वृंदे त्वाश्वीयमा

रकाबू नाम — द्वे नाम रकावाटे — खवी नाम — अगच्छत्अश्वानां नाम

श्ववत् २ पर्याणं पल्ययनं २ वल्गा रश्मि कशाः समाः ३

इच्छया च सम्मा गतिः — अश्वोधिका चतुरा गतिः — मंडले भ्रमणं — वेगेन विक्षिप्तं / पूर्वं विचरणं वल्गनं — तरपार्श्वं च गतिः / तिर्यग्गति प्लुतं — अश्वानां पंच गतयो धारा शब्दवाच्याः / प्रत्यर्थः धार्य्येते अश्वा...

आस्कंदितं धोरितकं रेचितं वल्गितं प्लुतं गतयोमूः पंच

नासायाम धारं अग्रभाग घोणा इति ... प्रोथा — वक्तो नासा ... इति स्वामी — लगाम नाम — द्वे कडियाली इति

धारा १ घोणा तु प्रोथमस्त्रियाम् २ कविका तु खलीनो.

कविका अंग्रता स्वार्थे कः खलीनोऽस्त्री कवि पुंसि का ... इति त्रिकांडशेषः कविका तु खलीनोऽस्त्री क विकं ... मसः खलीनं दीर्घ ... स्कंधदेशे खरखलिन कवाकर्क ... तुमगे ... विप्रग ... २

शाकं खुरः कवर्गीयः खकारस्य खुरप्रमके: नापितस्योपकरणे कवर्गसंयोग इष्यते
इति पुरुषोत्तमः मजेथाः पक्ष्माणां वरतनुपुरस्तान्मृगखुरन्तु रजस्याहूत
स्य पुटि तविभागावतुअवः इति प्रयोगश्च लूमेपि पुच्छे तत्र लांगूल द्वे केशाविति शेषः २

कुवनाम   द्वेनाम   नाम   श्वदंतं

स्त्री २ शाके क्लीबे खुरः पुमान् २ पुच्छोस्त्री लूमलांगूले ३ वाल

द्वे केशलांगूलमात्रस्य   द्वे मांसपुच्छपुनर्भूमौ लुठितसामस्य

तुंसः

युद्धार्थे युद्धनिमित्ते च क्रिणि चक्रवते याने त्रयं नाम ३ वे ९ १

हस्तश्च वालधिः २ त्रिषूपावृत्तलुठितौ परावृत्ते मुहुर्भुवि २

३ युद्धार्थे युद्धप्रयोजने चक्रवति याने   क्लीबेलि चक्रयुक्तस्य युद्धार्थमात्ररथस्य   यद्यानं युद्धार्थं न भवति किंतु यात्रासेदाके

याने चक्रिणि युद्धार्थे शतांगः स्यंदनो रथः ३ असौ पुष्यरथ

समराय संग्रामाय न यत् चक्रयानं रथं असौ   चंडोलनाम

पुष्परथः स्यात् द्वितयम्:

श्चक्रयानं न समराय यत् १ कर्णीरथः प्रवहणं डयनं

स्तस्यकृमणीयवयने
गलायानाम सोस च
वरवधूविहारार्थे
२ त्वेको वादिः ३

त्रीणि स्त्रीवस्त्रावृतार्थमुपरि वस्त्रादिच्छादितस्य
यानविशेषस्य डोली इति ख्याते डोलि इ- विहृत्यासमाप्तौ १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१४२
प्र॰ द्वि॰

द्वे अनवाहनी
स्त्रांतः द्वे शकटस्य नाम गाडीनाम यस्य नाम

चसमंत्रयम् ३ क्लीबेनः शकटोस्त्रीस्या २ गंत्रीकंबलिवाह्यकं २

रथान्तनाम द्वेमपानस्य पीनस् ३ घानादि क्रीडार्थं रज्जुमयी स्यानांतिः

शिविकायाप्ययानंस्या २ दोलाप्रेंखादिकास्त्रियाम् २ उभौ

वैयाघ्रेताभ्यांवरि वृतोरथः यथाक्रमे लेके के द्वाडकेन कंबलेन संवीतः
परिवृतोरथः

तुद्वैपवैयाघ्रौ द्वीपिचर्मावृते रथे २ पांडुकंबलसंवीतःस्यं

नांतः एकम् कंबलेनइत्यावृतोरथः वस्त्रेणआवृतोरथः वास्त्रः
कांबलः

दनः पांडुकंबली १ रथेकांबलवास्त्राद्याः १ कंबलादिभिरा

आदिनाचर्मतैलम:
दौकूलादिः

कंबलं गलपूग सलंत
देवविद्यन्ते येषु तेते गा
त्वः कंबलिवाह्यकं कंबलि
वाह्यमेवकंबलवाह्यक
यत् पाति तंस्यागायत्री
कर्णवाच्या १

२

तिः स्ववोरणायदारू
दंडकापटादिसमुदा
यात्मकामनुष्यवाह्य
चयानंत्र दोलाप्रेंखते
आदि नारवकृतवाह्य
कि दोलाप्रेंखः प्रमा
नपि दोलाप्रेंखापुमा
न्प्रेंखोति:प्रेंखरादि
स हिस्त्रीलिंगरत्तकोषः

क्रमेलैकं पात्रान्
नाम रा हुलकाधोगपरथ

रथकीकिलीनाम

२ ते यानयो रथो वैनायिक प्राधन्यः पारियात्रकः ६. रोक्षा

द्वैपादयोवस्कोनाम त्रिषु त्रिलिंग
इत्यर्थः

कलावच्छलाख्या रुद्धाधोमुखकूर्चको २ त्रिषु द्वैपादयो र

रथानांसमूहेनाम

द्वैरथाधगस्य

थ्या रथकल्या रथव्रजे २ धूः स्त्री क्लीबे यानमुखं २ स्याद्र

पैहेनाम

पैहेकाग्रभाग
नाम

तस्यान्तेनामस्योर्ध्व
भागः

थांगमपस्करः २ चक्रं रथांगं २ तस्यान्ते नेमिः स्त्रीस्यात्

रथांगनेवनामस्यापस्या
पि चक्रं मिति विषतो नामान्तेर
प्रतिपादनायरथांगं २

सामान्येन रथांगमम
न्नपकूचक्रादिकं
अपकीर्य नयथाहि
स्व स्वस्थाने ग्निपाते
इति अपस्कारः ३

१४३
श्री. द्वि.

पिंडस्तेकाष्ठान्तरस्थ
वेत्रास्यचर्मसंडलाकाराय
धुरः सर्वा हीकाष्ठान्यासज्यते
रथस्य मुखं ते

... स्य शाकटस्याग्रे पुरोवर्त्तिनी कीलके
ये हाकाकिला

धिः पुमान् २ पिंडिकानाभि २ २ स्त्वाग्रकीलके तु द्वयोरणिः २

परमहारस्तामिधानात रस्तार्थे दिधस्य
सन्नाह वद्यवरल कादि ... तस्य हि
रथस्याग्र
यत्र वध्नाति ते
युगंका — न्त द्वयसमिति युः सः
युगो ... स्कन्धकाष्ठं
मवाहीति

रथगुप्तिर्वरूथो ना २ कूबरस्तु युगंधरः २ अनुकर्षो दा

घोडे दी काठी
पंच हस्तस्य रथ देस्यादः

र्वधः स्थे १ प्रासंगो ना युगाद्युगः २ सर्वं स्याद्वाहनं याः

सवबाहनं नाम
आरूढं वाले य ... सांतर पत्तिवर्थं पर स्यैव वहति
तत्र

नं युग्यं च पत्रं च धोरणं ५ परंपरा वाहनं यत्तद्वैनीतक

रथस्याधस्तल भागे यद्
दारुधारस्तत्काष्ठं ...
यत्रोधस्पृक्तस्युपरि पदु
कर्षे यत्र चक्रं तद नुकर्ष
प्रादुर्वाच्यं नामा ...
ईया इति प्रसिद्धं मध्य
देश्याकार्षं द्वयं ...
शकटस्य सर्वं धियर
तलं तेनोन्नतयद्वेत्ता
नांदमनकाले स्कंधे आ
सज्यते युगः प्रासंगः २

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

महावतनाम चतारि हस्त्यारोहस्य

स्तियाम २ आधोरणाहास्तिपकाहस्त्यारोहानिषादिनः ४

रुः कारांताः रथवाहीनाम रुः कारांताः रुः दंताः स्वामिनस्तुरथिक इत्यादि वक्ष्यते

नियंताप्राजितायंतासूतःक्षत्ताचसारथिः सव्येष्ठ

एते ३ श्चेरथकुटुंबिनः सारथेरेवनाम रथसवार नाम द्वे सनाम रुः कारांताः रुः दंताः द्वे रथमारूढयोद्धुः

दक्षिणस्थौचसंज्ञारथकुटुंबिनः ८ रथिनःस्यंदनारो

घोडयादाजसवार द्वे अश्वारोहस्य नाम त्रीणियोधस्य रुः दंताः

हा २ अश्वारोहास्तुसादिनः २ भटायोधाश्चयोद्धारः ३

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सेनाकारापा द्वसेनारक्षकप्राहरकादे

एकदेशीमिलितायेरक्षस्वादयः ते

१४४
ना. द्वि.

सेनारक्षास्तुसैनिकाः २ सेनायांसमवेतायेसैन्यास्तेसैनि

सहस्रसंख्येनगजादिनायेबलिनःसैन्यवंतः

काश्चते २ बलिनोयेसहस्त्रेणसाहस्त्रास्तेसहस्रिणः २

चंदोल परद्यौसेनां वैतिषति   सेनादासर्दार बकशीति भाषाया   द्वसेनापतेः   घोडेदापा खवर

सेनापंरातस्योदंड नायकस्यनाम

परिधिस्थपरिचरः २ सेनानीर्वाहिनीपतिः २ कंचु

द्वेघोडैकादेस्यालकादि सन्नद्धस्य

बखतरसंपुक्तनाम

कोसीवारबाणो २ यत्तुमध्येसकंचुकाः बध्नंतितत्सा

पत्नमध्येदार्ढ्यस्यसकंच चकाः १

ससन्नाहाःमध्येदार्ढ्यायदृढंबध्नंतितत्सारं

वंतमस्यतेशाधीयतेदीप्यतेवानेन

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्वे कंचुकस्योम मध्यकाये
निवद्धस्य पट्टिकादे: नाम

रवोलनाम शीर्षटोपरइति सन्नाहकवचस्य

रसनमध्यिकांगे २ थमीर्षकं शीर्षण्यकं शिरस्त्रे ३ थतनु

शिरस्त्रस्य नाम सप्त जिरहरायाः नाम

त्रेवर्मदंसनं ४ उरच्छदः कंकटको जगरः कवचोस्त्रियां ७

चत्वारि पिनद्धितवस्त्रादेः कवचसंयुक्तस्य पुरुषस्य

आमुक्तः प्रतिमुक्तश्चापिनद्धश्चापिनद्धवत् ४ सन्नद्धोव

पंचरूत संन्नाहस्य नाम आमुक्तादयः केन्द्रकोताः त्रिषु लिंगादूरुषर्थीः

र्मितः सज्जो दंसितो व्यूढकंकटः ५ त्रिष्वामुक्तादयो २

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१८५
अ॰ द्वि॰

धनुस्त्राहालोगलेनाम सन्नद्धादेदेनाम

वर्म्मितोकावचिकेऽगणे १ पदातिपत्तिपदगपदातिकपदाज

पदातीनांसमूहःनाम दीयाहृदेनाम

यः पद्गश्चपदिकश्चा ८ ऽथपादातंपत्तिसंहतिः २ शास्त्रा

चत्वारःशस्त्राजीविनः श्रीगस्तिपाहीत्या स्वरूप क्रियात्समवायस्य

जीवाःकांडस्पृष्टायुधीयायुधिकाःसमाः ४ कृतहस्तःसु

धनुर्विद्याप्रवीणः वालच्चलाहृतिको चतुरस्यनाम १ अपराधपृषत्कनामतस्य

प्रयोगोविशिखःकृतपुंखवत् ३ अपराद्धपृषत्कोसौलक्ष्या

लक्ष्यच्युतोवाणोयस्य सःअपराद्धपृषत्कः

निष्फलेनधीजि सदावालक्ष्य च्युतःस्या १

निशाने धीजिसदावाल पुरुजिसका   धनुर्देरधारी   पंचधनुर्धरस्य

ध: च्युतसायकः १ धन्वी धनुष्मान् धानुष्को निषंग्यस्त्री धनुर्ध

वाणसंयुतस्य दे   वर्मीसंयुतस्य   मुख्यतयाशक्ति हेतिरस्त्रं यस्य

रः ५ स्यात्कांडवांस्तु कांडीरः २ शाक्तीकः शक्तिहेतिकः २

लाठीवाला   कुहाडीवाला   सोटी   कुहाडी   दुरवडुपुत्रस्य

यष्टि: परस्वधश्च हेती ययोस्तौ क्रमेण याष्टीकपारस्वधिकौ

याष्टीकपारस्वधिकौ यष्टिस्वधितिहेतिकौ २ नैस्त्रिंशिको

द्वीलजआयुध संयुत   कुदयालाश स्त्रासहेतस्य हितके

सिहेतिस्या २ त्समौ प्रासिककौंतिकौ २ वर्मीफलकपा

इयंकुंतरे प्रासःकुंतस्त्र हरणमस्येति प्रत्येकमिति प्रकटः

१५६
अ॰ हि॰

ढालसेयुक्तका ध्वजासेयुक्तका सहायकनाम

लीः स्यात् २ पताकी वैजयंतिकः २ अनुप्लवः सहायश्चानुच

चाकरीसहायकका आगेचलनेवाला

रोभिसरः समाः ४ पुरोगाग्रेसरप्रष्ठाग्रतःसरपुरःसराः

सब आगेगामिनः धीरे चलनेवाला तेज चलनेवाला

पुरोगमः पुरोगामी ७ मंदगामी तु मंथरः २ जंघालोतिज

अतिवेगगामिनः जंघाजीविनः वेगसेयुक्त नामानि नामानि

कायस्थ

वः तुल्यौ २ जंघाकरिकजांघिकौ २ तरस्वी त्वरितो वेगी प्रज

प्रयाणकेवेगवतिजं घिलाश्चेतिमुकु टे जंघालेजंघि लादयइत्येवाच स्पतिः २

नांत: षट्वेगवत्मात्रस्य जेतुं शक्य: शक्य: जय्य: प्राकार्यादत्यत्रयोग्यतामा
त्रे एजयनीय: जेय:

वीजवनो जव: ६ जय्यो य: शक्यते जेतुं १ जेयो जेतव्यमा

जयकर्णवाल: पर्यतयपोषं श्रीह्रीप्रात्रेदभिमुखं सर्मर्थ: सत्यस्य
रूदंत:

त्रके १ जैत्रस्तु जेता २ यो गच्छत्यलं विद्विषत: प्रति सोभि

द्वे वक्तृत्वबलसंयुतस्य

त्रोऽभ्यमित्रीऽभ्यमित्रीयमित्रीय इत्यपि ३ ऊर्जस्वल: स्यादूर्जस्वी

ऊर्जो बलं प्राक्रमो वा तदतिशययुक्त: द्वे विशालवक्षस्त्वे वा लोदे श्रीलिरथस्वामि
न:

य ऊर्जातिशयान्वित: २ स्यादुरस्वानुरसिलो २ रथिको रथी

रथो लास्य प्रास्त
मुरोस्यास्ति

२८७
अ॰ टि॰

त्री लिंग रथ स्वामिन: द्वयंयेछगामनशीलस्य वहुतइच्छाकरकेत्तिकर नेवाल:

नोरथी २ काम्यागाम्यनुकामीनो: २ त्यंत्यंतीनस्तथाभृशं १

स्तूरवेदेनाम त्रीलिंगशूरस्य जयनशीलनाम त्री लिं जयनशीलस्य संयुगेसाधुकुशला:

शूरो वीरश्च विक्रांतो ३ जेता जिष्णुश्च जित्वरः ३ सांयुगीनो

शस्त्राजीवाद्य: सांयुगीनांत: त्रिलिंगाद्दत्यर्थ: सेनादेनाम

रणेसाधुः १ शस्त्राजीवायुधिकौ ध्वजिनी वाहिनी सेना

एकादशसेनाया: नाम

पृतनानीकिनी चमूः वरूथिनी बलं सैन्यं चक्रं चानीकमस्त्रि

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

बलस्य युद्धार्थं सामान्येन देशविशेषे
विन्यस्य स्थापनं व्यूहः

१ विशेषव्यूहस्य
तिर्यक्: तेन दंडभोगे
मंडलासंह
तस्य वालस्य

यदाह कामंदकिः तिर्यग्वृत्तिस्तु दंडः स्याद्भोगोन्यावृत्तिरेव च मंडलः सर्व
तोवृत्तिः पृथग्वृत्तिरसंहत इति तत्र सैन्यानां पंक्त्यावृत्तिरन्योन्यानुग
तावृत्तिर्भोगः मंडलाकारचमार्यावस्तानां सैन्यानां सर्वतोवृत्तिः सर्व
शरीरवन्मंडलः स्थितानां गजादीनां सैन्यानां गजादीसैन्यानां विजा
तीयैरमिश्रितानां पृथग्वृत्तिरसंहतः तत्र दंडव्यूहादिकास्तस्य भेदाः

याम ॥ व्यूहस्तु बलविन्यासो १ भेदा दंडादयो युधि १ प्रत्यासा

सेनायाः पश्चाद्भाग नाम — सैन्यस्य पृष्ठे पश्चाद्भागे यत्र स्थितो राजा स सैन्यप्रतिग्रहः उच्यते
तस्य सैन्यस्य पश्चाद्भागः रक्षितः

रो व्यूहपार्ष्णिः २ सैन्यपृष्ठे प्रतिग्रहः १ एकेभैकरथा त्र्यश्वाः

एके गजा एके रथास्त्र्यश्वाः
पंचपदातिकः पत्तिः स्यात्
पत्त्यंगैः रथाद्यैः सर्वैः गजादिभिः गुणैः यथापूर्वं त्रिगुणैः ...
तरं यथा उत्तरं तत्र तत्र क्रमेण सेनामुखादिकाः संज्ञा भवंति

पत्तिः पंचपदातिका १ पत्त्यंगैस्त्रिगुणैः सर्वैः क्रमादाख्या यथो

त्तरं सेनामुखं १ गुल्मगणौ १ वाहिनी १ पृतना १ चमूः १

स्तु व्यूहदंडव्यूहभेदाः
भेदाः दंडादयो युधि
स्य पर्यायः १ पं

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१४८
क्ष॰ द्वि॰

त्तदुक्तं त्रिस्त्रः पत्तयः सेनामुखं त्रिभिः सेनामुखैः गुल्मः त्रिगुल्मत्रयेण गणः त्रयो गणा वाहिनी वाहिनीत्रयं पृतना पृतना
त्रयं चमूः चमूत्रयमनीकिनी दशानीकिन्यः अक्षौहिणी अक्षौहिण्यां गजानां रथानां च प्रत्येकं सप्ततिसहस्राष्टशताधिकैकविंश
तिसहस्राणि गजाः २१८७० इयन्त एव रथाः २१८७० दशशतानि षट्शताधिकानि पञ्चषष्टिसहस्राणि अश्वाः ६५६१० पदात्य
युतमेकं शतत्रयसहितं नवसहस्राधिकमेकलक्षं पदातयः १०९३५० तथा चोक्तमक्षौहिण्याः परिमाणं प्रोक्तं एवमेवं यथाक्रमं
तु संख्यातः कीर्तितं बुधैः पंचषष्टिसहस्राणि षट् शतानि दशैव तु संख्याता वाजिनस्तत्र हयाक्षौहिण्याः प्रमाणतः :
तसंख्या शतसहस्रं तु
सहस्राणि नवैव च शतानि त्रीणि चान्यानि पंचाशच्च पदातयः
इति ॥=॥२ =॥=॥

म्नीकिनी १ दशानीकिन्यक्षौहिण्य १ थ संपदि संपत्तिः
चत्वारि सेनाव्यूहस्य नाम — अक्षौहिणी — श्रीलक्ष्मीपदे — नाम

श्रीश्च लक्ष्मीश्च ४ विपत्त्यां विपदापदौ ३ आयुधं तु प्रहरणं श
चत्वारि शस्त्रनामानि — क्षत्रिय — धनुर्नाम — सप्त धनुषः
संस्तानि — उदंत

स्त्रमस्त्र ४ मथास्त्रियौ धनुश्चापौ धन्वशरासनकोदंड
अर्जुनस्य — धनुः कर्णस्यैतत्

कार्मुकं इष्वासोप्यथ कर्णस्य कालपृष्ठं शरासनं कपिध्व

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

अस्य चापस्य प्रांत:
अग्निप्रत्ययो अटनि:
,अर्जुनस्य चापस्यतं
गोधी इति अटनी

ज्जस्य गांडीवगांडिवौ पुनपुंसके २ कोटिरस्याटनी २ गोधे त

पुठ एकं चिल्हानाम जीवाच
नाम

ले ज्याघातवारणे २ लस्तकस्तु धनुर्मध्यं १ मौर्वी ज्याशिंजिनी

चत्वारधनु पंचधनुर्विनांस्थानस्य नष्टानानाम
गुणस्य

गुण: ४ स्यात्प्रत्यालीढमालीढमित्यादिस्थानपंचक ५ लक्षंल

वेधंच त्रिशानेदेत्रीणि बाणकाअभ्यास ह्व १८ अष्टादशबाणनामानि
नाम

क्ष्यंशरव्यंच ३ शराभ्यासउपासनम २ पृषत्कवाणविशिखा

ज्यागुण: नयायअधात:
नहाम्लानिमित्ते प्रकोष्ठ
वध्याचर्मादि कृतावाहुप
द्विकागोधाचानलयोर्वच्या १

प्रत्यालीढं आलीढं २
विशाखं ४ मंडलके चेति ५
धन्विनां पंचस्थानानि
ज्योर्ध्ववामपादस्यप्रसारे
दक्षिणस्यसंकोचेप्रत्याली
ढं १ दक्षिणजंघाप्रसारे
वामसंकोचे आलीढं २
पादयोस्तुल्यरूपतयाः धा
रणं मंडलं मध्यपादवेत्तरा
से एयायाश्रमको हेवर्नितेन
स्थास्थास: पुन: पुन: प
रिशीलनम ३॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१४९
श्री हि

...जिह्मगाखगाशुगाः कलंबमार्गणशराः पत्रीरोपइषुर्द्वयोः १२

कलंबोवत्सदंतश्च वाजीभल्लश्च वाजवान् । शिलीमुखः स्वर्णपुं

लोहदावाण — तीक्ष्णवाण

खः सायकोयोमुखः शरः त्रिकुंतास्सीह्ना मार्गो कूर्मवर्म

द लोहमयस्य शरस्य नाम — द्विपदासंयुक्तस्य वाणस्य परसंयुक्तवाण — एकदिशवाणस्य वलाश्रा

वसायकः प्रक्ष्वेडनस्तु नाराचः २ पक्षोवाज २ त्रिषूत्तरेति

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वैरस्य नोप्रहिते मोहयाली तस्याश्च

रस्तः प्रहितेवाणे २ विषाक्तेदिग्धलिप्तकौ २ तूणोपासंगतूणी

कलापस्य पडतूणीरस्य खड्ग

रनिषंगा इषुधिर्द्वयोः तूणी १ खड्गे तु निस्त्रिंशचंद्रहासासि

नवखड्गस्य मुष्टिदनाम

रिष्टयः कौक्षेयको मंडलाग्रः करवालः कृपाणवत् ९ त्सरुः

स्यादिनाकृपितलक्षुरिकादिग्रहः मयानानाम ढालनाम श्रीफलकमिति

खड्गादिमुष्टौस्यात् १ मेखला तन्निबंधनम् १ फलकोस्त्रीफलकं

तस्मात्खड्गादिलिपेसंबंधस्तमाचर्म
बध्नीकजयावांबंधनं

१५०
श्रा० द्वि०

त्री ग्लि फरीति   कलस्य   मुद्गरनाम   वीलिमुद्गरानूते रस्यो विशेषस्य नाम   द्रुमस्वरचक्राग्र ने हस्तदंडेति
एकं

चर्म्म ३ संग्राहो मुष्टिस्त्सरुः २ द्रुघणो मुद्गरघनौ २ स्यादी

दंडेति   वीमची नी चया   लोहेनालजउया होया सोटा   द्विहस्तप्रमाणस्य हस्तकाष्टस्य नाम   तरंगाल:

ईकरवालिका २ भिंडिपालःसृगस्तुल्यौ २ परिघःपरिघा

द्वेलोहवद्धस्य लगुडस्य   कुहाडानाम   चत्वारकुठारस्यनाम

तनः २ द्वयोःकुठारःस्वधितिःपरशुश्चपरश्वधः ४ स्या

छुरीनाम   चत्वारछुरकायाः नाम   सेलानाम वालफल

च्छस्त्रीचासिपुत्री चछुरिकाचासिधेनुका ४ वापुंसिशल्यं

१५०
कृष्णजी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कृपाणस्य नाम देशावलाइति तिन्नः दकुंतस्य खड्गकाग्रभागा

ङ्कुर्ना २ सर्वला तोमरोस्त्रियाम् २ प्रासस्तु कुंतः २ कोणस्तु १

चत्वारि खड्गाग्रभागस्य सर्वैरभिसरणे यत्रा भिमुखं गम्यते

स्त्रियः पाल्यश्रिकोटयः ४ सर्वाभिसारः सर्वौघः सर्वसन्न

त्रीणि चतुरंगबलसंनहनस्य संग्रामे लोहमयानां आयुधादीनां शोधे राजनं दीप्तं राजनेनलम्बः

हनार्थकः ३ लोहाभिसारोस्त्रभृतां राज्ञां नीराजनाविधिः १

सहकारस्याम्रस्य पीवा जिगीषोऽभिमने शत्रो एकं नाम

यत्सेनयाभिगमनमरौ तदभिषेणनं १ यात्राव्रज्याभिनिर्या

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

अमको
१५१
क्षि:

बहुविजिगीषोः प्रयाणस्य　　　　दूरवर्तीयस्य शत्रोः आसारस्य

ऽप्रस्थानं गमनं गमः ६ स्यादासारः प्रसरणं २ प्रचक्रं च

प्रस्थितं चक्रं सैन्यं　　　　१ प्रति सुराणां नामानि धर्म्यं वा प्रारूढं न प्रतिसृभीतस्य शत्रूत्स्यं प्रति गमनं तत्

लितार्थकम् १ अहितान्प्रत्यभीतस्य रणे यानमभिक्रमः

नाम　　देवबोधकारस्य　　　　नाम　चक्रेण चरंतीति चक्रवर्तिनः यदा घण्टिकाः पठंति तेषां

१ वैतालिका बोधकराः २ चाक्रिका घाण्टिकार्थकाः २

नाम　　　　नाम　　देवीमान्दिलस्तुतिकारके

स्युर्मागधास्तु मगधाः २ बन्दिनः स्तुतिपाठकाः २ संश

देवस्य स्तुतिपाठके　　　　सामान्य स्तुतिपाठके चिरं चत्वारि वैकाद्यस्य

ये स्वस्वामिकुलेषु जीवन्ति... स्वामिनः संशप्तकाः... प्रतिनिवृत्ति... नाम २

ये समप्रकामं समन्तात्
अप्रपद्याद्य संग्रामादनिवर्त्तिनः
अपरास्मुखाः अपलायनपरा
स्मृताः संग्रामा
दनिवर्त्तिनः १

समया त्याह:

रजनाम

प्रकाम्पुरस्सन्धेसंग्रामादनिवर्त्तिनः १ रेणुर्द्वयोःस्त्रियांधूलिःपां

चत्वारः रजसः　हेक्षोदने न जातस्य रजसः　व्याकुल नाम　द्वे अत्यव्याकुलयुक्त
चूर्णस्य रजसः इत्यन्ये　स्वसेत्यादेः

शुर्नानद्वयोरजः ४ चूर्णःक्षोदः २ समुत्पिंजलोभृशमाकुले २

ध्वजानाम　चत्वारः पताकायाः　खं उखंडीभृत्तेगर्जादित्तिस्मृल
मित्रा घापुद्धभूमिरिति भयदा

पताकावैजयंतीस्यात्केतनंध्वजमस्त्रियां ४ सावीराशंसनंयु

अहमहं गेभ वामहमगेभ वामीत्यन्योन्यं यो धानां या गतो धारस्ताक्रियासा

द्धभूमिर्यातिभयप्रदा १ अहंपूर्वमहंपूर्वमित्यहंपूर्विकास्त्रियां १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१५२
अ॰ द्वि॰

आत्मस्तुतिकार्याविद्विजनन्तं शक्याः विद्धरस्य संभावना
दर्पादहंमाहात्म्यं निर्विषयाध्येकार्थवचनेन भक्तिर
त्रिति धाता विद्धरस्य सास्य संभावना

धेरजनाम

अहोपुरुषिकादर्पाद्यास्यात्संभावनात्मनि १ अहमहमिकातु सास्या

अहमेवश्रेष्ठइत्यहंकारोयत्र पराक्रमः सात्तः तत्तः

त्परस्परंयोभवत्यहंकारः १ द्रविणंतरःसहोबलशौर्याणिस्थाम

सदेत दशसामर्थ्यस्य नाम नाम प्रतिशक्तिता शौर्यादयः

शुष्मंचशक्तिःपराक्रमप्राणौ १ विक्रमस्त्वतिशक्तिता १ वीर

संपन्ने भविष्यति एकनाम नाम

पाणंतुयत्पानंवृत्तेभाविनिवारणे १ युद्धमायोधनंजन्यंप्रधनं

वृत्ते रणे उत्पन्नेति
तस्मिन्संग्रामे भवि
ष्यति वा रणे यदुत्सा
हवृद्धये वीराणां
मद्यादिपानं तत्
वीराणां पानं वीर
पानं वीरपाणं वा
भावकरणयोर्णत्वि
त्यस्य २

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नाम नाम संग्राम नाम नाम

ण्वविदारणे मृधमास्कंदनं संख्यं समीकं सांपरायिकं अस्त्रियां

नाम नाम नाम नाम

समरानीकरणाः कलहविग्रहौ संप्रहाराभिसंपातकलिसं

नाम नाम नाम नाम द्वंद्वनाम

स्फोटसंयुगाः अभ्यामर्दसमाघातसंग्रामाभ्यागमाहवाः समुदायः स्त्रि

एकत्रिंशत्युद्धस्यनाम भुजाभुजियुद्धनाम रणसंकुलसंकीर्णता

घातः एकं परस्परंवा घोररणं घट्टः

यः संयत्समित्याजिसमिद्युधः ३१ नियुद्धं बाहुयुद्धे ऽथतुमुल

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

गजयूथदर्शनात् बृंहणाय यथा
सिंहस्य नादो गर्जितं तथा परव
लमंगा पश्चात्सोत्साहवृद्धये च योना
देरवः स सिंहस्येव नादः

रणस्य संकुलं संकीर्णता
परस्परं वा योधमेलसंघट्टः सिंहनाम

इहस्तिनां पुंस्त्री
त वनेन पुंस्त्रीकस्य
स्यादि स्त्रिनां पुंस्त्री
दा वनेन तं स्त्रीकस्य

करिणां घटना
समूहे नाम्नि इति
घटा स्यात्

१५३ रणसंकुले १ क्ष्वेडा तु सिंहनादः स्यात् २ करिणां घटना घटा ३ क्रं

ऋ योधसंबाधानां पुद्धाय
संराव स्पर्धाशब्दः
करिणां ग गर्जितं
शब्दिकाशब्द
धनुर्गुणस्य टंकारः
एकं नाम

अ॰ द्वि॰ दनं योधसंरावो २ बृंहितं करिगर्जितं १ विस्फारो धनुषः स्वनः १

हेयुद्धे वाद्यमान पटहस्य ३
पटह काशब्दनाम
त्रीणि बलात्कारस्य नाम
हेऊ लोभस्य मानसविकार
त्यजलायनाम

पटहः डंबरौ समौ २ प्रसभं तु बलात्कारो हठ ३ अथ स्खलितं छलं

नाम
नाम त्रीणि मूर्च्छायाः
नाम

२ अजन्यं क्लीबमुत्पात उपसर्गः समं त्रयं ३ मूर्छा तु कश्मलं मोहो ३

त्रीणि धात्रीनां शुभाशुभसूचकस्य
महाभूतविकारस्य भूकंपादेः

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पीडाद्विनानाम दुर्लस्याद्वैलंघनस्य द्वयास्य दुर्लक्षाकीकरणायप्रकुली: स्वयमानस्यप्रहारस्य लाटीकरणी दृष्टान्तुपराक्रमवी करणस्यनाम

अवमर्दस्तु पीडनं २ अभ्यवस्कंदनं त्वभ्यासादनं २ विजयो जयः

नाम श्रीणिकृतापकारस्य प्रत्यपकारस्य नसलेदेनाम

२ वैरशुद्धिः प्रतीकारो वैरनिर्यातनं च सा २ प्रद्रावोद्द्रावसंद्रावाः

रणेषोपलायनमात्रस्य नाम ८ युद्धेपः रात्रोःसकाशाद्भ्रमः ९ पसरलेसः पलायनस्य

संदावो विद्रवो द्रवः अपक्रमोऽपयानं च ८ रणे भंगः पराजयः

जितस्याहोसह्व्य दुष्टपराजितस्य त्रिष्विति काकाविनायायां सर्वत्र पुत्रेयं

१ पराजितपराभूतौ २ त्रिषु नष्टतिरोहितौ २ प्रमापणं निबर्हं

दृष्टनष्टस्य मारलेदेनाम

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१५४ श्रीः हि॰

लेनिकायलेविधारले भवासेपयासनेनिसदनेनिहिंसनेनिर्वा

सनेसेक्षपनेनिर्गधनेमपासनें (नाम) निस्तहलेनिहलनेसलने

परिवर्जने (नाम) निर्वापलेविदासनेमाहलेप्रतिघातने (नाम) उद्वास

नक्रमथनक्रथनोज्ञासनानिच आलंभपिंजविशारघातो

१५४ कृष्णजी

चत्वारि शस्त्रमारणस्य

मथवधाऽपि व्यापादनं विशसनं कदनं च निबर्हणम् १४

मृत्युहायणस्येदं नाम मृत्युर्द्वयोः स्त्रियां पुंसि च

स्यात्पंचता कालधर्मो दिष्टान्तः प्रलयोऽत्ययः अंतो नाशो

दश मारणस्य

द्वयोर्मृत्युर्मरणं निधनोऽस्त्रियाम् १: प्रमयोऽस्त्री दीर्घनि

मृतकस्य

द्रा हिंसा संस्थानिमीलनम् १५ परासुः प्राप्तपंचत्वपरे

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मृतस्य नाम एतेपञ्चसंस्था त्रयः त्रिषु स्त्रीलिंगादि स्युः चितायादेर्नाम

अ॰ को॰ नेप्रेतसंस्थिताः ॥ मृतप्रमीतौ त्रिष्वेते ॥७॥ चिता चित्या

स्त्रीलिंग मृतदेहदाहस्थलस्य नाम देहदा घटनाम मूर्द्धरहितस्य नाम कबंधोऽस्त्री
हस्तपादादि मूर्द्धरहितस्य नाम

१५५ चितिः स्त्रियाम् ॥१॥ कबंधोऽस्त्री क्रियायुक्तमपमूर्धकले

मृतदेहस्य नाम श्मशानं
ननुक्रियायुक्तं क्रियायुक्तं श्मशाननाम

वरम् ॥१॥ श्मशानं स्यात्पितृवनं ॥२॥ करवीरं शवाच्छ

श्मशाननाम मूर्द्धा देहस्य शारीरस्य

दं ॥ मृतवासः प्रेतवनं ॥४॥ कुणपः शवमस्त्रियाम् ॥२

१५५
कृष्णजी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

बंदिशाला त्रीणि ग्रहणमनुष्यबंदे:
नाम
कैदखानानाम

प्रग्रहोपग्रहौ बंद्यां ॥ ४ ॥ कारा स्याद्बंधनालये ॥ ४ ॥ पुंसि

नाम नाम जीवनस्य आरबला
नाम

भूम्न्यसवः प्राणाश्चैवं ॥ ४ ॥ जीवोऽसुधारणम् ॥ ४ ॥ आयु

नाम जीवपुत्र: यन रोगी जीवति तद् औषधम् जीवातु पुंनपुंसकलिंगस्य स:

र्जीवितकालो ॥ ५ ॥ ना जीवातुर्जीवनौषधम् ॥ ६ ॥

वैश्यपनस्य

इति क्षत्रियवर्गः ॥ अथ वैश्यवर्गः ॥ ऊरव्या

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१५६
अ॰ क्रि॰

वैश्यस्य नाम — उपजीविकानाम

ऊरव्या ऊरुजा अर्या वैश्या भूमिस्पृशो विशः ॥ ५ ॥ आजीवो जी १

वृत्तिजीवनस्य — वैश्यजीवनोपायस्य नाम — कृषिनाम

विका वार्ता वृत्तिर्वर्तनजीवने ॥ ६ ॥ स्त्रियां कृषिः ॥ १ ॥ पा

गोमहिष्यादि रक्षा — वणिजां कर्म क्रयविक्रयादयः प्रत्येकं वैश्यानां जीवनोपायः — सेवानाम — द्वे नाम

शुपाल्यं ॥ २ ॥ वाणिज्यं चेति वृत्तयः ॥ सेवा श्ववृत्तिर्नृ ॥ ३ ॥

द्वे कृषेः — याचितं सत्यं वदन्ति द्वेः स्वदत्ताऽमृतं

तं कृषिः ॥ ४ ॥ उञ्छशिलं त्वृतं ॥ ५ ॥ द्वे याचितायाचि

उञ्छशिलं संहृतमपि ऋतम् उञ्छश्च शिलश्चेति समाहारे द्वन्द्वः उञ्छशिले पृथगपि प्रयोगः नान्यस्य भागाङ्कितस्ये कृतानिति

मित्राक्षया याचितं मृतं धावदन्ति प्रीतिरेतत्ता दस्तात्तमिव स्यात् १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

प्राप्यं नाप्राप्यं
नया: कामसंदेकं

माचिंतं मरणेव दौतदुःखदत्वान्न तास्विप्रमाचितंतत्तु यावद्
तिप्रीतिहि त्वादस्तमित्र केवलं नसेवनवन्ते तीणताके वलेनान्तेता विविलोपः स्यादिति
किंचिदसत्वस्य मकाल कायाव

न केवलं यास्यन्त्या मन्तन्यामन्ते ॥ ५ ॥ साम्प्रतं तेन वलितगभावः

श्रीरागश्लेषस्य
कर्त्रे

२ ॥ स्याद् दृष्टं पदमुद्देवनम् ॥ उद्भूते च परिपाकाल कु

नफाल श्रीणि वृषितजीविकया: या बुद्धया पृष्ठं सखी कृतं सखी करणेन
पश्यन्ति रहस्यमेव व्यवहार

लोद्वेगदुष्टविका ॥ ३ ॥ या बुद्धया पृष्ठा चिन्तकं ॥ १ ॥ नि

श्लेषयाभ्यस्तविवलेनान्तप्रथमपृष्ठस्तत्त्वायमित्यकं कर्तृदेनवास्त कर्तृलैतिनोलः देनवालः
ततश्चापमित्यकं अपरापरा ज्ञातरहीतरि

रुपाद्यपमित्यकस्य ॥ १ ॥ उत्पत्तिघनसत्त्वे [illegible]

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१५८
ग्र० द्वि०

लेनेवाले:　क्रमसेलेनेकेकर्जका　नफावाले:

क्रमाहकैकमात् ॥५॥ कुसीदिकोवार्धुषिकोवृद्ध्याजी

पयाजेन जीवति तस्य　वृत्याजीवति जीविनः　कर्षित　वृद्धि पैतकार्षिकस्य

वश्ववार्धुषिः ॥६॥ क्षेत्राजीवःकर्षकश्चकृषिक

चत्वारि कृषकस्य　व्रीहिशालिमुद्गादीनां शालीनां कलमादीनां उद्भवे उत्पत्तौ योग्यं
क्षेत्रं तत् क्रमेण व्रैहेयशालेयसंज्ञं व्रीहिमयं व्रैहेयं शालिमयं शालेयं
व्रैहेयं शालेयं

श्चकृषीवलः ॥७॥ क्षेत्रंव्रैहेयशालेयंव्रीहिशाल्युद्

उपयवकान्हार　कुलथकान्हार　क्रमसेकेकार

भवोचितं ॥८ यव्यंयवक्यंषष्टिक्यंयवादिभवनंहि

यवादिभवने क्रमात् यव्यादयः यवभवने यव्यं
यवकभवने यवक्यं षष्टिकभवने षष्टिक्यं　यवैर्यवकैः षष्टिकैः

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तिलपतैलीनवतद्वतिपभतिलेतिलीनं नयनसाव्यंमाषीसांडलव्युगोमीतंगुरुत्वाव्यकृत्लवी
नेमंसर्पसंगीतनिमितिद्धिरूपताद्वेद्धिरूपेद्रनुषीः १

तर ॥ १ ॥ तिलस्नैतैलीनवनीमाबामासाद्वंगाद्धिरूप

ना ॥ मौञ्जीनकोद्रवीणादिशोवधान्योद्भवतंमं २

वीजप्रकारकरदंदोसदिना पूर्वमुद्भवप्रकृते दंदोलदेहेवा त्रीहिसामास्येनकेद्भूमागस्य

वीजाकृतेतनूप्रकृते ॥ २ ॥ सीत्यंहलंचकृमत्वत ३

सामाकाकासा पूर्वी दंदः

शाकटेत्रादिके शाकटं शाक शाकिनम ॥ ३ ॥ त्रि

कूर्वाङ्कस्यः व्रीहाद्रिसंगा
दुकेमयतरेषधान्ते
मुद्गकेद्भवादितद्भवेन
तमंयाणंतेत्रतत्रसे
हीनकेद्भवीद्भलादि
वत्नेते फृद्धिनाकेल
सीनादिगहः

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पा॰ टि॰
१५८

द्वेवाकृतदंत्यादिनात्वद्या
दि कर्षितनष्टपत्ने त्रुवापः
द्वे ३ २

गुणाकृते न तेषां कृते त्रिहस्तं त्रिहि त्यमपितामि

वाऽपदमकृष्टं तत्र सर्वपूर्वं द्विगुणाकृते द्वितीयाकृते द्विहस्तं द्विसीत्यमित्यपि

न ॥ ४ ॥ द्विगुणाकृते त्रसर्वपूर्वेशं बाकृतमपीह ॥ ५

द्रोणाठकः द्रोणवीजेला ष्ठकवीजेला

द्वाणाठकादिवापादे द्रोणाकाठकिकादयः ॥

खारीवीजपली खारीवापटोत्रे

खारीवापस्तु खारीक ॥ ६ ॥ उन्नमर्त्वीदयस्त्रिषु ॥

आदिनाप्रास्थिकके
डविकादिग्रहः

उन्नमर्त्वीदयः रागरीकोताः
त्रिषुवाच्यलिंगाइत्यर्थः २

साधडंकारव्यविलादि
कुडवः प्रस्थमाढकंखारी
द्रोणाशदिकेतिपद्या
न्नासचतुर्गुणम्

उत्पत्तेः स्मिन्निति वापः द्वेत्रे
द्रोणादिवापे द्रौणिकादयः
द्रोणस्यवापे द्रौणिक प्रा
ढकस्यवापे आढकिकः प्रा
स्थस्यवादि

१५८
कृष्णजी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

क्यार: नाम श्रीशिवक्षेत्रस्य नाम केदारस्य समूहे

कुंडं स्तुलकपोलोऽस्य: केदार: क्षेत्रं ३ ॥ मस्य तु ॥ कैदार

चतार्षि क्षेत्र समूहस्य हिमाद्रि क्षेत्र दीप्तीम

कं स्यात्कैदार्यं क्षैत्रं कैदारिकं गणे ॥ ४ ॥ लोष्टानि

क्षेत्रविंडस्य ढेलोष्टमेज पिंडहरनाम हिमाम्पनुनेवाली लोष्टनाम
नमृकस्य मुगलीदेनाम

लोष्टव: पुंसि ॥ ५ ॥ कोटिशो लोष्टभेदन: ॥ ६ ॥ प्राज

पुराली श्रीशिवकमोलीप्ति जुतो खुरपानाम हलेनि त्रस्ते दातसोनाम

२ ॥

नं तोदनं तोत्रं खनित्रमवदारणं ॥ ७ ॥ दात्रं लं

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१५९
श्री: द्धिः

दन्तत्रस्य
कुद्दालस्य हलकाष्ठसी पञ्जाली गन्ता ज्ञीलि फकाल फलेकृषिस्य

त्रि २ आबंधो योत्रं योक्त्रं ३ अथो फलं निरीशं कुटिलं

पंचकालस्य नाम पंचलांगलस्य

फालः कृषिको ५ लांगलं हलं गोदारणं च सीरो ४

शम्यते दम्यते युगं वा हननमन या हलकम्बरव
हलकादंड ईईषइति

अथ शम्या स्त्री युगकीलकः २ ईषा लांगलदंडः स्यात् २

दुयुगे येन बन्ध नाय्य कीलातं स्य सलिलि मि
दलांगलकृत पद्धते रेखा रूपयाः हलनिके पीहो पीपरोवा
कीलत्थि:

सीता लांगलपद्धतिः २ पुंसि मेधिः खले दारु न्यस्तं

खले धान्यमर्दन स्थाने पश्वन्धनार्थं
निहितं यद्दारु काष्ठं तस्याख्या द्वे धान्यमा
दोपिततना १

एकंवर्त्तितनाम ललघाईनाम द्वेनाम ज्योनाम

यवस्कैधनं १ आशुव्रीहिः पाटलःस्या २ शितशू

द्वेयवस्य कच्चुंस्ये पक्कयवस्यैकंनाम कउके

कयवौसमौ २ तोक्मस्तत्रहरिते १ कलायस्तुसती

पञ्चेयव चत्वारिकलायस्य कोद्र: उद्दालकस्य

मटर

नकः हरेणुरेणुकौचास्मिं ४ कोरदूषस्तुकोद्रवः २ द्वेकोद्रवइति

नाम द्वेमसूरस्य मेठनाम त्रीणि

मंगल्यकोमसूरो २ थमकुष्टकमयोष्टकौ वनमुद्गे ३

वनमोठ

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१.६.
अ. द्वि.

श्रीसिद्धार्थस्य सर्षप

सिद्धार्थः २ श्वेतसर्षप
दिप्रयोजनम् अस्मात्
एतत्सर्षपो धवलः स्यात्

सर्षपनाम

सर्षपेतुद्वौतंतुभकदंबकौ २ सिद्धार्थस्त्वेषधवलो ॥१॥

कनकनाम   ग्रंथतः   द्वे गोधूमस्य   कुलत्थस्यनाम

गोधूमः सुमनः समौ ॥२॥ स्याद्यावकस्तुकुल्माष ॥२

चणकनाम   तिलनाम   निष्फलस्यैकंनाम

चणकोहरिमंथकः २ द्वौतिलेतिलपेंजश्चतिल-

क्षुतनाम   राजिकानाम

पिंजश्चनिष्फले २ क्षवः क्षुताभिजननोराजिका

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कंगु लोमनागु पक्षि न
स्पच्छना अन्नेवकेदारादि
देशे व्यालस्य चीन
कस्त्वैत्यन्ये ॥

पंचनामी　　　　कंगुनी　द्वे कंगुनेति　　　अतसी

ष्णिकासुरी ५ स्त्रियां कंगुप्रियंगू द्वे २ अतसी स्या-

व्रीहिरतसी　　शुल्म　　भंगा सस्यभेदः द्वे　मादक　　क्षुमा अतसी　भंगा नाम्नी

दुमा क्षुमा ३ मातुलानी तु भंगायां २ व्रीहिभेदस्त्व-

व्रीहिः १ यवः २ मसूरः ३ गोधूमः ४ मुद्ग ५ माषः ६ तिलं ७ चणकः ८ अणुः ९ प्रियंगुः १० कोद्रवः ११ मकुष्टकः १२ कलाय १३ कुलत्थः १४ श्याव १५ सर्षपः १६ तिपुटीति १७ इति सप्तादशसस्यभेदः भवंति १॥

श्यामकः श्यामाकश्च　　कसरनाम　श्किंशं च　शूलं च　द्वे यवादि शूगस्य नाम　　मंजरी

एकं

णुः पुमान् १ किंशारुः सस्यशूकं स्या २ त्कणिशं स्यात् क-

नाम　धान्यादिशीर्षस्य सीमहति

णिशं सस्यमंजरी २ धान्यं व्रीहिः स्तंबकरिः ३ कुस्तु

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

आदिना धान्यपलादिग्रहः

१६१
अ॰ टि॰

स्तोवलनः कोष्ठागारे धान्यादिकोष्ठके स्तंभो गुच्छस्तृ

पराली नाम गुच्छतृणस्य नाम अस्य गुच्छस्य नाडी आसिना स्कंदः डीडिनाम तृणादिना कांड = गृहीतफलता निष्फलः सन्

णादिनः २ नाडीनालेचकांडोस्य ३ पलालोस्त्रीस

पराली नाम पलर नाम बुस कडंगारस्तुषधान्यस्य नाम तुष तुष नाम

निष्फलः १ कडंगरो बुसं क्लीवे २ धान्यत्वचिपुमांस्तु

देतुषस्य एकं एकं कडंगरस्य कुषा कंठकस्य श्लक्ष्णतीक्ष्णाग्रस्य एकं नाम फली नाम हे शिंबडीति

षः १ शूकोस्त्री श्लक्ष्णतीक्ष्णाग्रे १ शमी सिंबा २

हे सर्वं नाग्न तुलसमवनीत तुलस्य बहुलीकरण योग्यस्य धान्यराशेः

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

उत्तरे ऋद्धादयो बहुलीकृतांताः
त्रिलिंगा इत्यर्थः १

ऋद्धि मर्दनेश्च = वर्द्धितकधान्यस्य ऋद्धधाई रिद्धधान्य आवसितं स्यात् २ बोहलनाम पवित्रं कृतं धान्यम् हुडपनी तं तुसस्य धान्यस्य

त्रिषूत्तरे" ऋद्धमावसितं धान्ये २ पूतं तु बहुलीकृते २

पलए विना आदिना मुद्गकलायादिग्रहः शमीमलवं धान्यं शूकसहितं धान्यं आदिनागो धूमादिग्रहः = सट्ठीनाम

माषादयः शमीधान्ये १ शूकधान्ये यवादयः १ शा

शमीनाम यवशालि धिसमा नीवारत्याधानाल धान्यादि

लयः कलमाद्याश्च षष्टिकाद्याश्च पुंस्यमी १ तृणधा

तृणानीव धान्यानि येषां च कौञनाम कुगडुगइ इति मोहलानाम

न्यानि नीवाराः २ स्त्री गवेधुर्गवेधुका २ अयोग्रम्

सर्वोक आदिश्यामाकादि

बहुवचनांतेन प्रयामाकादि ग्रहः कुउठीधान्यादेः गवेगवार्थं दीयते रत्यते सो गवेधुर्नीगवे धुक इति रत्नकोषे पुमानयम् १॥

शमीफलीतं त्समं वं धान्यं शमीधान्यं माषादयः शमीधान्यं आदिना

मुद्गो माषो राजमाषो कुलत्थश्चणकास्तिलाः कलाय श्रीवरश्चेति शमीधान्य गणः स्मृत इति रत्नकोषः

कलमाद्याश्च धान्य विशेषाः षष्टिकाद्या श्चधान्यविशेषाः शालयउच्यंते २

१६२
प्र० द्वि०

द्वे मुसलस्य उरवलो द्वे कंडनीतिनाम छत्रनाम

खलो स्त्रीस्या २ दुदूखलमुलूखलं २ प्रस्फोटनं शूर्पम

द्वे कुलाईति छादनीनाम पवित्रपवनं द्वे चालनीति प्रसेवकस्य द्वे फा द्वे चुपडीतिडखलो
द्वे टोकरीति

स्त्री २ चालनी तितउः पुमान् २ स्यूतप्रसेवौ २ कंडोल

पिटकस्य चगेर किही विधारनी द्वे धान्यादिधारकस्य तृणरचित रसोईनाम
२ ज्ञौ वेउ धाङ्गसि

पिटौ २ कटकिलिंजकौ समानौ रसवत्यां तु पाकस्था

त्रीणि स्थानस्य पाकशालायाः एकं महानसे रसवत्यामाधिकृत रसोयीयः नाम
धिकृतस्य दरुगः बाः

नमहानसे ३ पौरोगवस्तदध्यक्षः १ सूपकारास्तुवल्लभाः

पोरोगवादयोवा
आलिंगाद्वत्यर्थ:
मद्दकारपर्यंत

रक्तकराञ्च सप्तस्तूपकारस्य नानवायी नाम

मामालिका बोधसिका: सदलैर्दलिकागुल्मा: २ शापलिका:

हलवाई नाम श्रीलिकी रीति चुहू नाम

कंदविकोभक्षकार २ कुम्भित्रिपु ॥ अपेन्न नमुकुमनमाषेभ्य ।

पंचतनानहित कंगारी नाम मगराशिकाच

पिलीतुखिरैलिका ५ कंगारधानिकोगगरशाकचपिह

चतार्थगारशाकसा: नाम श्रीलंप्णगारस्य नाम

सैलिका हसनायाम ४ धनलिकास्यादंगारेलानमुलाकं ३

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

हि.
१६३ गे.

स्वेद नी वा स्त्रियामिति तत्वयास्त्र स्वेदनोऽपि स्वेदनी
साहचर्यात्कंदुः स्त्रियामपीति सुभूतिपादः १

आदु द्वे कलायादिभर्जनपा त्रस्य तदूरनाम कंदुर्वापुमानद्दृत्यर्थः वडाही

क्लीबेंबरीषंभ्राष्ट्रोना २ कंदुर्वास्वेदनीस्त्रियाम् २ अलिंज

द्वे अग्नौ धान्यस्त्रागेकरूप रि निस्हृत विषकादि स्वेद द्व्याधोमुख घटकपाल कपायस्य लोहादिपात्रस्य

मट्टनाम द्वजाडीति घडीनाम त्रीणिवार्धानीति

रःस्यान्मणिकं २ कर्कर्यालुर्गलंतिका ३ पिठरःस्था

वलटोही वत्वादिस्यलेपाः त्रियोकलसिःकलसीच कुटं निपं चत्वारिघटस्य

ल्युखाकुंडं ४ कलशस्तुत्रिषुद्वयोःघटःकुटनिपावस्त्री ४

पिसाला नाम टको दुजानाम प्रत्लाजिरस्य द्वेशरावस्य तवानाम द्वेसामान्येपिष्ट पचनपात्रस्य कांसपात्रनाम

शरावोवर्धमानकः २ ऋजीषंपिष्टपचनं २ कंसोऽस्त्रीपा

१६३
कुलजी

नभाजनं २ कृतत्रः कृत्स्ने स्नेहपात्रं १ सेवाल्याकुलवः कुमाल् १

सर्वमावपनं भांडं कात्राम त्रेवमाजनं ४ दर्विः कंबिः खजा

का च ३ स्यात्तर्दू र्दारुहस्तकः २ अस्त्री धाकेदुरितं केशिग्रु

३ रस्पटुकालिका कटुं वक्ष्म कलंवम्म ३ वेशवारउपस्कारः २

हरूस्कारार्थेदीयमानस्य
दिगज्जीरकहरिद्राधान्यस्य
द्वीसर्वपादेः १

१६४
ग· टि·

चुक्रशाकनाम तिंतिडीकतिंतिडीति मरिचनाम
चु
तिंतिडीकंचुक्रंचवृक्षाम्लं ३ मथवेल्लजम्‌ मरिचंकोलकं
षट् मरिचस्यनाम सफिद्‌जीरा चत्वारि जीरकस्य
कृष्णमूषणंधर्मपत्तनं ६ जीरकोजरणोऽजाजीकणा ४
कालाजीरानाम षट् कृष्णजीरकस्यनाम
कृष्णेतुजीरके सुषवीकारवीपृथ्वीपृथुः कालोपकुंचि
आद्रकनाम २ धनीयानाम
का ६ आर्द्रकंशृंगवेरंस्यात्‌ २ अथछत्राऽवितुन्नकं कुस्तुं

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

चत्वारि धान्याकस्य शुंठनाम

कुस्तुंबरुधान्याकं । ४ अथ शुंठी महौषधम् स्त्रीनपुंसकयोर्विश्वं

पंचशुंठ्याः कांजीनाम

नागरं विश्वभेषजम् ५ आरनालकसौवीरकुल्माषाभि

कांचिकं च अष्टौ कांजिकस्य

षुतानि च अवंतिसोमधान्याम्लकुंजलानि च कांजिकं

हिंगुनाम साहचर्यात् हिंगु अगरु ठंगंधस्य पंच हिंगुनः तस्य हिंगोः पत्री

त्वीवर्त

८ सहस्रवेधि जतुकं बाह्लीकं हिंगु रामठम् ५ तत्पत्रीका

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६५
नि. हि.

हिंगुकापत्रत: पंचहिंगुपत्र्या:   दार्विद्रा सर्वैरात्रिनामस हरिद्राया: ज्ञेया

२ जीरकी वाष्पिका कारवी पृथुः ५ निशाख्या काञ्चनी पीता ह

रजिनीच   पंचहरिद्राया:   समुद्रेभवंलवणं   द्वेकटु कारव्यास्य लवणस्यनाम

रिद्रा वरवर्णिनी ५ सामुद्रं यत्तु लवणमक्षीवं वशिरं च तत् २

शिलातकंच   वंशाखिसाणिसंघवेदेध   सैंधवेरदेप्रास्वमी
वंधपाठः वलवणस्यनाम   पंचशीमस्रिदेकः अस्ति च: द्वे शीमरि

सैंधवोस्त्री शीतशिवं माणिमंथं च सिंधुजे ४ रोमकं वसुकं   लवणस्य

सैंचलनाम   सौवर्चले

२ पाक्यं विडं च कृतके द्वयं २ सौवर्चलेऽक्षरुचके ३ तिलकं त

समुद्रतीरासन्नमूत्रिमवंगमध्यदेशामवंगमत्ति
कांचपाचयितानिष्पादितस्यपाक्यादिद्वयं
तम्यकृतके नाकृयया निर्वतम २

त्रीणिसौवर्चला
ख्यस्यलवणस्य

क्षीरस्य विकृतिः दध्यादि तेनमय रक्ष्मात्त मधिदेहूघे फाकॆरते पार्श्वाज्ञाप तेसा कूर्चिका दध्या
स्रहूपयः पक्वं यत् तस्या दृधिकूर्चिका क्षीरंतक्रेण यत्कुंसाभवेत् क्र कूर्चिका इति ॥ २॥

एतौ खंडविकारे गुडा
खंडगुटिकायाः १
इक्षुविकारस्य रसपाके
खंडयोग्येऽसारभूता गु
टिकाया — नाम्नी त न
त्स्याडी मृदु खंडफाणि
तं खंड कांड इति १

पतासादि खंडनाम

ष्मेचके १ मत्स्यंडी फाणितं खंडविकारे ३ शर्करा सिता

दधिसत्व कलाडी नेवडमलाई ढलीररस्याइति शिखरणीप्रसिद्धा नाम

कॆरसया:

ता २ कूर्चिका क्षीरविकृतिः २ स्याद्रसाला तु मार्जिता

इतः परं वासितावधेः वासितपर्यंतानि त्रिलिंगानि इत्यर्थः

व्यंजनं च देवंजनस्य

२ स्यात्तेमनं तु निष्ठानं २ त्रिलिंगा वासितावधेः शू

न सेककका श्रीलिप्रसूलपकमांसादे सिद्धः स्यालस्य देष्पाद्धीसंस्कृ तस्यान्त्रादेः वहुतरस नाम

व

लाकृतं भटित्रं च शूल्यम् २ मुख्यं तु पैठरं २ प्रणीतम्

मरूटकं आदि च

अस्थीठकं सु चिरपर्यु
षितस्य दध्नः खंडस्य को
उपात्र लाभिशामिभल
रार्धिः पलं मधु पलं सदि
चैद्धिकर्षशुठ्याः पला
र्द्धं मरिचार्धपलं चक
र्षं समसे पटेलेलन
या मृदुकारीरघृषा
कर्प्रूरधूलिसुरभी
कृतपात्र संस्या एका
वकोदर कृता सुरसा
रसा लायामहिताय
गवता मधुसूदनेवा॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्वे तैलादिद्रव्ययुक्तस्य द्रव्यां
तरयोगात्सुखसेव्यस्य
द्रव्यस्य व्यंजनस्य

१६६
श्री हिं

द्वे पाकजरूपरसादि
संपन्नस्य व्यंजनादेः

द्वे केशपट्टिकाद्यपतनेन
प्रोज्झितस्यान्नव्यंजनादेः २

द्वे मंडयुक्तस्यान्नस्य
पिच्छनाम जलयुक्तव्यंजनादेः

पक्वं पक्वे २ प्रयस्तं स्यात्सुसंस्कृतम् २ स्यात्पिच्छिलं तु वि

निर्मल रससंयुक्तव्यंजनस्य श्रीखंडव्यंजनादेः

जिलं २ संमृष्टं शोधितं समे २ चिक्कणं मसृणं स्निग्धम् ३

सुगंधिव्यंजनस्य नाम वापड नाम कुलीया नाम

तुल्ये भावितवासिते २ आपक्वं पौलिरभ्यूषो ३ लाजाः पुं

द्वे माषधान्यादिविकार स्य खैनीति नाम चिउडे नाम द्वे चिउडे इति कोठः

भूम्नि चाक्षतम् २ पृथुकः स्याच्चिपिटको २ धाना भृष्टयवे
रव्यातस्य

द्वे कर्पूरादिवासि
तव्यंजनादेः
द्वे गाहितात
लाक्षि वचनम् २

श्रीखिचडी नाम
स्त्री कृतस्यान्नेन
गंधस्य हृतेन संगत
नानस्य वापडं इति
रव्यातस्य नाम ३

लाजानाबकास्येति
स्कांदलाजा नप्रेते
प्रातगम इति वेदे
लिङ्गम् २

स्त्रीम्नाम्नि
धानाः भ्राटाः अपूपकः श्रीलिंगपिष्टस्य सत्तू द्वे दधिमिश्रितसक्तूनां
हाट

स्त्रियाः २ पूपोऽपूपःपिष्टकःस्या ३ त्करंभोदधिसक्तवः २ भि

भत्ता भातः अरलाम्रशुद्धिवसहितो स्त्री भक्त घरोडीनाम द्वे दग्धभक्तस्य
षट्भक्तस्य

स्सास्त्री भक्तमंधोऽन्नमोदनोऽस्त्रीसदीदिविः ६ भिस्सटा दग्धिका २

सर्वेषांदध्यादीनां द्वे सर्वरसाग्रभागस्य उगैकीमलाई
भातरसेमंडे नाम

सर्वरसाग्रेमंडमस्त्रियाम् २ मासराचामनिस्रावामंडेभक्तसमु

त्रीलिंगभक्त मंडस्य नवकाभाव कोह्रा पेचयवागवाः नाम वेचगावनाम

द्भवे ३ यवागूरुष्णिकाश्राणाविलेपीतरलाचसा ५ गव्यं

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१२६
श्री. हि.

गोर्विदं गव्यमिदं गोर्विकारो वा सर्वं गव्यशब्दवाच्यम् १

चत्वारि घृतस्य ३

तद्गोमयं विशेषे शुष्कं करीषं

गोवरनाम — द्वे गोमयस्य नाम — गोहेदानाम — शुष्कगोहानाम गतम्

त्रिषु गवां सर्वं १ गोविड् गोमयमस्त्रियाम् २ तत्तु शुष्कं करीषो

गवां घृतं तक्रं दध्यादेश्च स्त्रे

दुग्धनाम — क्षीरादुग्धस्य नाम — पयसो विकारः आदिना तक्रनवनीतग्रहः — त्रयमपि

ऽस्त्री १ दुग्धं क्षीरं पयः समम् ३ पयस्यमाज्यदध्यादि १ द्रप्सं

एकं समकुला अग्निसंयोगस्य नवो द्भूतस्य संधितदधिविकारस्य डोलेनीति ख्यातस्य

पत्तलादधि — घिउनाम — हविश्च — सोतः — मखणनाम

दधि घनेतरत् १ घृतमाज्यं हविः सर्पिः ४ नवनीतं नवोद्धृ

एकं समेकलश्रपर्युषिता दध्युत्पन्नस्य घृतस्य — घासनाम

पादांबु यत्तत्तक्रं त्र्यर्धांबु उदश्वित कथ्यते यन्निर्जलं तन्मथितं

तम् १ तत्तु हैयंगवीनं यद्ध्योगोदोहोद्भवं घृतम् १ दण्डाहतं का

ऽतीतं दिनं ह्यः प्रत्यग्योगोल्काशात् दोहोदुग्धं तस्मांदुद्भूतं यत् घृतं तत् १

यं पानकर्त्ता पुरुषो नारी ना तस्य नवप्रसूतायाः गोः सप्तमरात्रं यावत्
यं तेलं स्यात् नवपयः पीयूषउच्यते २

चत्वारि सारायात्येन घोलस्य

अर्धं दधि अर्धं जलं यत्र तत्

निर्जले

लशेयमरिष्टमपि गोरसः ॥ ४ ॥ तक्रमुदश्विन्मथितं पादांबुर्धांबु नि

क्रमेणैकैकस्य — चतुर्थो भागः = पादः — एकं नाम — बहुली नाम — एकं

र्जलं ॥ ३ ॥ मण्डं दधिभवं मस्तु ॥ १ ॥ पीयूषोऽभिनवं पयः ॥ १ ॥ अशनाया

भोग — त्रीणि बुभुक्षायाः — क्षुधा विशुभरिः नाम — कवलार्थो घीयसः दिग्रासस्य — द्वे अक्रा — एकं तुल्यपीवना — द्वे

बुभुक्षा क्षुत् ॥ ३ ॥ ग्रासस्तु कवलार्थकः ॥ २ ॥ सपीतिः स्त्री तुल्यपानं २

द्वे सह भोजनस्य — उदकस्य ध्यातस्या — ओत्तः

सग्धिः स्त्री सहभोजनं ॥ २ ॥ उदन्या तु पिपासा तृट् तर्षो ॥ ४ ॥ जग्धिस्तु

चत्वारि पिपासायाः

गोप्रसवानंतरं सप्त
पर्यंतं दुग्धे पयूषं
पीयूषमिति स्वामी
नवप्रसूतगोक्षीरं
नवेदुसप्तदिनावधी
ति वाचस्पतिः

द्वे बहुलि संमीलि
तैकदा तेपानस्य २

233

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६८
श्रीः हिः

षट् द्वयानतिक्रमे लोका-
मं प्रकामं चेते शब्दाः ।
क्रियाविशेषणे तथा क्ली-
बलिंगा इति सर्वत्रैव भु-
क्ते च एते षट् शब्दाः
प्रत्यथा नीति वर्द्धमानः
दैत्यादि प्रयथेप्सित न
शितयथा यीभावः ३॥

नाम सद्भोगस्य

भोज्जनम् ॥ जेमनं लेप आहारो निघसो न्याद इत्यपि ॥ ७ ॥ सौहि-

श्रीणितेन्द्रः नाम जठः पर्व भुक्तं पश्चात्समुज्झितं तस्य उत्क्षिप्तं फेलिरव्यत्र इत्यपते इति मधुमाधवी स्वेच्छा

त्यं तर्पणं तृप्तिः ॥ ३ ॥ फेला भुक्तसमुज्झितं ॥ १ ॥ कामं प्रकामं प-

षट् द्वयानतिक्रमस्य नाम गुर्जरीनाम

र्याप्तं निकामेष्टं यथेप्सितम् ॥ ६ ॥ गोपे गोपाल गोसंख्य गोधु-

क्षादि नाम्बराज्ञादि गरः पादबंधन मस्य

गाभीर वल्लवाः ॥ ६ ॥ गोमहिष्यादिकं पादबंधनं ॥ १ ॥ द्वौ गवी

गोमहिष्यादिकं पादबंधनं इति पाठे गोमहिष्यादि धनं पादबंधनं
भवतीति भवति यद्रगमि दं पादबं यद्गो हि प्रथमं गोधनमस्य इति
वाह्णेति शुभ त्वादियः गवादिधनं यावद्बंस्यात् वा पादबंधनं पाद-
बंधनं यस्य बहुव्रीहिरिति पादबंधनामेत्ते ॥ १

फेला विभुजादि लाहौ
इ इक्षे प्रति मुकटे गोप
गो दुह वल्लभा इति
त्रिकांडशेषः ३

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रीभगोस्वामिनः धनंच गोसमूहस्य

स्वरोगोमायुगोमी ॥३॥ गोकुलंतुगोधनंस्याद्गवांव्रजे ॥४॥ त्रिष्वा

यत्रस्थाने पुरा गावो भक्षिताः ... तत्स्थानं गवीनं कथ्यते । त्रिलिङ्गे वृषनाम नां तः

शितंगवीनंतद्यत्रगावोप्यशिताःपुरा ॥५॥ उक्षाभद्रोबलीव

स्त्रीधा सनडुही च नववृषभस्य वृषभाणां समूहः

र्द्दऋषभोवृषभोवृषः ॥ अनड्वान्सौरभेयोगौः ॥६॥ उक्ष्णांसं

एकं वृषभसमूहस्य वेदं द्वौ गोसंघस्य समूहनाम

हतिरौक्षकम् ॥७॥ गव्यागोत्रागवां ॥८॥ वत्सधेन्वोर्वात्सकधै

... ... वाडवेयः ...

कोमलो केक स्यनाम महावलोवृषोमहोक्षः स्यात् १ एकं तत्काल जातवृषस्यनाम २ एकंनाम देवृद्धिवृषस्य

१६९ नकम॥३॥महावृषोमहोक्षः स्या॥१॥द्वृद्धोक्षस्तुजरद्गवः॥२॥उत्प

अ॰ टि॰

उपजिया शोभानाम एकंउक्षन्न वृषस्य भावः भावः स्यावलीवर्धभावः वक्ष्य:नाम

न्नउक्षाजातोक्षः॥१॥सद्योजातस्तुतर्णकः॥१॥शकृत्करिस्तुवत्सः

देईवद्वाल्पयुक्तिं चित्स्य षत्नाह एपानाम्नस्य गवलीवर्धभावस्य नाम ३ इति ३॥

देवत्सस्य नाम वलोतिददाति गर्भं षंडः मैथुनयोग्य नाम एकं वेल नाम

स्या॥२॥दम्यवत्सतरौसमौ॥२॥आर्षभ्यःषंडतायोग्यः॥१॥षंडो

औ लिषेड इति वहति पुगमनेन एकं वृषस्कंधस्य एकं गवांगलेलंवमानस्य मांसचर्मखंडस्य

गोपतिरिट्चरः॥३॥स्कंधदेशस्त्वस्यवहः॥१॥सास्नातुगलकं

औ लिषंड इति रव्यातस्य षंढः स्यादिट्चरः ज्वादेक द्वेषंढ मनिषयां
इति तालव्यादि टवर्ग चतुर्थो नेषु नारपाल: षंडप स्यादिसंघातेन
लिंग स्यात्क्रापतौ पुमान् मर्द्द्वादे गवगति तीयां तेन दितीसा डोगो
पतिरिट्चरः इतिपाठो पुज्यते इति वाराल सेंद्र वप्यहरः १॥

द्वे दमनार्थस्कंधे पार्श्वे

वलः ॥१॥ स्यान्नस्तितस्तु नस्योतः ॥२॥ प्रष्ठवाड्युगपार्श्वकः ॥२॥

युगादीनां तु वोढारो युग्यप्रासंग्यशाकटाः ॥३॥ खनति तेन तत्

द्वोढास्येदं हालिकसैरिकौ ॥२॥ धूर्वहे धुर्यधौरेयधुरीणाः सधु

रंधराः ॥५॥ उभावेकधुरीणैकधुरावेकधुरावहे सर्वधुरी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

९८.
मा. द्वि.

गोनाम — प्रवत्कुहीनोमतस्त्रिकाशुरभिस्य

णायोभवेत्सर्वधुरावहः ॥ २ ॥ माहेयी सौरभेयी गौरुस्रा माता च

नवस्त्रीगव्याः — शुभ्लत्सलारात्ऽउत्कृष्टा

शृंगिणी ॥ अर्जुन्यघ्न्या रोहिणी स्या ॥ ९ ॥ दुत्तमा गोषु नैचिकी १

वर्णादिभेदात्प्रसामान्यवयवभेदात्सहः नोदिभेदात्शबलीधवलीइति — द्विहायनेवयः

प्रमालाघ्नेधात्वदीर्घीवासनेत्वादिप्रपैवभेदात्रलेवकाणीवक्रशृंगीत्यादयः — प्रमालानस्याः

चित्री

वर्णादिभेदात्संज्ञाः स्युः शबलीधवलादयः ॥ १ ॥ द्विहायनी ।

देवरसादीनाव — एकवरसदी — द — चौवरसादी

द्विवर्षा गौ ॥ २ ॥ रेकाब्दा त्वेकहायनी ॥ २ ॥ चतुरब्दा चतुर्हायण्ये २

सुतु नाम द्वे वंध्यागव्याः अवगलितं तोकमपत्यं यस्याः स्रुता नाम

वंध्याऽब्दा त्रिहायनी ॥ २ ॥ वशा वंध्या ॥ २ ॥ अवतोका तु स्रवद्गर्भा ॥ २ ॥ अथ

आक्रांता द्वे अनत्ताव पिवृषोपगमायस्या गर्भपातः स्यात् स्रत्स्या

संधिनी ॥ आक्रांता वृषभेण या ॥ १ ॥ वेहद्गर्भोपघातिनी ॥ २ ॥

गर्भग्रहणोचितकालोत्पन्ना गौर्वृषभे गर्भेच्छुः प्रष्ठौही गर्भिणी नाम सुशीला

काल्योपसर्या प्रजने ॥ २ ॥ प्रष्ठौही बालगर्भिणी ॥ १ ॥ स्यादचंडी

यस्याः सुखेन वंधनादिक्रियाः सा सुकरा द्वे सुशीलगोः बहुसूतिः द्विवर्षप्रसूता गौः

तु सुकरा ॥ २ ॥ बहुसूतिः परेष्टुका ॥ २ ॥ चिरसूता बष्कयिनी २

ऋतुकालात् ऋतुमती वृषभे लाकांक्षिता निष्या दिषे पुनातस्या

ऋतुमती या वृषभेच्छा उपसर्या प्रजने प्रथमगर्भग्रहणे काल्या प्राप्तकाला उचितत्यादनुयोगार्हत्वात् प्रसवकालोस्याः २

सं थवन नंतरसूता यासु देव
न दुह्यते तस्याः ध्य १

दूनवप्रसूतायाः गोः — सुखेन संदोह्यते — सुवत्सा धारवाली — बहुतीसी वाली

१६१ धेनुः स्यान्नवसूतिका २ सुव्रता सुखसंदोह्या २ पीनोध्नी पीवर-

श्री हि०

दुग्धसूजाघ नो गोः — दुद्रोणापरिमितं दुग्धं यस्याः — जो गौ कि जीवा दुग्ध वे धके स्थिता ति यो लोवाली

स्तनी २ द्रोणक्षीरा द्रोणदुग्धा २ धेनुष्या बंधके स्थिता १ समां-

समा यासु सा या वर्षे विजायते प्रसूयते — ही सी सांतः — दुहवाना दूति — ...

समीना सा यैव प्रतिवर्षं प्रसूयते १ ऊधस्तु क्लीबमापीनम् २

दुग्धाधार गवादि गात्रं वत् दूयना — ... इति — ... दुहवान दूति

सना सभे ... — नंतः — दुसी — गलावा

समौ शिवककीलकौ २ न पुंसि दाम संदानं २ पशुरज्जुस्तु दामनी २

दुवास्य ... — ...

दंधपस्तंभो ... ... निबध्यः — ... महादेव कील — वास ... दोस्
दामाद्या ... दामान ... दृ दव — कस ... — ... दि
नि ... इति ... — ...
हेत ... दामादो ... दामाः दाम ... ॥

१६१
रुमणी

तक्राद्योदमनकः
खजकः इत्यमरः

हेस्तं वा दावा कर्षणार्थं
रज्जुमस्य यदंडो यत्र वध्यते तस्य

वंचमंथान
काष्ठस्यनाम

मथानी

कुठ

वैशाखमंथमंथानमंथानोमंथदंडके ५ कुठरोदंडविष्कं

खंजरस्य द्वे मथ्यमानद्रव्याधारपात्रस्य उष्ट्रनाम चत्वारि उष्ट्रस्य
चाटीनाम

भो २ मंथनीगर्गरीसमे २ उष्ट्रेक्रमेलकमयमहांगाः ४

उष्ट्रशिशोकरभः करभो
मणिबंधादिकनिष्ठांतो
दृ नतस्तुनेद्वितिमेदिनी २

= जकरणाद्युष्ट्रस्य
शिशुः

अन्यकोषो ऊंठनाम

करभःशिशौ २ दासेरकोदीर्घजंघोगीवीरवलधस्रकौ ५

दारुमयैःपादवंधनैर्नियंत्रिताःकरभाःशृंखलकाः शृंखलकाःनाम मुंडक वकरीनाम अजायाःद्वे नाम

करभाःस्युःशृंखलकादारवैःपादबंधनैः १ अजाछागी

करभास्तेपादेषुपलायनाभावायदारुमयाः
पाशाःस्रगसज्यंतेतैःशृंखलारूपैःपादबंधनैरुपेताः १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

बर्करःनाम छागस्य पंचनामानि छत्रःनाम ६ ३ःअविमेषस्यनामविउट्ठति

स्तभश्छागवस्तछगलकाअजः ५ मेढोरभ्रोरणोर्णायुमेषवृ॰

सप्तमेषनाम उष्ट्रनाम मेष बकरा

ष्णयेडकः ५ उष्ट्रोरभ्राजवृन्दे स्यादौष्ट्रकौरभ्रकाजकं २

पण्याक्रांतसंउष्ट्राणांसमूहेऔष्ट्रकं उरभ्राणांसमूहेऔरभ्रकं अजानांसमूहेआजकम् २

खोत्तानाम पंचखरस्यनाम वकालनाम

चक्रीवंतस्तुवालेयारासभागर्दभाःखराः ५ वैदेहिकः

जोतः

सार्थवाहोनैगमोवाणिजोवणिक् पण्याजीवोह्यापणिकः

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्वौ विक्रेतुः

व्यौपारीनः   कहेत   वेच्यनवाल: लैनवाला नाम

क्रयविक्रयकः समौ ८ विक्रेता स्याद्विक्रयिकः २ क्रायिकः

द्वे क्रेतुः   वाणिज्योर्कनाम   सौदा   २ द्वे   मुल

क्रायकः समौ २ वाणिज्यं तु वाणिज्या स्यान्मूल्यं वस्नोप्यव

त्रीणि मूलस्य   पुंजी   नाम   त्रीणि लाभस्य   नफाहनाम   एके

क्रयः ३ नीवीपरिपणौ मूलधनं ३ लाभोऽधिकं फलं २

सौदुदेनानाम   मूलधनविक्रियाद्यदधिकं लभ्यते स लाभः

अमानतनाम

परिदानं परीवर्त्तो नैमेयनिमयावपि ४ पुमानुपनिधि।

अदलाबदलानाम   वस्त्रादिपरिवर्तनस्य

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६३
श्री. द्वि.

द्वे निक्षेपस्य
निक्षेपस्य
नाम
तस्य न्यासस्यार्पणम् द्वे नाम
क्रयेण यस्य भवति तिथ रस्थापितं
वस्तु तत् क्रय्यं

न्यासः २ प्रतिदानं तदर्पणम् २ क्रयेऽप्रसारितं क्रय्यं १ क्रे

यत् केनापि प्रसारितं यद्रव्यं
क्रेतव्यमात्रं तत् क्रेयं
त्रीणि विक्रेयद्रव्यस्य
नाम

यं क्रेतव्यमात्रके १ विक्रेयं पणितव्यं च पण्यं ३ क्रय्यादय

सत्यंकृता
नाम
त्रीणि सत्यानि निश्चितरूपाया: क्रियाया:

स्त्रिषु क्लीबे सत्यापनं सत्यंकारः सत्याकृतिः स्त्रियाम् ३

वेचलानाम द्वे विक्रय
क्रयया:

विपणो विक्रयः २ संख्याः संख्येये ह्यादश त्रिषु १ विंशत्या

आदेशो निदशान्ताः शब्दाः संख्येयार्थे त्रिषु यथा एकादशाः
संख्याशब्दाः संख्येये द्रव्येऽवर्तिनि त्रिषु लिङ्गेषु वर्तन्ते न सह
समानाधिकरणेन वर्तन्ते वृत्तिरित्यर्थः यथा एको विप्रः दश विप्राः इत्यर्थः

विंशत्याद्याः सदैकत्वे सर्वाः संख्येयसंख्ययोः
संख्यार्थे द्विबहुत्वे स्तस्तासु चानवतेः स्त्रियः
पङ्क्तेः शतसहस्रादि क्रमाद्दशगुणोत्तरम्

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

यदा भेद विवक्षायां संख्यात
रस्यार्थे विधेये विंशत्याद
यो वर्तन्ते तदा तु सामाना
धिकरण्याद् एकवचनं
भवतः यथा द्वे विंशती
तिस्रो विंशतय इति
न समानाधिकरण्ये न
गवां विंशतिर्गवां विंश
तय इति १

दश संख्या दशगुणोत्तरा शतं संख्या स्यात् सा दशगुणा सहस्रं संख्या स्यात् तत्सहस्रं दशगुणम् अयुतं
तद्दशगुणं नियुतं तद्दशगुणं कोटिः सा दशगुणा अर्बुदं तद्दशगुणं खर्वं तद्दशगुणं निखर्वं तद्दश
गुणं पद्मं तद्दशगुणं महापद्मं तद्दशगुणः शंकुः स दशगुणः समुद्रः तद्दशगुणम् अंत्यं तद्दशगुणं
मध्यं तद्दशगुणं परार्धं तद्दशगुणं ... तद्दशगुणं ... इति संख्या ज्ञेया ...
... पंच गुंजाः कृष्णलो ... आद्यः प्रथमः —— मात्रा माषकः आद्यस्तु दशार्धकृष्णलो वेद्यो माषः १

=

घाः सदैकत्वे सर्वाः संख्येयसंख्ययोः १ संख्यार्थे द्विबहुत्वे स्त १

पंक्तिर्दशसंख्या द्वे पंच वा तयोः पंक्तेः शत प्रभृति
= दशगुणोत्तरक्रमेण शतसहस्रादि विज्ञेयम्

स्तासु चानवतेः स्त्रियः १ पंक्तेः शतसहस्रादि क्रमाद्दश

मीयते परिच्छिद्यते येन तन्मानं मानस्य त्री
णि नामानि

सिन्नना

गुणोत्तरम् १ यौतवं द्रुवयं पाय्यमिति मानार्थकं त्रयम् ३

तुला प्रमाणं अंगुलिमानं मूपल ... प्रस्थेन गुल्वा
हस्तादि प्रस्थेन द्रोणाढकादीनाम्

ईतीयानाम

ते माषकाः षोडश
अक्षः

मानं तुलांगुलिप्रस्थैः १ गुंजाः पंचाद्यमाषकः १ ते षोडशा

तासु विंशत्यादिसंख्या
सु आ नवतेः स्त्रियामाभिधेय
लिंगना ... सामानाधिक
रण्ये ... स्त्रियः स्त्रीलिंगाः
यथा विंशत्या पुरुषैः कृ
तं विंशतिः कुंडलानि विं
शतिः ... विंशतिर्गा
वः एकविंशतिः ...
... विंशतिर्यावत् ॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१८४
अ० द्वि०

हेमनाम हेमसाही शकनाम

हः कर्षोऽस्त्री २ पलं कर्षचतुष्टयं १ सुवर्णबिस्तो हेम्नोऽक्षे २

कुरुबस्तो विस्तः नस्य हेम्नः पले सवा दो सेर यस्य कस्यचित् द्रव्यस्य पलशतं भारः सहस्रादिति ये पलानामपि
छोट ५५ सेर कीर ध्वजजयः

कुरुविस्तस्तु तत्पले १ तुला स्त्रियां पलशतं १ भारः स्या

भारे ईश्वरामिराचितद्विति रत्नकोशः छकडा नाम शाकटो योगो भारः सप्तशत
२ः स चाचितो भारः

द्विंशतिस्तुलाः आचितो दश भाराः स्युः १ शाकटो भार

बधसिर्साही

आचितः १ कार्षापणः कार्षिकः स्या २ कार्षिके ताम्रिके

सुवर्णतामादेः शास्त्रीयः पंचरत्नलोमासः
सार जस्य हि कर्षमलः तथा च मनुः हेमसनकेसम
धृते विज्ञेयो रूप्यमाषक इति ईदृशो बोडशमाषकैः
यो रजतकर्षः तत्कृतः अपरस्त्वव्यवहारः कार्षापणः ॥१॥

कर्षापणो देशिकाः स्यांदि
शि रेखः प्रवर्तते पले
निर्बधः पूर्वस्यां बोड
शो चपलः सर्वनिबो
उशपलः रूप्यदंतिस्थः
कार्षापणः इत्यर्थः ॥१॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

चतुराढको द्रोणः खा-
रु प्रा द्रोणाः खारी विं-
शति द्रोणः कुंभः द्वा
कुंभो वाह इति स्वामी
अन्ये तु खारीपादो मा-
नीमानीपादो द्रोणः
द्रोणपादो आढकः
आढकपादः प्रस्थः
प्रस्थपादः कुडवः कुडवः कु-
डवपादो निकुंचकः
स च प्रसृत इति ख्यातं
तेदु कुंगरिणे प्रा सेवा
हो विंशति खारी मि-
र्भविका स्यादनेन तु

एकं नाम स्फुटः चक्र खार्वार नाम द्रुसठचक्र सिर्साही दुपला

पणः १ अस्त्रियामाढुकद्रोणौखारीवाहोनिकुंचकः कु-

सोलासिसाही

डवः प्रस्थइत्याद्याः परिमाणार्थकाः पृथक् पादस्तुरीयो

त्रीणि भागस्य नाम धननाम

भागः स्यात् १ दंशभागौतुवण्टकः ३ द्रव्यंवित्तंस्वापतेयं

रोकासेत:द:पुमान्

नाम नाम नाम नाम नाम

रिक्थमृक्थंधनंवसुः हिरण्यंद्रविणंद्युम्नमर्थरै १ विभवा

प्रवर्त्तैः केचखारीभिर्मान्यमानैर्प्रकीर्तितः निकुंचपादहार्थ्यार्थाः पादपादाववधीकृतां मानीद्रोणाढकप्रस्थाः
कुडवे पुत्रधामवेदितियत्समानार्थाः कुडवादयः पलंप्रकुंचकंमुष्टिः कुडवस्तच्चतुष्टयं चत्वारः कुडवाः प्रस्थः प्रस्थ
प्रस्थमन्वाढकं आषाढकोमवेद्द्रोणो द्विद्रोणोऽसूर्पउच्यते सार्धसूर्पस्तथा वेतखारीद्विमीद्रोणदाहतातानेवमां

[illegible]
[illegible]

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नाहृतं घटितं तद्द्वयं स्वर्णरजतं रूप्यं स्यात् १

त्रियोदप्रासामा
न्ये तद्धनस्य नाम

खजान: नाम

घटिताघटिते

१८५
श्री: द्वि:

नरि १३ स्यात्कोषश्च हिरण्यं च हेमरूप्ये कृताकृते २ ताभ्यां

पडयाहोया

यदन्यत्तत्कुप्यं १ रूप्यं तद्द्वयमाहतम् १ गारुत्मतं मरक

चत्वारि मरकतस्य: पद्मरागद्वयं रागो लोहितमस्य पद्मरागस्य
पद्मसत्र कोकनदम

तमश्मगर्भो हरिन्मणिः ४ शोणरत्नं लोहितकः पद्मरागो

मोती नाम द्वे नाम गुली नाम द्रुमवालस्य नाम

ऽथ मौक्तिकं मुक्ता २ अथ विद्रुमः पुंसि प्रवालं पुंनपुंसकम् २

क्रियते प्राक्क्रयते कु
प्यादेवा कुलेकात्स:
कोश: कुष्यति कुष्णो
त्याकुष्यते स्थानेभ्य:
कोर्म लिधज् वा

हेमरूप्याभ्यां यद
न्यत्ताम्रादि तेजस
द्रव्यादिकं तत्कुप्य
गोपनीयं स्यात् १

तयो: कृप्याकृप्ययो:
द्वयं आहतमश्वपुरुषा
दिरूपं स्फूल्पा...
निर्वर्तितक पातादि ते
रूप्य प्राक् वाच्यमित्यर्थ:
३ रूप्यादाहतेप्रशंस
योर्यत्

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सूर्यकान्तस्त्वऽग्निमणिः २ वैदूर्यं बालवायजं २ रत्नं मणिः

द्वयोरश्मजातौ मुक्तादिकेऽपि च २ स्वर्णं सुवर्णं कनकं हिर

ण्यं हेम हाटकम् तपनीयं शातकौम्भं गाङ्गेयं भर्म कर्बुरम्

चामीकरं जातरूपं महारजतकाञ्चने रुक्मं कार्तस्वरं जाम्बू

द्वयोः अश्मजातौ रत्नजातौ पत्थरकतपक्वजाता मुक्तादिकइत्यादि नाप्रयोगः २ रत्नस्व जातिश्रेष्ठे पीतत्वे मार्थे वर्तते यथा स्त्ररत्नं गजेन्द्ररत्न मित्यादि

स्व र्णनाम जाम्बु द्रुमः पदं कितो यं जम्बुद्वीपः तत्फलरसेन ... नदी ... स्वर्ण ...

इति वायुपुराणात्

कुंडलाद्यर्थं कुंडलादिरूपं बंधि यत्सुवर्णं तन्नस्त्रीपुंसयोः अलंकारसुवर्ण
मिति द्वे नकोषः: अथ स्वर्णं कनकं शृंगीति नामसमाला च शृंगालं
कारमकारकं तदर्थं कनक मिति स्वामी १

एकोनविंशतिः सुवर्णस्य नाम

१७६
श्री: हि:

न्दमष्टापदोऽस्त्रियाम् १९ अलंकारसुवर्णं यच्छृंगीकनक

सुवर्णाद्वे रूपाद्धृतिदश विर्णस्य नाम — अविशुद्धात् तारे कलधौतेन पंचरूप्यस्य नाम
सुवर्णस्य रूपः

मुच्यते १ दुर्वर्णं रजतं रूप्यं खर्जूरं श्वेतमित्यपि ५ रीतिः

पित्तलं आरकूट पित्तलं च — पित्तलनाम चत्वारि पित्तलस्य — ताम्रनाम म्लेच्छदेशे मुखवयुत ताम्रं उपस्य शुद्धिं नाम

स्त्रियामारकूटो न स्त्रियां २ अथ ताम्रकम् शुल्वं म्लेच्छमुखम्

षट् ताम्रस्य नाम — लोहे नाम

द्व्यष्टवरिष्ठोदुंबराणि च ६ लोहोऽस्त्री शस्त्रकं तीक्ष्णं पिं

१७६
कृष्णजी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कुशीवला: कुशी
फाल: कुशोदर्म: कु
धं जलामिति वा दि:

सप्तलोहस्य नाम
खेडयत्निकमलरोग
खेडनाम पुरुषम्
तस्य लोहस्य मले

ॐ कालायसायसी अश्मसारो ७ मण्डूरं शिंघानमपि तन्म
द्वे नाम न केवलं लोहं लोहशब्द: किंच सुवर्ण रजितादि सर्वं तैजसं लोहशब्दवाच्यम्
कालाएवन मु सर्वं लोहं
ले २ सर्वं च तैजसं लोहं १ विकारस्त्वायस: कुशी २ क्षार:
द्वे काचस्य
पारा नाम
चपलादि पारदरसद्वि
काचो २ ऽथ चपलो रस: सूतश्च पारद: ४ गवलं माहिषं
श्रीतिनाम
शृंग १ मभ्रकं गिरिजामले ३ स्रोतोंजनं तु सौवीरं कापो
१ स्रोतोऽञ्जनं पञ्च नाम स्रोतजातत्वात् स्रोतोजनं कपोतवर्णत्वात्
त पोतस्येदं कापोतं तच्च तदञ्जनं चेति समास:
(द्वे अभ्रकस्य गिरिजामलमेकेनाम मिन्न मपि गिरिजाबीजम् मलं पारजधुजमिति वा चस्पति: २

लोहस्य विकारे फला
देव एव कुशी तत्तु याव
दयो विकारे २
एकं माहिषशृंगस्य शृंग:
प्रायेण माहिषशृंगेण व्या
प्यते, प्रतोरसानंतर
स्य कथनम् ३॥

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तान्यपि स्रोतोलम्बवल्गात्
ग्रमे दोपवाग्रात्‌ पुरंते
नीलं वर्लीन

१८८

श्री: हि:

कल्पवृक्षतेगेगंजेनुदीवी
दारुहरिद्रा तक्काष्ठो
द्भवंतत्‌रसजातमञ्जने
रसांजनं स्वाभीत्तु
त्यांजनपर्यायमुक्का
दार्विकादि काष्ठोद्भ
वेतुत्यरसांजनमिति
पिपाठ: २॥ पर्याय

चत्वारि स्रोतोञ्जनस्य
यमुनास्रोतोजातत्वात्

सुरमानाम　　　　नीलाथोथालाम　　　　चत्वारि तुत्थांजनमित्यत्र
स्थांजनमेदस्यनाम

तोञ्जनयामुनम्‌ ॥४॥ तुत्थं जनं शिखिग्रीवमयूरकवितुन्न

त्रीणि स्त्रावर्तनेनिष्पन्नस्य धूतिमदस्य　　जनमेदस्य　　रसोतर्भेदस्य

कम्‌ ॥४॥ कर्परी दार्विकाक्वाथोद्भवं तत्तु रसोजनम्‌ ॥२॥ रसग

गंधपुष्पकस्य नाम　　त्रीणि धकस्य नाम

र्भं तार्क्ष्यशैलं ॥२॥ गंधाश्मनि तु गंधिकाः ॥१॥ सौगंधिकश्च ॥२॥

त्रीणि कुलत्थाकारस्य शिलाजाल मेदस्य

चक्षुष्याकुलत्थाली तकुलत्थिका ॥३॥ रीतिपुष्पं पुष्पकेतु ।

पुष्पकेतुद्वयात्र रेतल पुष्पकेपु
ष्पके तत्तुष्मांजनमितिरुद्र: रीति:
पित्तलं तस्या: पुष्पं रजोमलमितिपावक
तथाच योगप्रातकेसनातनु: रीतिकांस्य

[illegible]

पुष्पांजनस्य हरितालनाम गोदंतेनलेइंतेंच

पौष्पकं कुसुमांजनम् ॥ ४ ॥ पिंजरं पीतनं तालमालं चहरि

पंचहरितालस्य गोरीनाम पंचशिलाजतुन:

नाम
तालकं ॥ ५ ॥ गोरेयमर्थ्यं गिरिजमश्मजं च शिलाजतु ॥ ५ ॥

गंधप्रदानोरसोस्येति गांजलंस्यगितरवसादयति

बोलगंधरसप्राणपिंडगोरसरसा: समा: ॥ ६ ॥ डिंडीरोब्धि

डीलिकफ्रुद्फेनस्य सिंधूरनाम द्वेसिंदूरस्य सिक:नाम योगेस्थयोगेइद्वं
नाम
कफ: फेन: ॥ ७ ॥ सिंदूरं नागसंभवम् ॥ ८ ॥ नागसीसकयोगे

सामी तु पिंडीरोव्दं इति ख्यातिपवर्गप्र थमं तवर्गतृतीयादिरूवद्वयमाहु २

पीतपिंडं गांधारपंक स्मरहारेरु: सीमंतोत्सवसंदतेंच १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१७८
प्रा॰ द्वि॰

मेषोर्णलतस्यनामसच लोमनतद्वचितः कंबलः

शातीनमपि
चत्वारिसीसकस्य नाम जसत
चत्वारिरंगस्य नाम
रूपी द्वेकर्पासादि तूलस्यनाम

षवध्यामलि ४ त्रिवुपिच्चटमरंगवंगे ४ अथपिचुस्तूलो २

कमलोत्तरः उत्तरंस्फोष्ट वल्लिपिवसार नाम शागेरिव विरवारस्य
पंचनामकुसुंभस्य

थकमलोत्तरमस्यात्कुसुंभंवह्निशिखंमहारजनमित्यपि ५

द्वेमेषकंबलस्यनाम प्रशशस्योर्णा लोमनाम
मातृनाम

मेषकंबलऊर्णायुः २ शशोर्णंशशलोमनि २ मधुक्षौद्रं

आदिनाआमरसेषार
मधुनउच्छिष्टतेनजाते सिक्थ
पंकेनाशि तदूतिव्योतस्य
षदोनकादिगनह

माक्षिकादि ३ मधूच्छिष्टंतुसिक्थकम् १ मनःशिलामनो

त्रीलितमधुनः
मनःशिलेनाम

महत्क्रतनत्रजनं
चेतिमहारजनं
रक्तजनेऽनेनरजनं

मनस्य वाच्याशिला
मनःशिला

मनःप्राक्तेनाह्
पतेमनोहा

मनःशब्देनाहूयते मनोह्वा वक्ष्यामि मनःशिलायाः

नेपालादेशोद्भवा कुनदीमनःशिला नालाउच्यते गोदी शिलांतिगुउतिवा सिद्धेषमनःशिलाना नालीत्यन्ये २

शिलाच

गुग्गुमनोह्वानागजिह्वका ॥ ४ ॥ नेपालीकुलटीगोला ॥ ७ ॥ यंव

त्रीणि यवाक्षारस्य
नाम

क्षारोयवाग्रजः ॥ पाक्या ॥ ३ ॥ थसर्जिकाक्षारः कापोतः सुख

सज्जी वे चसर्जिकाक्षारस्य
वे सलोचननाम
त्वक्क्षीरीं रसोस्याः वंशलोचना
वापीच द्वे

वर्चकः ॥ सौवर्चलंस्याद्रुचकं ॥ ५ ॥ त्वक्क्षीरीरावंशरोचना ॥ २ ॥

द्वे श्वेतमंजनवीजस्य नाम
गन्धोकामूलनाम
नाम

शिग्रुजश्वेतमरिचं ॥ २ ॥ मोरटंमूलमैक्षवम् ॥ १ ॥ ग्रंथिलंपिप्प

एकमिक्षुमूलस्य

सौवर्चलं रुचकं पूर्वं लव
ण प्रस्तावप्रोक्ते विहार
प्रस्वगात् पुनरिहोक्तं
इति स्वामी सर्जिकाक्षा
रस्यपञ्चपतेनाम्नी नको
नरुक्षारमिति पन्य ३५

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पत्राणं गेऽस्य पत्रांगे रक्तसारत्वाद्रक्तचंदनमिव रक्तचंदनं
न तु रक्तचंदनमित्यनामं तस्याप्यत्र प्रगृक्ततान्न हे पत्रांग इति २

त्रीणि पिप्पली मूलस्य नाम — द्वे भूतकेशस्य नाम

लीमूलं चाटिकाशिर इत्यपि ॥ ३ ॥ गोलोमी भूतकेशो ना ॥ २५ ॥

रक्तचंदनस्य नाम — त्रिकटुनाम — त्रीणि नाम — नाम

लोगेरक्तचंदनम् ॥ २ ॥ त्रिकटुत्र्यूषणं व्योषं ॥ ३ ॥ त्रिफला तु

नाम

फलत्रिकम् ॥ इति वैश्यवर्गः ॥ अथ शूद्रवर्गः ॥ शूद्रा

चत्वारि शूद्रस्य नाम — नामविशेष

श्चावरवर्णाश्च वृषलाश्च जघन्यजाः ४ आचांडालात्तु संकी

एतान् व्याप्य चंडालपर्यन्तमित्यर्थः जाति
मातापितृकगाहृसमाणाश्रवश्चा
दयः संकीर्णा भिन्नजातय इत्यर्थः

१६९
अ. टि.

त्रीणि कला नि हरी
तक्या मलका विभी
तक्फलानि समाहृ
तानि यस्यां सहतेनोसः

त्रीणि कटूनि शुंठी
पिप्पली मरिचा
समाहृतानि त्री
णि त्रिकटु इति २

१६९
कुं. मजो

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

अंबष्ठकरणादयः चांडालावधयः संकीर्णा उच्यंते वैश्यायां विप्राज्जातः चिकित्सावृत्तिः
तत्रानुलोम्येन प्रातिलोम्येन संकरत्वापेक्षापि तावद्बुध्यंति
सानुलोमः येषां माता नीचजातिः
स प्रतिलोमः संकरः ॥१॥ शूद्रायां वैश्याज्जातः सुतः लेखवृत्तिः
कायस्थ इति एकं नाम

र्णाः अंबष्ठकरणादयः ॥ शूद्राविशोस्तु करणो ॥१॥ म्बष्ठो वैश्याद्द्वि

शूद्रायां क्षत्रियाज्जातः एकं क्षत्रियायां वैश्याज्जातः सुतः क्रियावृत्तिः

जन्मनोः ॥१॥ शूद्राक्षत्रिययोरुग्रो ॥१॥ मागधः क्षत्रियावि

वैश्यायां शूद्राज्जातः क्षत्रियायां शूद्राज्जातः

शोः ॥१॥ माहिष्योर्याक्षत्रिययोः ॥१॥ क्षत्तार्याशूद्रयोः सुतः ॥१॥

ब्राह्मण्यां क्षत्रियाज्जातः ब्राह्मण्यां वैश्याज्जातः क्षत्रियायां शूद्राज्जाता क्षत्ता

ब्राह्मण्यां क्षत्रियात्सूत ॥१॥ तस्यां वैदेहको विशः ॥१॥ रथकार

माहिष्यो ऽर्याक्षत्रि
ययोः वैश्यायां क्ष
त्रियाज्जातः माहिष्यः
ज्योतिषशास्त्रोपजीवी
गणकस्तावत्
वर्णविकारः २

शूद्रायां क्षत्रियाज्जातः दंतः शोभास्वामिनीसा च क्षत्रिया तत्र यस्य वस्वामिता तत्
सामान्यस्य शूद्रस्य विशेषेणात्मनाऽन्यथा शोभेत् : न हि वैश्यायां जातस्ते नास्यात्
ते ब्राह्मणाच्छूद्रात्क्षत्रियाजोऽसारथ्य प्रतिहारश्चेति सूद : १ ॥
माहिष्याज्जातः
करोति कर्मशिल्पादिकं तत्र
लेखमादिकर्मेति २ ॥

वैड्डू शोच्य सुवेकर्म, आलयतिपर्याया व्रो नितिप ज्ञा जाल
वाण्डाल लोपि चंडालात्पूर्वं सर्वत्र पालीग्रहणमिति ये
ज्येष्ठाली ग्रहणाविनाप्रमाददत्तोजात : करणादि
रेवगर्हित : सति
ति विशेष : १

१·८०
शू· द्वि·

सजातीनांशिल्पिनां
संघात : श्रेणि : द्वयो
रिति श्रेणि : पुमान्
स्त्रियांतवाड्ड्वता श्रो
स्ते राणश्शूद्रस्तत्र चंडाल
श्चांडालश्च सर्वत्र पालि
ग्रहणं पूर्वकमिति ये

स्तु माहिष्यात्करण्यां यस्य संभवः ॥१॥ स्याच्चंडालस्तु जनितो ब्रा

शूद्रेण कारीगर नाम तैः कारुभिः सजातीयैः संहतैर्मिलितैः श्रेणिः स्यात्

ह्मण्यां वृषलेन यः ॥ कारुः शिल्पी ॥२॥ संहतैस्तैर्द्वयोः श्रेणिः

कुलश्रेष्ठमस्यास्तीति द्वे नाम माली द्वे मालाकारस्य
नाम

सजातिभिः ॥१॥ कुलिकः स्यात्कुलश्रेष्ठी ॥२॥ मालाकारस्तु मा

नाम द्वे कुंभकारस्य तर्खान नाम द्वे लेपकारस्य

लिकः ॥२॥ कुंभकारः कुलालः स्यात् ॥२॥ पलगंडस्तु लेपकः ॥१

तेस्यां ब्राह्मण्यां वेश्या
द्वेदेह्क : वाशि कर्म
वैदेहकेलसूद्रा ज्ञा
ते वैश्याज्ञुतंतुवते
इति सर्वं पर्याय
पर्यायमिदं ॥

ज्यं प्राणिग्रहणं विनापि
शूद्रादतोजात : करणादिरेवगर्हितसर्वं विशेषइत्येव घर्षणीया
जेन्त्लो म संकराविप्रमादाज्ञातस्यां वर्तिभिमाहलाद ॥ ॥

तत्राव तंतुवाय स्नापितो रजकस्तथा पं
वमश्चर्मकारश्च कारका : शिल्पिनो मत : १

पलेन मांसेन मदादिना च गंडुस्तिउपरि
पतिपलगंड : । गंडउपलेपे १ ॥

१·८
कुंभजी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तंतवो वितता अस्मिंस्तत् वयति
तंतुवायोप्यत्र कासवी हे जुलाहनाम
देहस्य चीकर्मकारिणः
दर्जीनाम
मार्गीय लोवाला

तंतुवायः कुविंदः स्यात् २ तुन्नवायस्तु सौचिकः २ रंगाजीवश्चि

हे चित्रकारस्य
नकाशीनाम
सानवाला
हे शस्त्रमार्जकस्य नाम
मोचीनाम हे चर्मकारस्य

त्रकरः २ शस्त्रमार्जोसिधावकः २ पादूकृच्चर्मकारः स्या

लोहारनाम
हे लोहकर्मकारस्य
कर्मारस्य
सुन्यारः नाम
हेमपुष्टिकस्य

त् २ व्योकारो लोहकारकः २ नाडिंधमः स्वर्णकारः कला

चत्वारि स्वर्णकारस्य
शंखकाद नाशिल्पस्य
ठठेरा नाम
हे
शुल्बघट नाशिल्पस्य

दोरुक्मकारके ४ स्याच्छांखिकः कांविकः २ शौल्विक

रज्यते मुक्ते नरर्जनाय
धातोः स्मिन् रंगो हरि
तालमनःशिलादिः
तमाजीवतिव्या २
व्यो इत्य ये लोहबीज
वीतिः श्रीभोज देवतत्
रो ती त्य ल व्योकारः
व्योकारो यस्कारः इति र त्नकोशे पर्यायः
संस्कृते लोहं खड्गनाराचादिकं यः करोति स
कर्मकार इत्यादि हुः कर्मारश्च अनकमी
तो लोहकारस्यादिस्तादिति रभसः ३॥

पादूमुपानहं करोति
वा हृस्वः पादूकृत २
नाडी वेणुप्रादि कृत
नाडीति ख्याताताम्र
खेवि नस्य वायुनाध
मतीत्याह्यपति ३

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१८१
अमे. हि.

द्वे ताम्रकारस्य   तक्षतः राज   सूत्रधारः स्थपतिः   द्वे वर्धकेः

स्ताम्रकुट्टकः ॥२॥ तक्षा तु वर्धकिस्त्वष्टा रथकारश्च काष्ठतट् ॥५॥

ग्रामकाराज   कौटतक्षनाम   स्वतंत्रस्य   क्षुरयोगात्   मुंडयतीति नो तः

ग्रामाधीनो ग्रामतक्षः ॥२॥ कौटतक्षोऽनधीनकः ॥२॥ क्षुरी मु-

दिवं दिवसे कीर्तिर्यस्य पारो: कीर्तनं वास्य नो तु क्षुर कर्मनिषेधात्

नो तः नापी   मुंडिनश्च   संवाहको गमर्दः स्यात् धाविकश्च   देव: र जकस्य द्वे कर्मिणो वस्त्राणि सालर्ते लिलायी

ण्डी दिवाकीर्तिनापितान्तावसायिनः ॥५॥ निर्णेजकः स्याद्रज-

कलालनाम   द्वे शौण्डकस्य   श्राजुड़ी   द्वे छागपोषकस्य

कः ॥२॥ शौण्डिको मण्डहारकः ॥२॥ जाबालः स्यादजाजीवी ॥२॥

सुराजीवी कल्यपालश्च
पानागारं शुंडा तास्याम् सुरा च शुंडा सा पत्यमस्य शौंडिकः मंडं सुरासं वध मण्डमांगं हरतीति मंडहारकः १॥

अजापालयतीति जाबालः पृषोदरादिः अजापाजी वोजीविकास्य १

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्वे देवकुलादौ वर्त्तते गृहीत्वा देवप्रजक स्य प्रजक इति ख्यातस्य

५ ज्ञानेंद्रनाम नट द्वे द्वे इन्द्रजालादि मार्ग्यया: मदारीनाम द्वे मायाकारस्य नाम

देवाजीवी तु देवलः २ स्यान्माया शाम्बरी २ मायाकारस्तु प्रति

द्वे भंडुनाम

हारकः २ शैलालिनस्तु शैलूषा जायाजीवाः कृशाश्विनः

षट् नटस्य नाम चारयंति दिशो तेषु कीर्ति आमयंति

भरता इत्यपि नटा ६ चारणास्तु कुशीलवाः २ मार्दंगिका

भंडु

द्वे नट कुशीलवानां नट विप्रोक्षा एणां प्रलाकथकादीनामित्यमे

मृदंग वादनं शीलमेषां मस्ति ये पाणिभ्यां वपादं प्रतरंति मुरजादि पाणिना वादयंति ते ताडी द्वे वंशी वादस्य नाम

मौरजिकाः २ पाणिवादास्तु पाणिघाः २ वेणुध्मास्तु वै

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१८२
अ॰ द्वि॰

द्वे वंशीवादकस्य नाम — द्वे वीणावादकस्य — द्वे वर्त्तेनार्थपक्षिघातस्य शिकारीनाम

णविका २ वीणावादस्तुवैणिका २ जीवांतिकः शाकुनिको २

द्वे जालेनमृगवंधनकर्त्तुः चिड़ीमारनाम — पोज्यो — जीलिपाउपक्षिलोहतामांसविक्रयेणजीवतुः

द्वौ वागुरिकजालिकौ २ वैतंसिकः कौटिकश्च मांसिकश्च समं

कसाईनाम — चाकरनाम — मजूरनाम

त्रयम् ३ भृतकोभृतिभुक्कर्मकरो वैतनिकोपिसः ४ वार्त्ता

कहारनाम — द्वे कहारीति — पोठी द्वे भारवाहस्य नाम — नीचनाम

वहोवैवधिको २ भारवाहस्तुभारिकः २ विवर्णःपामरोनी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

एते किरातादयस्त्रय पर्यायाः म्लेच्छशब्दवाच्याः गोमांसभक्षको यस्तु लोकबाह्यं च भाषते सर्वाचारविहीनोसौ म्लेच्छ इत्यभिधीयते मयूरपिच्छपरिधानः किरातः पत्रपरिधानः शबरः पुलिंदः पत्रप्रावर इति रत्नकोशः परमाभानमिह्नः पुल्लिंदः पुल्लिंगो ध्यत्रपुलिंदः कापथ ते म्लेच्छ पुल्लिंगो पिनिगाघलेइति तारपालः ॥ इत्र पदे पर्यायपिङ्गलः

नीच नाम

पञ्चाविहीनो जातिकर्मलोऽस्य नाम

चः प्राकृतश्च पृथग्जनः निहीनोपसदो जाल्मः क्षुल्लकश्चेतर

नाम

श्च सः १० भृत्ये दासेरदासेयदासगोप्यकचेटकाः नियोज्य

एकादशासेवकस्य

परैराचितः संवर्धितः

किंकरप्रैष्यभुजिष्यपरिचारकाः ११ पराचितपरास्कंदप

चत्वारि दासीत्वेन परप्रेषतस्य

आलसी नाम

तुंदमुदरं परिमार्ष्टि

रजातपरैधिताः ४ मंदस्तुंदपरिमृजः आलस्यः शीतको

चत्वारि परसंवर्धितस्वामीतु एतदंतं मत्स्यपर्यायमाह

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

दिवो दिवसः तस्य पुण्यकालतात
तत्राकीर्त्तिः अकीर्त्तिन मस्य २

नाम उद्यमकस्य अदक्षस्य

सोनुद्यमः ६ दक्षेतु चतुरपेशलपटवः सूत्थान उष्णश्च ६

१८३
अ. द्वि०

नाम त्रीणि पापमत्र प्रधानां संकरपपचस्य

चंडालप्लवमातंगदिवाकीर्त्तिजनंगमाः निषादश्वपचावंतेवा

नामादेः अंतेवसन्ति दशचांडालस्य

नाम

सिचांडालपुक्कसाः १० भेदाः किरातशबरपुलिंदाम्लेच्छजा

शाकारी नाम कुत्ते नाम

तयः १ व्याधो मृगवधाजीवो मृगयुर्लुब्धकश्च सः ४ कौ

पुल्कसे पुमासे वाकस
स्ति हिनस्ति कसादि
सायां पुतकुस्ति तेक
सति गाछति वाकस

म्लेच्छ त्यव्यक्तं भाषते
इति म्लेच्छाः गोमांसाय
से कोयल्लोक वासं चवान्वते सर्वाचारविहीने सो म्लेच्छ इत्याभिधीयते इति
मीतादिनहरिणान्निघाति मृगवधे नाजीवति मृगान्नधार्थयाति च तानि जीवनार्थं मृगघातकस्य पुरुषस्य १

एते किरातादयः त्रयः
चंडालानां भेदाः म्ले
छजातयो वाच्यास्तत्र
मयूरपिच्छ परिधानः
शबरः स्वभावव्यव
हारपरभाषाला
भितः पुलिंदः एते
च म्लेच्छजातयः ३

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कुतेदे नाम र्ध्याममृगस्य सप्तकुक्कुरस्यनाम

लेयिकः सारमेयः कुकुरो मृगदंशकः शुनको भषकः श्वा स्या

योगप्रकर्षे लोमस्तत्वं प्रापितः श्वा शिकारीनाम एकं कुत्ती

लडाकः कुत्तेः हलाकावाला साथं

दलर्कस्तु स योगतः १ श्वा विश्वकद्रुर्मृगयाकुशलः १ सरमा

पिशं पिशाचरतिश्रुति एकं ग्राम्यसूकरस्य नाम एकं तरुणपशोः सामान्येन

शुनी १ विड्वरः सूकरो ग्राम्यो १ वर्करस्तरुणः पशुः १

शाकार चत्वार्याखेटस्य पापर्द्धि

आछोदनं मृगव्यं स्यादाखेटो मृगया स्त्रियाम् ४ दक्षिणारु

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१८४
श्री द्वि.

एकंनाम चोरनाम

र्लुब्धयोगाद्द्विरोर्मा कुरंगकः १ चौरैकागारिकस्तेनदस्यु

दशचोरस्यनामानि पारिपंथिकः वधपतोहरः

तस्करमोषकाः प्रतिरोधिपरास्कंदिपाटच्चरमलिम्लुचाः १

चोरीनाम चतारिचोरकर्मणा एकेचोरधनस्य वितंसपंतलोद्रियतेतेसोतासिमृणा जिलेकारे

चौरिकास्तैन्यचौर्ये च स्तेयं ४ लोप्त्रंचतद्धने १ वीतंसस्तू

पाशजालादि बंधनेमृगपक्षिणां मृगपक्षिणां कूटेनबंधनयंत्र जाली कूटयंत्र

पकरणंबंधनेमृगपक्षिणां १ उन्माथः कूटयंत्रंस्यात् २ हा

वृहत्सरघट्टकूपाख्येनत्रेणत्रलिग
तौ त्पत्तेतस्यद्वनाम्नी

द्वैमगगंधनाम्ब्जालविशेषस्य नाम
रस्सीनाम
पंचवटितगरणस्य

गुराम्मगवेधिनी २ घटुल्वेवराटकः मौनुरज्जुतिष्ठुवटीगु

वयत्तनेन

एः ५ उद्घाटनंघटीयंत्रे सलिलोद्वाहनंप्रहेः २ वुस्विवे

नली द्वेयाइति नाम पुलिनो द्वेस्त्रस्य वुलनानाम

माचायदंडः २ स्त्रलालिनरितंतवः २ गालिर्वृतिःलि

द्वे वस्त्रादीनांवालि क्रियायाः
एकंलेप्यालेप्यादिशिल्प कर्मणि
उलीयादेनाम

मौत्तल्पे २ पुस्तंलेप्यादिकर्मणि १ पंचालिकापुत्रिकस्या

शस्त्रतेमर्चतेमदत्र
उस्तकसस्त्रनादरे

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१८५
अ॰ हि॰

काष्ठादिनावस्त्रादेलम्बेगपिटलादिग्रहः हे पुस्तकादिस्थापनस्य

हे पतलीति पिटी महापीठ इति हे महापीठकायाः घोकी

हस्तदंतादिभिःकृता २ पिटकःपेटकः २ पेडामंजूषा २ घवि

पलाग हे काहकस्य हे वाहकस्य छिकः ग्पुती

हंगिका भारयष्टि २ तदालंबिशिक्यंकाचो २ पपादुकापादू

हे वउपानत् अनुपदं पादायामप्रमाणवस्तु पादत्राणञ्च तेदी त्रीणि चर्मरज्जवः

रुपानत्स्त्रीसेवानुपदीनापदायता ४ नद्ध्रीवध्रीवरत्रास्या २

चाबकनाम एकं चाबक इति नाम चांडालवीणानाम

दश्वादेस्ताडनीकशा १ चांडालिकातुकंडोलवीणाचांडालवल्ल

सामान्येन नवीलादिद्या लाकाया
धीष्वकादिइयं

कोतिविकृत
वीलायाः
नाम

काष्ठलोहमयी
मालाकातेलिकाउच्यते
कोविदु चित्रकास्तूलिका २

सान

कोलितिकषपट्टिकायाः

को ३

की ॥ ३ ॥ नाराची स्यादेषलिका ॥ २ ॥ शाणस्तु निकषः कषः ॥ २

काली ज्ञाजादिकर्त्तिनी

कुठालीनाम

द्वे स्वर्णादिवेधे

न्याः पत्रपरशुः

व्रश्चनः पत्रपरशुः ॥ २ ॥ ईषिका तूलिका समे ॥ २ ॥ तैजसावर्त्त-

तैजसं स्वर्णादि द्रावण्यते
त्र द्वे सरवे

खलटीनाम

चर्मणः प्रसीव्यते
द्वे चर्मभाजीति

द्वे मणिप्रवालादि वेदनार्थायाः

आस्फोटनीतायाः पाठः

नी मूषा ॥ २ ॥ भस्त्रा चर्मप्रसीविका ॥ २ ॥ आस्फोटनी वेधनि-

द्वे पत्रीकृतस्वर्णादेः नापितके लाक
र्त्तन्या वा

कहारुनाम

का ॥ २ ॥ कृपाणी कर्त्तरी समे ॥ २ ॥ वृक्षादनो वृक्षछेदी ॥ २ ॥ टंकः

वृक्षो भिद्यते छिद्यते
ऽनेन वृक्षभेदी २

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

हे टंकइतिख्यातस्य पाञ्चालिकायाः दारुस्य

हे करपत्र इति

पाञ्चालोदर्ष्यतेऽनेन वैदालनाम

कलवत्री

रेवीनाम

१८६
अ॰ द्वि॰

पाञ्चालिका पुत्रिका: २ क्रकचोऽस्त्री करपत्रं स्यादारा चर्मप्रभेदिका २

हे चर्मभेदकस्य लोहद्रव्यस्य

त्रीणि लोहप्रतिमायाः

सूर्मी स्थूणायःप्रतिमा ३ शिल्पं कलादिकं कर्म १ प्रतिमानं

नाम प्रतिमीयते सदृशीक्रियतेऽनेन प्रतिबिम्बास्य छाया सादृश्यमत्र

अष्टौ मूर्तेः सदृशाः शिलादिनिर्मित प्रतिरूपकस्य

प्रतिबिंबं प्रतिमा प्रतियातना प्रतिच्छाया प्रतिकृतिरर्चा

उपमानाम

एते समाधयः समाना नानावाच्यलिंगाः

पुंसि प्रतिनिधि ८ उपमोपमाने स्यात् २ वाच्यलिंगाः स

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

एते समादयः सप्तानांतावाच्यलिंगाः
प्रतिरूपं प्रतिच्छंदः
प्रतिकायश्च

अमीनिभादयः उत्तर
पदस्था एव सदृशावच
नावाच्यलिंगाः स्युरिति
पूर्वस्माद्विशेषः यथा
पितृनिभः पुत्रः मातृ
निभा कन्या देवनिभ
पत्यमिति आदिनाभू
तरूपकल्पादिग्रहः
यथापितृभूतः पि
तृरूपः पितृकल्पः २

बराबरनाम सप्तसदृशस्यनाम

समस्तुल्यः सदृक्षः सदृशः सदृक् साधारणः समानश्चस्यु ७

पंचनाम

उत्तरपदे त्वमी निभसंकाशनीकाशप्रतीकाशोपमादयः ५

बरातनाम

कर्मण्यातुविधाभृत्याभृतिः स्त्री भर्म वेतनम भरण्यंभरणं

मजूरीनाम एकादशवेतनस्य शराबनाम

मूल्यंनिर्वेशः पणइत्यपि ११ सुराहलिप्रियाहालापरि

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सर्वगोमंघपर्वतेकदंवकोटरेजाता कदंवकोटरेजाता
नाम्ना कादंवरीत्युक्ते त्यागम:

१८७ श्री: हि:

वरुणात्मजा ॥ गंधोत्तमा प्रसन्नेरा कादंवर्यः परिस्नुता
सुरादि त्रयोदशानघस्मामान्यस्य नाम ऐवुल पा नाम चजलनार्थ यद्रलं [illegible] मुवदंशस्य

चैवुल चवलनल तकं

मदिरा कश्यमघे चाप्यवदंशस्तु भक्षणम् ॥ १ ॥ शुंडापानं म- गारम्लीस्वादुरसा
हे पुन: पुनर्मुखपानक्रमस्य मद्यके पुष्पंमधुतस्यास्वा:स्थानं मदिष्याकलेहारहू
दस्थानं ॥ ३ ॥ मधुवारा मधुक्रमा: ॥ २ ॥ माध्वासवो माधवको रक्षा विप्रायनेच
मधुनाकृत: सोधित: चलात्मिनाम श्रीरुत्तमधविप्रोषस्यपति धो: गौडीगौष्ठी च माध्वी
मधु मार्द्वीकमुभयो: ॥ ४ ॥ मैरेयमासव: सीधु ॥ ३ ॥ र्मेदको ज- च पालोत्स्या च सूत्र
स्यन्नेति
मधुप्रकृतिसात् मद्वीकाद्राक्षातद्विकार: सेघ्यतिद्विसितस्नेलमेदका:
मघते त्रमा घ्यतेने नवा चतारि मधकपुष्पाकृतमद्यस्य मर्सागद्यतिस्रवतिजगल: १ २

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मदकीमैलनाम | द्वयंसुराकल्कस्य मेघ इति | संधीये | वयं तनग्रवाचकसाहूयतेऽनना छादनात् द्वे नाताद्रव्यकृतसुराबीजस्य

गलः समौ ॥ २ ॥ संधानं स्यादभिषवः ॥ २ ॥ किण्वं पुंसि तु नग्नहूः ॥ २

सुरामंडोऽग्रभाग: | द्वे सम्मिल्य पानार्थं कृतगोष्ठ्या: | चषते पिबत्यनेनेति शरावकाप्यल:

आसवसंतानस्य पूर्वं चैव यत्र पानस्य कृतानां घटी

कारोत्तमः सुरामंडः ॥ २ ॥ आपानं पानगोष्ठिका ॥ २ ॥ चषकोऽस्त्री पा

चत्वारि मधुपानपात्रस्य | पयारीयानाम | अक्षेषु धूर्तः

अक्षैर्दीव्यति जिगीषया ति

तत्कार्ये लग्नः ऊालस्य

नपात्रं सरकोऽप्यनुतर्षणं ॥ ४ ॥ धूर्तोऽक्षदेवी कितवोऽक्षधूर्तो

पंच द्यूतकारस्य नाम | ज्यामिन् द्वे लग्नकस्य | त्रि द्विवा सनाम

वदेत्तः स्वापर्थिक: नल ग्नक: प्रतिनिधिर्भव नीतिभिः भव: सन्ते प्रति क्रिय प्रतिभू:

द्यूतकृत्समाः ॥ ५ ॥ स्युर्लग्नकाः प्रतिभुवः ॥ २ ॥ सभिका द्यूतका

द्वे सभिकाचारस्य | जप्ययानाम | दुरोदरं च | अक्षा:

रकाः ॥ २ ॥ द्यूतोऽस्त्रियामक्षवती कैतवं पण इत्यपि ॥ ४ ॥ पणो

द्यूते पणस्य ज्यादि सपल:

अक्षा पाशकाः उपचयेनाउक्षन्ते

चत्वारि द्यूतस्य

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

(4) Amarkosh

खेलनाधारः चतुरंगफलकं २ चोपडकर्षस्य २ दीर्घस्तिस्त्रि: शारिपाशकस्य नाम खेडणानाम ग्रामदहिलप्यो: परिणत: समंता तान्नयने शारीणां नयनम्

प्रतिनेयद्युतस्य फलकः

देव

तेषु म्लेछो रत्नात्तु देवनाः पाशकाश्च ते ३ परिणाय स्तु शारीणां

शारीणां खेलनार्थं आधारपट्टस्य

अष्टापद: द्यूते प्राणिद्यूतं शारीणां द्यूतं प्राणिद्यूतं पलघ तं मेषकुक्कुटादियोधने देवने प्राणिद्यूतम्

समंतान्नयने १ स्त्रियां अष्टापदं शारिफले २ प्राणिद्यूतं

कथित:

१८

समाह्वयः ७ उक्ता भूरिप्रयोगत्वादेकस्मिन्येऽत्र योगिकाः

गुणभावे

ताद्धर्म्यादन्यतो वृत्तावूह्या लिंगांतरेऽपि ते ॥ शूद्रवर्गः ॥

इत्यमरसिंहकृतौ नामलिंगानुशासने द्वितीयो भूमिकांडोऽयं सांग एव समर्थितः २

इति श्रीअमरकोशे भूम्यादिकांडे द्वितीयः समाप्तः शुभमस्तु

१ तेषं म्लेच्छो देवनादि धानि अक्षस्य शारी रणां फलं फववेपदुः शारि खेलनाधारः ईश्वराहि प्रायणवदु एवदेव्यते २

१८८

अ॰ द्वि॰

३ त्र्यवर्गयोगिकाः शाब्दाः मालाकारमार्दंगिकवेलविककर्मकारचोरादयो विप्रक्षत्रियादयः पुंसि च चतुर्णां योगदर्शनात् १ कास्मिंल्लिंगे पुंसि ये योगिका उक्ताः ते ताद्धर्म्याद्धर्मस्याश्रयत्वात् तेषां अन्यतोऽन्यत्र जातौ वृत्तौ सत्यां अन्यत्र स्त्रियां क्लीबे चोहनीयाः यथा मालकारी स्त्री पालाकोऽर्थं कुलमित्यादि येऽत्र योगिकाः कारलग्नालिकर्तृनकारादयः ते जातिवचनत्वात् भृद्गादिवत् जायते इत्यादिनाऽपि लिंगांतरे स्त्रीलिंगे क्लीबेऽपि बोद्धव्याः ३॥

१८८

रुदनजी

CC-0 Panjab University Chandigarh. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative